

Meänkieli ja suomen kieli Pajalan kielimaisemassa

Suomen kielen pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopiston kielten laitos
toukokuu 2010
Tiina Hirsimäki

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	TEOREETTINEN TAUSTA	3
2.1	Kielellinen käänne ja kieli	3
2.2	Monikielisyys	4
2.2.1	Monikielisyys tutkimuksen kohteena	5
2.3	Vähemmistökielet	6
2.3.1	Suomen kieli ja meänkielen haaste	8
2.4	Kieli, ympäristö ja kielimaisema	11
2.4.1	Kyltit - kielimaisematutkimuksen keskeiset elementit	13
2.4.2	Kielimaisema ja vähemmistökielet	16
2.5	Kulttuurinen ja sosiaalinen genre	17
2.6	Kyltit kuvissa – visuaalinen aineisto	20
2.6.1	Visuaalisuus, kuvallisuus ja valta	20
2.6.2	Visuaalinen lukutaito	23
3	AINEISTO JA ANALYYTTINEN VIITEKEHYS	25
3.1	Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimusasetelma	25
3.2	Tutkimuskysymykset ja analyyttinen viitekehys	27
3.3	Aineisto ja analyysin kulku	28
3.4	Suomen kieli ja meänkieli - analyysin haasteet	33
4	TULOKSET	34
4.1	Millaisen kielimaiseman Pajalan kyltit muodostavat?	34
4.2	Miten suomen kieli ja meänkieli näkyvät Pajalan kielimaisemassa?	47
4.2.1	Suomen kieli Pajalan kylteissä	47
4.2.2	Meänkieli Pajalan kylteissä	53
4.3	Kadunnimien ja tienviittojen kielet	55
5	LOPUKSI	57
5.1	Tutkimukseni tulokset kootusti	57
5.2	Tutkimus ja sen onnistuminen	62
5.3	Kielimaisematutkimuksen jatko	64
	LÄHTEET	65

Kuva 1. Monikielinen kyltti	31
Kuva 2. Café ja LunaMia.	35
Kuva 3. Kirkon ilmoitustaulu.....	42
Kuva 4. Mainoskyltti Pellon Fästit.	44
Kuva 5. Mainoskyltti Römppäviikko.....	45
Kuva 6. Kirjaston ilmoitukset.	48
Kuva 7. Museon ilmoitus.	49
Kuva 8. Museon aukioloajat.	50
Kuva 9. Kahvilan mainos.....	52
Kuva 10. Matkailutoimiston ilmoitus.	52
Kuva 11. Osittain peitetty Laestadius-uuppera.	54
Kuva 12. Laestadius-uupperan mainos.	54
Taulukko 1. Pajalan kielimaiseman kylteissä esiintyvät kielet.....	36
Taulukko 2. Kielet ja annettavan tiedon määrä.....	40
Taulukko 3. Kylttien genret, kielet ja lukumäärä.....	46

1 JOHDANTO

Kielistä ja niihin liittyvistä kysymyksistä on tullut kielellisen käänteän myötä entistä tärkeämpi osa elämäämme. Yhteiskunnassa viime vuosikymmenten aikana tapahtunut muutos on kääntänyt kielikeskustelua entistä poliittisempaan suuntaan, ja kieliin on liitetty myös taloudellisia kysymyksiä. (Pietikäinen 2000; Heller 2007; Kuortti, Mäntynen ja Pietikäinen 2008; Pietikäinen ja Mäntynen 2009.) Talouden kansainvälistyminen, maahanmuutto ja tiedon liikkuminen ovat omalta osaltaan vaikuttaneet yhteiskunnan kielellistymiseen ja nostaneet monikielisyyttä keskustelujen kohteeksi (Heller 2007: 1).

Kieli ja siihen liittyvät kysymykset eivät kuitenkaan rajoitu vain puhuttuun kieleen tai lehtien sivuilta luettavissa olevaan tekstiin, vaan näemme kirjoitettua kieltä joka puolella: tienvarsien kylteissä, kauppojen mainoksissa, liikkeiden nimissä, katujen nimiä osoittavissa viitoissa ja jopa seiniin ja junanvaunuihin maalatuissa seinäkirjoituksissa eli graffiteissa ja tageissa. Ympärillämme näkyvä kieli muodostaa ympäristömme kielimaiseman. Kielimaisemaa tutkineen Florian Coulmasin (2009: 13) mielestä kielimaisema onkin yhtä vanha ilmiö kuin kirjoittaminen. Monikielistymisen ja yhteiskunnan kielellistymisen myötä myös kielimaiseman tutkimisesta on tullut entistä tärkeämpää ja siitä on tullut suhteellisen uusi monikielisuuden tutkimissuuntaus kielentutkimuksen saralla.

Kielimaisema muodostuu erilaisista julkisessa ympäristössä esiintyvistä kylteistä. Koska kyltit ovat lähes jokaisen nähtävissä, on niiden ja niistä muodostuvan kielimaiseman tutkiminen tästäkin syystä tärkeää. Näemme kieliä ympärillämme ja halutessamme pystymme myös mahdollisuuksiemme mukaan osallistumaan erilaisin toimin niiden näkyvyyteen esimerkiksi kirjoittamalla kylttejä tai pystyttämällä, poistamalla ja peittämällä niitä. Tutkijoiden Cenozin ja Gorterin (2006) mukaan kielimaisematutkimus on tärkeää myös siksi, että se voi antaa uutta tietoa kielistä ja luoda erilaisia lähestymistapoja ja näkökulmia niin kieliin kuin niiden tutkimiseen. Kielimaiseman avulla voimme saada tietoa eri kielten välille muodostuvista hierarkioista ja valtasuhteista sekä niiden arvostuksesta ja kielipoliittisten tavoitteiden toteutumisesta. Landryn ja Bourhisin (1997) mukaan kyltit ilmaisevat muun muassa alueen kieliryhmien rajoja ja eri kielten arvoja ja asemaa toisiinsa nähden.

Tutkin tässä työssäni suomen kielen ja meänkielen esiintymistä ja asemaa pohjoisruotsalaisen Pajalan kielimaisemassa. Tutkimukseni teoreettinen ja analyttinen pohja nojaa pitkälti kielimaisematutkimukseen. Hyödynnän työssäni myös genrejä niiden kulttuurisen ja sosiaalisen luonteen vuoksi (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 79–80). Olen luokitellut

aineistossani esiintyviä kylttejä eri genreihin ja tarkastellut niiden avulla kielten esiintymistä erilaisissa tilanteissa. Myös suomen kielen ja meänkielen aseman selvittäminen Pajalan kielimaisemassa pohjautuu genreluokitteluun. Työni teoreettiseen taustaan on vaikuttanut myös kriittinen diskurssintutkimus. Sen näkyvä osuus tutkimuksessani ei ole suuri, mutta sen vaikutusta ajattelutapaani ei voi täysin sivuuttaa.

Olen kiinnostunut tutkimuksessani etenkin Pajalan virallisten vähemmistökielten suomen ja meänkielen esiintymisestä ja asemasta kielimaisemassa. Olen kiinnostunut myös selvittämään millainen kielimaisema Pajalan kylteistä muodostuu.

Pro graduni tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisen kielimaiseman Pajalan kyltit muodostavat?
2. Miten suomen kieli ja meänkieli näkyvät Pajalan kielimaisemassa?
3. Millainen suomen kielen ja meänkielen asema on Pajalan kielimaiseman kielten hierarkiassa?

Tutkimuskuntani Pajala on 6 500 asukkaan kunta, jonka keskustassa asuu noin 2 000 ihmistä (Pajalan kunta 2009). Sitä pidetään meänkielen sydänalueena (Mantila 2000: 75). Kielimaisematutkimukseni eroaa aikaisemmista tutkimuksista siten, että tutkimuskohteeni on pieni paikkakunta. Aikaisemmat tutkimukset ovat keskittyneet lähinnä suurten kaupunkien, kuten Tokion ja Jerusalemin kielimaisemien tutkimiseen. Pajalan koon takia myös tutkimukseni aineisto on aikaisempien tutkimusten aineistoja pienempi. Tutkimukseni on siis tästä syystä erilainen ja siten myös tärkeä, sillä kielimaisematutkimusta ei ole juuri tehty pienistä kunnista. Tutkimukseni yhtenä tavoitteena onkin tuoda uutta tietoa ja näkökulmaa monikielisyyden tutkimiseen kielimaisemasta.

Ymmärrän kielen sosiolingvivistisesti niin, että kielenkäyttö on tilannesidonnaista ja osa sosiaalista toimintaa. Miellän kielen Hellerin (2007: 167) tavoin luonteeltaan notkeaksi resurssiksi. Resurssit eivät ole aina kaikkien saatavilla, ja niiden jakautuminen ja arvostus on epätasa-arvoista. Kiinnostukseni kielen ja sosiaalisen sekä vallan ja aseman välillä on herännyt Jyväskylän yliopiston opintojeni myötä. Etenkin diskurssintutkimuksia ja monikielisyyttä käsitelleet kurssit ovat vaikuttaneet tapaani nähdä ja ajatella kieltä ja maailmaa. Kiinnostukseni kylttejä ja visuaalisuutta kohtaan taas on ollut olemassa niin kauan kuin muistan. Olen aina kiinnittänyt huomiota ympärilläni oleviin teksteihin ja jopa lukenut niitä ääneen. Suhteeni valokuviiin on myös läheinen, sillä sain ensimmäisen kamerani syntymäpäivälahjaksi ala-asteen ensimmäisellä luokalla. Valokuvausharrastukseni on jatkunut ensimmäisen kamerani jälkeen jo parikymmentä vuotta.

2 TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Kielellinen käänne ja kieli

Yhteiskunnassa on viime vuosikymmenten aikana tapahtunut muutosta, jossa yhteiskunta on kielellistynyt ja vastaavasti kieli yhteiskunnallistunut. Tätä muutosta kuvaavaa, muokkaavaa ja rakentavaa ilmiötä kutsutaan **lingvistiseksi käänneeksi** eli **kielelliseksi käänneeksi**¹. Keskeistä tässä muutoksessa on konstruktionistinen ajatus siitä, että merkitykset ja todellisuus ovat sosiaalisesti rakentuneita. Sosiaalisen konstruktionismin näkemyksen mukaan kieli ja kielenkäyttö ovat keskeisiä tekijöitä, jotka muokkaavat merkityksiä ja todellisuutta. (Kuortti, Mäntynen ja Pietikäinen 2008; Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 12.) Yhteiskunnan kielellistyminen näkyy mielestäni myös ympärillämme, sillä näemme kieltä ympärillämme muun muassa erilaisissa kylteissä, kuten kauppojen nimissä ja katujen varsilla olevissa sähköpylväisiin kiinnitetyissä mainoksissa. Niissä näkyvä kieli, teksti, taas välittää tietoa mm. alueella käytettävistä kielistä. Tekstit siis rakentavat kuvaa yhteiskunnan kielellisestä tilanteesta.

Maailman kansainvälistyminen, kansainvälinen kaupankäynti, matkustelu, opiskelu ja asuminen ulkomailla taas ovat tekijöitä, jotka lisäävät eri kielten ja vieraiden kulttuurien osaamisen ja tuntemisen merkitystä. Ne ovat osaltaan myös vaikuttaneet 2000-luvun monikielisyuden ja -kulttuurisuuden kehittymiseen. (Heller 2007: 1; Gorter ja Cenoz 2008: 347.) Mielestäni nämä tekijät taas ohjaavat eri kielten näkymistä ympäristön kylteissä, sillä ne asettavat painetta esimerkiksi palveluiden tarjoamiseen ja niistä kertomiseen eri kielillä. Kielellinen ja yhteiskunnallinen muutos vaikuttavatkin voimakkaasti toisiinsa, ja uusia kielenkäyttöisiä keinoja synnytetään, muutetaan tai rakennetaan yhteiskunnallisten ja sosiaalisten muutosten myötä (Kuortti ym. 2008).

Näkökulmani kieleen on sosiolingvistinen, ja Monica Hellerin (2007: 1–2) tavoin näen kielen sosiaalisten toimijoidensa eli puhujiensa sosiaalisena käytäntönä, ilmiönä ja resurssina, joka on sidoksissa kontekstiin eli tilanteeseen. Kielenkäytön miellän niin ikään kriittisen diskurssianalyysin tavoin osaksi sosiaalisia käytänteitä. Pietikäisen ja Mäntynen (2009: 13) mukaan ”[d]iskurssintutkimuksen keskeinen perusajatus on, että kielenkäyttö on aina paitsi kielellistä myös sosiaalista toimintaa”. Resurssin eli kielen hallitseminen taas asettaa rajoja sille, miten ja mitä voimme kielellä ilmaista. Kielen voi ajatella diskurssintutkimuksen mukaisesti olevan luonteeltaan notkea, eli sen eri osa-alueet voivat olla eritasoisia ja ne voivat vaihdella

---

¹ Ks. kielellisestä käänneestä tarkemmin Kuortti, Mäntynen ja Pietikäinen (2008).

tilanteittain. Kielenkäyttö taas perustuu erilaisten kielellisten ja semioottisten resurssien (esim. eri kielet, murteet ja genret) käyttöön, ja kielen arvostus voi vaihdella eri konteksteissa. (Mm. Pietikäinen 2000; Heller 2007; Kuortti ym. 2008; Pietikäinen ja Mäntynen 2009.)

Kuortin ym. (2008: 25) mukaan resurssiluonteisena ajateltu kieli suhteutuu makrorakenteisiin (esim. yhteisöt ja yhteiskunta), ja tietyn tilanteen kielenkäyttöä yksityiskohtaisesti tarkastelemalla voidaan tutkia paitsi yksilö- eli mikrotasoa myös yhteiskunnan makrotasoa. Yksityiskohtainen analyysi taas mahdollistaa tutkijoiden mukaan kielenkäyttäjän toimintaa ja valintoja sekä valtarakenteita että kielenkäytön ja ympäröivän yhteiskunnan välisen suhteen tutkimisen. (Pietikäinen 2000; Kuortti ym. 2008.)

Pietikäisen (2000) mukaan yhteiskunta ja kulttuuri rajoittavat kielenkäyttöä muun muassa sosiaalisten rakenteiden, tilanteisten tekijöiden ja kulttuuristen normien kautta, mutta samanaikaisesti kielenkäyttö myös osaltaan vaikuttaa niihin. Kielenkäyttö on sosiaalisesti konstruktivistista, eli se muokkaa sosiaalisia suhteita, tiedon ja uskomusten järjestelmiä ja yhteisöllisiä identiteettejä. Kielenkäytön voi siis ajatella olevan dialektisessa suhteessa ympärillämme olevan maailman kanssa, eli ne muokkaavat toinen toisiaan. (Pietikäinen 2000: 197; Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 17.)

2.2 Monikielisyys

Cenozin ja Gorterin (2008: 6) mukaan maailmassa puhutaan noin 6 000–7 000:aa eri kieltä. Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen (SOLKI) Internet-sivujen mukaan eri kieliä on nykyisin maailmassa noin 6 000–9 000² laskutavan mukaan. Kielten määrän laskeminen on vaikeaa siksi, että kieli voidaan määrittellä omaksi kielekseen eri tavoin. Laskijan voi siis olla vaikea määrittellä, onko jokin kieli itsenäinen vai jonkin toisen kielen murre. Päätökset voivat olla eri valtioissa myös poliittisia. (Gogolin 2002: 7–8; SOLKI 2010.) SOLKIn mukaan kriteerinä voisi pitää sitä, että ”murteet ovat keskenään ymmärrettäviä, kun taas eri kielet eivät ole”. Kuitenkin myös se, ovatko kielet keskenään ymmärrettäviä vai ei, voi olla vaikeasti selvitettävissä (SOLKI 2010). Kiistanalainen tapaus on esimerkiksi meänkieli, joka mielletään Ruotsissa omaksi kielekseen, kun taas Suomessa suomen kielen murteeksi (mm. Andersson ja Kangassalo 2003; Vaattovaara 2009; Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2010; Lainion luennot Jyväskylässä 11.–14.1.2010). Meänkielen tilanteeseen palaan vielä myöhemmin tässä tutkimuksessani.

² SOLKI käyttää lähteenään Ethnologue.com:sta saamiensa tietoja.

Maailmassa on valtioita noin kaksisataa, joten täysin yksikielistä valtiota on lähes mahdoton löytää. Monikielisyttä esiintyy runsaasti etenkin Aasian ja Afrikan maissa. Toisin kuin esimerkiksi monet afrikkalaiset valtiot eurooppalaiset valtiot mieltävät itsensä usein yksikielisiksi tai joillain tietyillä alueilla korkeintaan kaksi-, kolme- tai nelikieliseksi. (Cenoz ja Gorter 2008; Gogolin 2002.) SOLKIn mukaan Euroopassa on noin kolme prosenttia kaikista puhutuista kielistä. Maat joiden alueilla puhutaan eniten eri kieliä, sijaitsevat kaikki Euroopan ulkopuolella. Esimerkiksi Papua-Uusi-Guineassa arvioitiin puhuttavan vuonna 2002 noin 832:tä eri kieltä ja Indonesiassa 731:tä kieltä.

Nimitystä monikielinen on käytetty aiemmissa tutkimuksissa kuvaamaan esimerkiksi ihmistä, yhteisöä tai kansaa, joka puhuu kahta tai useampaa eri kieltä. Monikieliseksi luokittelu on hankalaa, sillä siihen ei ole olemassa tarkkaan määriteltyjä vaatimuksia. Esimerkiksi yksilön monikielisyyteen ei riitä muutaman fraasin osaaminen tai pelkkä taito kirjoittaa tai lukea eri kieliä. Monikielisen puhujan ei kuitenkaan tarvitse osata kaikkia kieliään (resurssejaan) samantasoisesti kielenkäytön eri osa-alueilla. Monikielisyys ei siis tarkoita sitä, että kaikki yksilön osaamat kielet olisivat hänen ensimmäisiä kieliään. (Myers-Scotton 2006.) Yhteiskunnan monikieliseksi luokittelu taas ei tarkoita sitä, että kaikki yhteisön jäsenet olisivat monikielisiä (Ann 2001). Heller (2007: 1–22) puolestaan kirjoittaa, että eri kieliä arvostetaan eritavoin. Toisia kieliä voidaan pitää parempina tai arvostetumpina kuin toisia. Kielitieteissä ilmiöstä käytetään nimitystä **diglossia**, joka siis tarkoittaa kielen tai puhettavan valitsemista muun muassa yhteiskunnassa vallitsevan arvostuksen tai kielenkäyttöfunktion mukaan. Arvostus taas saattaa vaikuttaa esimerkiksi taloudellisten syiden ohella siihen, mitä kieltä tai kieliä arjen eri tilanteissa käytetään. (Heller 2007: 1–22; Romaine 1989: 29–31; 2004: 393–395.)

2.2.1 Monikielisyys tutkimuksen kohteena

Kansainvälistymisen myötä koko ajan yleistyvä monikielisyys on ollut tutkimusten kohteena jo vuosikymmeniä (Burck 2005: 9). Toisin kuin usein saatetaan ajatella, kaksi- ja monikielisyys eivät ole maailmassa harvinaisia tai uusia ilmiöitä. Myers-Scottonin (2006: 2) mukaan yli puolet maailman väestöstä on kaksi- tai monikielisiä. En mene tässä työssäni tätä syvemmälle mikrotasolla esiintyvään monikielisyyteen vaan keskityn makrotasolla esiintyvään (lähinnä visuaaliseen) monikielisyyteen. Ilmiön laajuus ihmisten keskuudessa kuitenkin tukee tämän työn tutkimuskohteen eli kielimaiseman³ monikielisyyden tarkastelun tärkeyttä. Sen tarpeellisuutta tukevat myös Gorterin ja Cenozin (2008: 347) havainnot Espanjan Donostia-San

³ Kielimaisemasta lisää myöhemmin tässä työssä.

Sebastianin ja Alankomaiden Ljouwert-Leeuwardenin kielimaiseman monikielisydestä, sillä heidän tutkimuksensa mukaan Donostia-San Sebastianin kylteistä 55 prosenttia ja Ljouwert-Leeuwardenin kylteistä 44 prosenttia oli kirjoitettu joko kahdella tai useammalla eri kielellä.

Monikielisyystutkimus on kiinnostanut tutkijoita paitsi koulutukseen liittyvissä asioissa myös sosiaalisiin, taloudellisiin ja poliittisiin asioihin viittaavissa kysymyksissä (Heller 2007). Spolskyn (2004) mukaan monikielisyys on ollut kielipolitiikan ja -suunnittelun kiinnostuksen kohteena ainakin viidenkymmenen vuoden ajan, ja niihin liittyvien tutkimusten avulla on pyritty kuvaamaan eri valtioiden ja alueiden kielellistä tilannetta ja vaikuttamaan niiden kielisuunnitteluun.

Monikielisyys käsite onkin työni kannalta keskeinen, sillä tarkastelen juuri Pajalan monikielisiä kylttejä. En erottele tutkimuksessani toisistaan kaksi- ja monikielisyyttä, sillä mielestäni jo kahden eri kielen esiintyminen riittää monikielisyys määritelmään. Toisin sanoen ymmärrän työni tarkastelun kohteen eli kyltin monikieliseksi silloin, kun siinä esiintyy kahta tai useampaa eri kieltä.

2.3 Vähemmistökielet

Kerroin jo aikaisemmin tässä tutkimuksessa, että maailmassa on eri kieliä noin 6 000–9 000 ja valtioita noin 200. Väistämättäkin käy niin, että suuri osa kielistä on jollakin alueella tai joillakin alueilla vähemmistökielen asemassa. Esimerkiksi Euroopan unionin 27 jäsenvaltiossa on yhteensä 23 virallista kieltä ja yli 60 alkuperäistä alue- tai vähemmistökieltä. (Euroopan komissio 2009; Gogolin 2002: 7–8; Cenoz ja Gorter 2008: 7.)

Cenozin ja Gorterin (2008: 5) mukaan vähemmistökielet voidaan määritellä eri tavoin. Esimerkiksi tutkija Capotorti määritteli Cenozin ja Gorterin (2008: 5) mukaan **vähemmistön** vuonna 1979 ilmestyneessä yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa lukumäärällisesti valtaväestöä pienemmäksi, ei-dominoiva ryhmäksi, jonka jäsenillä on valtaväestöstä eriäviä etnisiä, uskonnollisia tai tunnusomaisia piirteitä. Vähemmistöt ovat ryhmiä, jotka ovat säilyttäneet oman kulttuurinsa, traditionsa, uskontonsa tai kielensä. The European Charter for Regional or Minority Languages (ECRML) eli alueellisia tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan mukaan **vähemmistökieliksi** määritellään kielet, joita osa valtion jäsenistä perinteisesti käyttää ja joiden kieli eroaa valtion virallisesta kielestä tai kielistä. (ECRML 1998; Cenoz ja Gorter 2008: 5.) Näin ollen ECRML:n vähemmistökielen määritelmä rajaa ulkopuolelle valtion virallisen kielen, kielten murteet, siirtolaisten kielet ja viittomakielet (Cenoz ja Gorter 2008: 5). ECRML on kansainvälinen sopimus, jonka avulla Euroopan neuvosto on halunnut suojella ja valvoa alue- ja vähemmistökielten oikeuksien ja aseman toteutumista. Sopimuksen toteutumista valvotaan

raporttien avulla. ECRML avattiin ratifioinneille 1992, ja se on ollut voimassa vuodesta 1998 lähtien. Lain on allekirjoittanut 47 valtiota, mutta vasta noin puolet on pannut sen käytäntöön eli ratifioinut. Suomessa se astui voimaan vuonna 1998, mutta Ruotsissa vasta vuonna 2000. Sopimusten toteutumista valvotaan raportoinnin avulla. (Lainio 2007: 21–22, 32; Språkrådet 2010.)

Cenoz ja Gorter (2008: 6, 9) lainaavat The Ethnologuea, jonka mukaan 40 prosenttia maailman väestöstä puhuu ensimmäisenä kielenään joko mandariinikiinaa, hindiä, espanjaa, englantia, bengalia, portugalia, arabiaa tai venäjää. SOLKIn Tilastokeskukselta saamat vuoden 2002 tilastot antavat puhutuimmiksi kieliksi samat kielet, vaikkakin niiden loppupään järjestys on erilainen. Sen sijaan noin kuusi prosenttia väestöstä puhuu ensimmäisenä kielenään kieltä, jolla on alle miljoona käyttäjää. Mielestäni on hyvin todennäköistä, että nämä pienet kielet ovat enimmäkseen jonkin alueen vähemmistökieliä. On kuitenkin syytä muistaa, että vähemmistökielet eivät aina ole pieniä tai uhanalaisia kieliä. Esimerkiksi Espanjassa puhuttavalla katalaanilla on noin yhdeksän miljoonaa puhujaa eli enemmän kuin Suomessa on asukkaita. (Cenoz ja Gorter 2008: 6, 9.)

Ruotsissa puhutaan ja kirjoitetaan noin 150 eri kieltä. Maahanmuuton myötä monikielistynyt Ruotsi teki vuoden 2005 valtiopäivillä päätöksen maan kielipolitiikasta. Sitä ennen se oli hyväksynyt vuonna 1999 eurooppalaisen kielilain, ECRML:n (The European Charter for Regional or Minority Languages). (Lainio 2007: 21–22, 32; Språkrådet 2010.)

Ruotsissa on maan valtakielen ruotsin kielen lisäksi viisi virallisen aseman saanutta vähemmistökieltä: suomi, meänkieli, saame, jiddiš ja romani chib (Lainio 2007; Kuoppa 2008). Ruotsissa on Lainion (2007: 36) mukaan eri arvioiden perusteella noin 250 000–470 000 suomenkielistä ja 40 000–70 000 meänkielistä. Saamelaisia on noin 15 000–20 000, jiddišiä puhuvia 2 000–6 000 ja romania puhuvia noin 20 000–50 000 ihmistä. Näistä jiddišillä ja romanilla on alueista riippumaton vähemmistökielen asema, ja niiden asema perustuu kielten historialliseen asemaan Ruotsissa.

Suomen kieli ja meänkieli olivat tutkimukseni aineiston keruun aikana kesällä 2008 alueellisia vähemmistökieliä viidessä eri Pohjois-Ruotsin kunnassa: Jällivaarassa, Haaparannassa, Kiirunassa, Pajalassa ja Ylitorniossa. Saamalla taas on alueellinen vähemmistökielen asema neljässä kunnassa: Jällivaarassa, Jokimukassa, Kiirunassa ja Arjeplogissa. Näissä kunnissa vähemmistökielen puhujilla on oikeus käyttää kieltään viranomaiskontakteissa. Ruotsissa on kuitenkin jouduttu tämän jälkeen miettimään kielten oikeuksien laajentamista myös muihin alueisiin, sillä suomen- ja saamenkielisiä asuu myös muissa kunnissa. Sysäyksen tälle pohdinnalle on antanut myös ComEx:n (Committee of Experts), eli ECRML:n toteutumista

valvovan asiantuntijoista koostuvan ryhmän valvontaraportti, jonka mukaan oikeuksia pitäisi kasvattaa myös noiden kuntien ulkopuolelle. (Lainio 2007: 32; Lainio luennot Jyväskylässä 11.1–14.1. 2010.) Vuoden 2010 alussa Ruotsissa tulikin voimaan uusi vähemmistölaki, joka laajensi suomen asemaa 18 kuntaan ja saamen 13 kuntaan. Meänkieltä laajennus ei koskenut. (Lainio 2007; Språkrådet 2010.) Yksi Ruotsin kielipolitiikan tavoitteista onkin, että "kaikilla tulee olla oikeus kieleen: oppia ruotsia ja kehittää taitoaan, käyttää ja kehittää omaa äidinkieltään ja kansallista vähemmistökieltä ja saada oppia vieraita kieliä". (Språkrådet 2010; Lainio 2007: 32.)

2.3.1 Suomen kieli ja meänkielen haaste

Suomen kieli ja meänkieli kuuluvat uralilaisen kielikunnan suomalais-ugrilaisiin kieliin. Tarkemmin ottaen ne kuuluvat lähimpien sukukieliensä kanssa itämerensuomalaisiin kieliin. Suomessa puhuu suomea äidinkielenään noin viisi miljoona ihmistä. Ruotsissa suomen- ja meänkielisiä on noin 300 000. Suomessa puhuttavan suomen katsotaan jakautuvan itä- ja länsimurteisiin. Itämurteisiin kuuluvat savolais- ja kaakkoismurteet ja länsimurteisiin lounaismurteet, lounaiset välimurteet, hämäläis-, eteläpohjalais-, keski- ja pohjoispohjalaismurteet sekä Peräpohjan murteet. (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2010.)

Meänkielen tilanne on erikoinen ja hyvin poliittinenkin, sillä Suomessa meänkieli lasketaan suomen kielen murteeksi, tarkemmin ottaen Peräpohjolan murteisiin kuuluvaksi Tornion murteeksi (mm. Andersson ja Kangassalo 2003; Lainio luennot Jyväskylässä 11.–14. tammikuuta 2010; Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2010). Tornionlaaksossa⁴ on siis mielenkiintoinen tilanne: Suomen ja Ruotsin valtioiden rajan Suomen puolella meänkieltä pidetään murteena, kun taas samaisen rajan Ruotsin puolella meänkieli on virallinen vähemmistökieli. Ruotsi tunnusti meänkielen vähemmistökielekseen vuonna 1999 (mm. Andersson ja Kangassalo 2003; Kuoppa 2008; Vaattovaara 2009).

Tornionlaakson alueella puhutusta kielimuodosta on ottanut ehkä ensimmäisenä kantaa Antero Warelius vuonna 1846, kun hän ryhtyi Pietarin tiedeakatemian toimeksiannosta selvittämään itä- ja länsimurteiden rajaa. Hän totesi tuolloin, että murreraja noudattelee pitkälti Pähkinäsaaren rauhan rajaa (1323). Tornionlaakson alueen varieteettia pidettiin aluksi itämurteisena kirjakielen *d:n* katovastineen ja itäisten *mie*, *sie* -pronominien vuoksi. Käsitys Tornion murteiden läntisyydestä muuttui kuitenkin viimeistään Martti Airilan vuoden 1912 tutkimuksen myötä. (Vaattovaara 2009: 60–61.)

⁴ Tornionlaaksolla tarkoitetaan alueellisenä käsitteenä Tornionjokea ympäröiviä alueita eli varsinaista jokilaaksoa. Kielellis-kulttuurisena käsitteenä se mielletään laajemmaksi eli Tornionjoen molemmiin puolin olevaksi alueeksi, johon lasketaan ydinalueiden lisäksi Haaparannan, Ylitornion ja Pajalan kunnat sekä reuna-alueita Kiirunan kunnasta. (Andersson ja Kangassalo 2003: 102–103.)

Tornionlaaksossa on ollut etenkin 1970-luvun lopusta ja 1980-luvun alusta lähtien liikehdintää tai toimintaa, jolla on pyritty elvyttämään tornionlaaksolaisten omaa kieltä ja kulttuuria (Wande 2000: 46; Andersson ja Kangassalo 2003: 32). Muun muassa Allardt ja Starck ovat kutsuneet ilmiötä 1980-luvulla *etnisyyden elpymiseksi*. Wande (2000: 47) käyttää kuitenkin Tornionlaakson tilasta mieluummin käsitettä *etninen herääminen*, sillä hänen mukaansa Ruotsin tornionlaaksolaisten keskuudessa ei ole tapahtunut vuoden 1809 eli Haminan rauhan jälkeen niin rajua etnistä liikehdintää, että voitaisiin puhua uudesta elpymisestä, vaan heidän etninen identiteettinsä on kasvanut historiallis-sosiaalisen tilanteen seurauksena. Haminan rauhan raja halkoi tuolloin yhtenäisen kieli- ja kulttuurialueen, ja Ruotsin ja Suomen (silloisen Venäjän) rajaksi muodostui Tornionjoki (Vaattovaara 2009: 17, 53). Tornionlaaksolaiset joutuivat rauhan rajan eri puolilla hyvin erilaisiin asemiin. Ruotsissa tornionlaaksolaiset nähtiin ruotsinkielisen enemmistön näkökulmasta vierasheimoisena vähemmistönä, kun taas Suomessa he olivat osa uuden suuruhtinaskunnan kielellistä enemmistöä (Andersson ja Kangassalo 2003: 100). Vaattovaara (2009: 58) kirjoittaakin, että ”sama kielimuoto, joka Ruotsissa muodostui puhujilleen traumaattiseksi, on suomalaisessa yhteiskunnassa peräpohjalaista murretta, jonka asema on suomalaisessa yhteiskunnassa sama kuin minkä hyvänsä aluemurteen”. Etnistä aktivoitumista ilmeni 30 vuotta sitten myös ruotsinsuomalaisten keskuudessa, ja sen myötä suomen kielen asema ja arvostus on noussut Ruotsissa niin kantaväestön kuin ruotsinsuomalaisten keskuudessa (Kangassalo 2000).

Tornionlaakson keskeinen piirre on alueen sijaitseminen kahden valtion rajalla (Vaattovaara 2009: 53). Hitaan etnisen heräämisen vuoksi tapahtuneen muutoksen voimakkaimpia saavutuksia on Wanden (2000) mukaan se, että Tornionlaaksossa esiintyvistä kielestä on alettu käyttää nimitystä *meänkieli*. Andersson ja Kangassalo (2003: 32) puolestaan kuvaavat meänkielen muutosta siten, että tornionlaaksonsuomi on noussut ”-- sekakielen leiman saaneesta murteesta itsenäiseksi kieleksi --”. Nimitys meänkieli sisältää Wanden (2000: 48) mukaan ”vaatimuksen, että tämä varieteetti on katsottava omaksi kielekseen eikä (suomen) murteeksi”. Winsan (1998: 20) mukaan meänkieli on nimitys, jonka Ruotsin tornionlaaksolaiset antoivat omalle kielimuodolle.

Tornionlaakson poliittinen, taloudellinen ja kielipoliittinen tilanne on eriytynyt rajan eri puolilla Haminan rauhan jälkeen. Suomen ja Ruotsin tornionlaaksolaisia yhdisti aluksi 1860-luvulta vaikuttanut lestadiolaisuus. Rajaseudun *lingua sacra* kutsuttu meänkieli oli rajanylisen vuorovaikutuksen yhteinen kieli (Jaakkola 1969: 36–37; Vaattovaara 2009: 57). Ruotsi alkoi kuitenkin nähdä 1800-luvun lopussa suomenkielisten kontaktit rajan toiselle puolelle uhkaavina ja halusi suomenkielisten sulautuvan ruotsalaiseen väestöön. 1920-luvulla suomen

opettaminen ja käyttäminen koulussa olikin jo loppunut. Suomen käytöstä tehtiin rangaistavaa. Vasta 1950-luvulla suomea sai taas käyttää koulujen ja koulukotien vapaa-ajoilla. Ruotsin valtion toimet onnistuivat kuitenkin langettamaan suomen kielen ylle häpeän ja alemmuuden tunteen varjon. (Vaattovaara 2009: 56–57.) Meänkielinen kirjallisuus, musiikki ja harrastelijateatteritoiminta alkoivat kehittyä 1980-luvulla (Winsa 2000: 68). Aktiivinen toiminta meänkielen puolesta huipentuikin siis siihen, että kieli tunnustettiin Ruotsissa omaksi vähemmistökieleksi vuonna 1999.

Meänkieltä käytettiin 1980-luvulle asti ainoastaan puhekielenä, jolla ei ollut normitettua yleiskieltä (Andersson ja Kangassalo 2003: 130–131). Meänkieleen liittyikin jonkin verran kieliopillisia ongelmia, jotka hankaloittavat sen kirjakielen normittamista (Kuoppa 2000). Esimerkiksi Mantila (2000) on tutkinut meänkieleen liittyvien normittamisen ongelmia illatiivin allomorfien kautta. Etenkin jälkitavujen vokaalienvälistä *h*:ta koskevat ääntenmuutokset ovat Mantilan (2000: 75) mukaan sekä mullistaneet peräpohjalaismurteiden morfofonologista järjestelmää että muodostuneet käytännölliseksi ongelmaksi meänkielen normittamisen etenemisessä ja kirjakielen kehittämisessä. Myös Vaattovaara (2009: 14) nostaa Tornionlaakson alueen kielen erityispiirteeksi poikkeuksellisen rikkaana ja runsaana säilyneen piirteen eli jälkitavujen *h*:n (esim. *lähethään saunhaan ~ sauhnaan*). Murteentutkimuksessa Tornion murteelle leimallista ilmiötä nimitetään *h:n metateesiksi*. Anderssonin ja Kangassalon (2003: 111) mukaan *h*:n oletetaan tuolloin vaihtaneen paikkaa edeltävän vokaalin kanssa. Meänkielelle on nykyisin kehittymässä oma kirjakieli, jonka standardoinnin pohjalla on jo kaksi sanakirjaa ja kielioppi (Andersson ja Kangassalo 2003: 32).

Tornionlaaksonsuomi ei kuitenkaan juuri eroa syntaktiselta rakenteeltaan Suomessa käytettävästä suomesta, vaikka siinä esiintyykin enemmän esimerkiksi prepositio- ja postpositiorakenteita Suomessa käytettävän suomen paikallissijan tilalla. Tornionlaaksonsuomen tai meänkielen sanasto on kehittynyt viime vuosikymmeninä siten, että siihen on otettu ruotsista uusia lainasanoja. Vanhassa murre-sanastossa on sen sijaan sekä itä- että länsisuomalaisia piirteitä. (Andersson ja Kangassalo 2003: 119–120.)

Ruotsissa esiintyvä suomalaisnimistö on säilynyt Tornionlaaksossa parhaiten, sillä siellä on ollut jatkuvasti suomenkielistä asutusta. Monet paikannimistä on myös dokumentoitu varhaisessa vaiheessa. Tornionlaakson paikannimissä yhdistyvät sekä läntiset että itäiset murrepiirteet. Nimet kirjoitetaan usein, mutta ei johdonmukaisesti, suomen kirjakielen sääntöjä noudattaen. (Andersson ja Kangassalo 2003: 143–144.)

2.4 Kieli, ympäristö ja kielimaisema

Työssäni on keskeistä Pajalan **kielimaiseman** (engl. *linguistic landscape*) tutkiminen. Kielimaiseman (myöhemmin KM) tutkiminen on melko uusi kielentutkimuksen suuntaus, joka tarjoaa mahdollisuuden tutkia monikielisyyttä ja kirjoitettujen kielten välittämää tietoa tietyissä konteksteissa tietyllä alueella (Cenoz ja Gorter 2006: 67). KM korreloi Landryn ja Bourhisin (1997) mukaan kielen käyttöä erilaisissa domaineissa, kuten koulutuksessa, tiedotusvälineissä ja sosiaalisissa suhteissa. Tutkimuksissa asetetaan keskeiseen asemaan **julkisessa ympäristössä** esiintyvät kielet ja kuvat. Cenozin ja Gorterin (2006: 67) mukaan kielimaiseman tutkiminen on tapa tutkia tietyllä alueella esiintyvien kielellisten kylttien eri kielillä antamaa tietoa. Se voi myös antaa syvemmän ymmärryksen ja erilaisen näkökulman tietoomme kielistä (Cenoz ja Gorter: 2008: 343). **Julkisia paikkoja** ovat sellaiset, joihin kenellä tahansa on vapaa pääsy, esim. kadut, kaupat ja virastot. **Yksityisiä paikkoja** ovat puolestaan kodit ja muut suljetut yhteisöt. Spolsky (2009: 25) kiteyttääkin kielimaisematutkimuksen ”julkisten monikielisten kylttien tutkimiseksi”. Hänen mukaansa KM-tutkimusten yksi päämielenkiinnonkohteista ovat kaksi- tai monikielisessä ympäristössä esiintyvien kylttien kielivalinnat. Coulmas (2009: 14) puolestaan määrittelee kielimaiseman olevan julkisessa ympäristössä esiintyvän kirjoituksen tutkimista. Landryn ja Bourhisin (1997: 25) mielestä kielimaisema koostuu kielestä, joka esiintyy julkisissa tiekylteissä, tienvarsimainoksissa, katujen ja paikkojen nimissä, kauppojen mainoksissa ja hallintorakennusten kylteissä tietyllä alueella, paikassa tai urbaanissa kasaumassa. Heidän mielestään alueen kielimaisema voi tarjota kaksi perusfunktiota: informatiivisen ja symbolisen⁵.

Cenoz ja Gorter (2006: 67–68) kuvaavat KM:n ja sosiolingvistisen kontekstin välistä suhdetta kaksisuuntaiseksi, jossa KM kuvastaa eri kielten suhteellista valtaa ja asemaa tietyissä sosiolingvistisissä konteksteissa. Se myös osaltaan vaikuttaa sosiolingvistisen kontekstin rakenteeseen, koska ihmiset käsittelevät näkemäänsä visuaalista informaatiota. Kielet, joilla kyltit on kirjoitettu, voivat taas vaikuttaa ihmisten käsityksiin eri kielten asemasta ja siten jopa vaikuttaa heidän kielelliseen käyttäytymiseensä. Kielimaisemalla (tai osalla siitä) voi siis olla vaikutuksia ihmisten kielenkäyttöön.

Nimitys kielimaisema (KM) esiintyi ensimmäisen kerran vuonna 1997 Landryn ja Bourhisin Kanadan Quebeciä käsittelevässä tutkimuksessa. He käyttivät kielimaisemasta sen ranskankielistä nimitystä *paysage linguistique*. Julkisia kylttejä koskevia tutkimuksia on kuitenkin julkaistu jo ennen Landrya ja Bourhisia. Kielimaisematutkimus sai alkunsa jo 1970-luvulla, ja sen ensimmäisiä tutkijoita olivat Masai (tutkimus Tokiosta 1972), Tulp (Bryssel 1978)

⁵ Informatiivisesta ja symbolisesta funktiosta lisää myöhemmin tässä luvussa.

ja Rosenbaum ym. (Jerusalem 1977). Esimerkiksi Rosenbaum ym. tutkivat roomalaisten ja heprealaisten kirjoitusten esiintymistä jerusalemilaisen Keren Kayemet Streetin kylteissä. Heidän tutkimustuloksensa osoittivat, että roomalaista kirjoitusta esiintyi lähinnä epävirallisissa, ei niinkään virallisissa kylteissä⁶. Virallinen kielipolitiikka taas tuki vain heprealaisia kylttejä. Roomalaista kirjoitusta (yleensä englantia) esiintyi siis lähinnä (epävirallisissa) mainoskylteissä.

Ympäristössä esiintyvien kielten ja kylttien tutkimisella on pitkä perinne semiotiikassa, jossa on aikaisemmin tutkittu muun muassa kylttien erilaisia tarkoituksia, tehtäviä ja merkityksiä. Kielitieteissä KM on kuitenkin ollut tutkimisen ja mielenkiinnon kohteena vasta 30 vuotta, mutta tutkimusten määrä ja kiinnostus suuntausta kohtaan on kasvanut koko ajan. Vaikka suurin osa tähän mennessä julkaistusta KM-tutkimuksesta on tehty kielitieteiden näkökulmasta, se on herättänyt mielenkiintoa myös mm. viestintätieteissä, sosiologiassa, taloustieteissä, psykologiassa ja kasvatustieteissä⁷. (Gorter ja Cenoz: 2008: 343, 350; Spolsky 2009: 25.)

KM-tutkimuksen keskiössä ovat kielellisten kylttien informatiivisten ja symbolisten funktioiden tunnistaminen⁸. Tutkimuksissa käytetään usein apuna kylteistä otettuja kuvia. (Gorter ja Cenoz: 2008.) Yksi merkittävä vaikuttaja KM-tutkimusten yleistymiseen on ollut tekniikan kehittyminen, sillä KM-tutkimuksissa keskeisessä asemassa on kylteistä otettujen kuvien tarkastelu. Tekniikan kehittymisen myötä kuvien ottamisesta ja teettämisestä on tullut aikaisempaa helpompaa ja taloudellisesti halvempaa. KM-tutkimuksissa aineistot ovat tyypillisesti hyvin laajoja, ja yhdestä elementistä, eli kyltistä, saatetaan ottaa useita kuvia. Digitaalisesti otetut kuvat voidaan myös siirtää tietokoneeseen, jolloin myös niiden käsitteleminen (ryhmittely, koodaus ja selaaminen) ja tutkiminen ovat helpottuneet.

KM-tutkimusten yleistyessä tutkijat ovat käyneet keskustelua myös siitä, mikä olisi suuntaukselle sopiva nimitys. Coulmasin (2009: 14) mukaan kielimaisema on tyypillisesti keskittynyt urbaanien ympäristöjen tutkimiseen. Myös kaikki pioneeritutkimukset ovat käsitelleet suuria kaupunkeja, kuten Brysseliä (Tulp 1978), Jerusalemiä (Spolsky ja Cooper), Pariisia ja Dakaria (Calvet 1994) ja Montrealia (Landry ja Bourhis 1997). Coulmasin mielestä kielimaisematutkimus onkin ollut lähinnä urbaanin ympäristön monikielisyyden tutkimista, ja siksi suuntausta tulisi nimittää kielimaisematutkimuksen (engl. *linguistic landscape*) sijaan **kaupunkien kielitutkimukseksi** (engl. *linguistic cityscapeksi*). Myös Spolsky (2009: 25) pitää nimitystä kaupunkien kielitutkimuksesta nykyistä kielimaisematutkimusta parempana. Mielestäni

⁶ Ks. lisää virallisista ja epävirallisista kylteistä niitä käsittelevästä luvusta.

⁷ KM tutkimusta kasvatustieteiden näkökulmasta on tehnyt mm. Diane Dagenais Simon Fraserin yliopistosta (Gorter ja Cenoz 2008: 350).

⁸ Ks. lisää kylttejä käsittelevästä luvusta.

nimitys kielimaisema (*linguistic landscape*) puoltaa kuitenkin nimeään kaupunkien kielitutkimukseen (*linguistic cityscape*) verrattuna, sillä uudet tutkimukset eivät enää käsittele aina suuria kaupunkia (esim. Hanauerin tutkimus mikrobiologian luokasta). Myös oman tutkimukseni kohde, Pajala, ei ole suuri kaupunki vaan 6 500 asukkaan kunta, jonka keskustassa asuu noin 2 000 ihmistä (Pajalan kunta 2009). Kaupunkien kielitutkimus (*linguistic cityscape*) ei siksi tunnu luonteelta vaihtoehdolta tai ratkaisulta tutkimuksessani, ja siksi pysyttelen nimityksessä kielimaisema, sillä se kattaa mielestäni paremmin pienten keskusta-alueiden ja esim. Hanauerin mikrobiologian luokan tyyppisten tutkimusten kuulumisen tutkimussuuntaukseen.

2.4.1 Kyltit - kielimaisematutkimuksen keskeiset elementit

Kielimaisematutkimuksen keskeisiä tarkastelun elementtejä ovat **kyltit** (engl. *signs*). Kyltin käsite on KM:ssa hyvin laaja. Landry ja Bourhis (1997) määrittelevät kylteiksi julkiset tiekyltit, tienvarsimainokset, katujen nimet, paikkojen nimet, kauppojen mainokset ja hallintorakennusten ja virastojen julkiset kyltit. Cenozin ja Corterin (2006) mielestä kyltin määritelmän taas täyttävät kaikki elementit, joissa on esillä kieltä. Oma määritelmäni kyltille on Backhausin mukainen. Backhaus (2006) määrittelee kyltin miksi tahansa tekstiksi, joka on sijoitettu jonkinlaisten kehysten sisään.

Kyltti voi mielestäni olla materiaaliltaan ja kooltaan mikä tahansa, aina suuresta tienvarsikyltistä pieneen kiinnitettävään tarraan. Myös kielimaisemaan tehdyt tagit, eli kirjoitusta sisältävät graffitit, täyttävät kyltin määritelmän, sillä ne ovat tiettyyn paikkaan ja kontekstiin kirjoitettuja tai tehtyjä tekstejä, joilla on omat norminsa ja genrensä (MacGillivray, Saucedo Curwen: 2007). Lisäksi niiden esiintyminen on sijoittunut tiettyjen raamien sisään, esimerkiksi talon tai junanvaunun seinään. Aineistossani ei ole yhtäkään tagia.

Kyltit jaotellaan yleensä tutkimuksissa kvalitatiivisin perustein **virallisiin** eli **julkisiin** (engl. *official*) ja **epävirallisiin** eli **yksityisiin** (engl. *nonofficial*)⁹. Viralliset kyltit ovat viranomaisten hallinnollisia kylttejä, ja niitä ovat muun muassa tienviitat, katujen ja rakennusten nimet ja valtion tai kaupungin omat kyltit. Virallisia kylttejä säätelevät toisinaan tietyt lait ja säädökset. Epävirallisia kylttejä taas ovat muut kuin viranomaisten asettamat kyltit, kuten kauppojen ja ravintoloiden mainokset ja nimet. (Mm. Spolsky 1991, 2009; Backhaus 2006; Ben-Rafael ym. 2006; Corter ja Cenoz 2008.) Backhausin (2006: 53) mukaan myös Calvet jaotteli kyltit viranomaisten (engl. *authority*) ja kansalaisten (engl. *citizen*) kirjoittamiin kyltteihin eli **in**

⁹ Englanninkielisissä tutkimuksissa esiintyy myös jaottelua *top-down* (viralliset kyltit) ja *bottom-up* (epäviralliset kyltit) väliseen jaotteluun, mikä taas viittaa kielipolitiikkaan.

vitroon ja **in vivoon**. Myös minä jaottelen tutkimuksessani kyltit virallisiin ja epävirallisiin, sillä mielestäni jaottelun perusteella voi saada aikaan paremman kuvan viranomaistahon ja alueella asuvien ihmisten suhtautumisesta paitsi eri kieliin etenkin tutkimukseni kohteina oleviin suomen kieleen ja meänkieleen.

Monet aikaisemmista tutkimuksista ovat keskittyneet lähinnä virallisten ja epävirallisten kylttien välisiin eroihin. Calvet'n tutkimuksesta käy ilmi, että Dakarin epäviralliset kyltit ovat monikielisiä, kun taas virallisista kylteistä välittyy kuva vain ranskankielisestä Dakarista (Backhaus 2006: 53). Myös Landry ja Bourhis (1997) päätyivät tutkimuksessaan samansuuntaiseen huomioon: epävirallisissa kylteissä esiintyy usein enemmän kieliä kuin virallisissa. He myös huomasivat, että kylteillä on kaksi päätehtävää, **informatiivinen** ja **symbolinen**¹⁰. Informatiivinen funktio ilmaisee alueen kieliryhmien rajoja ja mitä kieliä alueella on mahdollista käyttää kommunikointiin (esim. tuotteiden myyminen ja ostaminen). Symbolinen funktio taas osoittaa (alueen) eri kielten arvoja ja asemaa toisiinsa nähden. Näin ollen KM:n tutkiminen puoltaa paikkaansa esimerkiksi kielipolitiikkaa ja kielten välisiä valtasuhteita tarkasteltaessa. Cenoz ja Gorter (2009: 56) mainitsevat KM:n tärkeäksi tekijäksi myös taloudellisissa prosesseissa¹¹.

Backhaus (2006) tekee eroa virallisten ja epävirallisten kylttien välille **vallan** ja **solidaarisuuden** käsitteiden avulla¹². Backhausin mukaan virallisten kylttien kielivalintoja määräävät valtasuhteet, kun taas epävirallisissa kylteissä vierailta kielillä ilmaistaan solidaarisuutta. Hän huomasi Tokio-tutkimuksessaan, että eri kielten esiintyminen virallisissa kylteissä oli epävirallisia rajoitetumpaa. Virallisten kylttien kielivalinnat, eli se mitä kieliä kirjoittaja kylttiin kirjoittaa, ovat tutkijan mielestä osoitus vallasta ja sen käytöstä. Mielestäni on kuitenkin syytä muistaa, että virallisten kylttien kirjoittajalla ei ole aina samanlaista valtaa päättää kyltteihin kirjoitettavista kielistä kuin epävirallisten kylttien kirjoittajalla. Toisin sanoen virallisten kylttien fyysinen kirjoittaja ei välttämättä itse päättää kyltissä esiintyvistä kielistä vaan voi toteuttaa annettua määräystä, joka taas voi olla poliittisesti valtiotasolla säädeltyä ja päätettyä. Viralliset kyltit ilmaisevat ja vahvistavat siis yleensä voimassa olevia valtasuhteita, kun taas

¹⁰ Myös Spolsky ja Cooper (1991) ovat huomanneet tämän erottelun, mutta Landry ja Bourhis (1997) lähestyivät sitä sosiaalipsykologisesta näkökulmasta keskittyen ryhmään kuuluvien ja kuulumattomien väliseen suhteeseen (Cenoz ja Gorter 2008: 346).

¹¹ KM:n yhteyttä ja vaikutuksia taloudellisiin kysymyksiin en käsittele tässä tutkimuksessani tämän enempää. Ks. lisää Cenoz ja Gorter (2009).

¹² Käsitteet valta ja solidaarisuus ovat tulleet tunnetuiksi Brownin ja Gilmanin (1960) teitittelyä koskevasta tutkimuksesta.

epävirallisissa kylteissä vieraita kieliä käytetään ilmaisemaan solidaarisuutta, kuten on käynyt ilmi esim. Backhausin Tokio-tutkimuksessa muita kuin japaninkielisiä kohtaan.

Valta ja solidaarisuus näkyvät myös kylteissä esiintyvien kielten fonttien järjestyksessä ja koossa. Esimerkiksi Tokio-tutkimuksessa 99 prosentissa virallisista kylteistä japanilla oli merkittävin asema. Backhausin (2006) mielestä kielten hierarkia kylteissä ilmaisee samalla myös valtasuhteita. Tämä tosin pätee lähinnä virallisiin kyltteihin, sillä tutkijan mukaan suurin osa epävirallisista kylteistä ei ilmaise kieltenvälisiä hierarkioita, mutta sallii erilaisten koodien sekoittumisen erilaisista syistä. (Backhaus 2006.) Kielen ja vallan välistä suhdetta on tarkasteltu etenkin 1900-luvun loppupuolen diskursiivisen käänteen jälkeen (Fairclough 1989; 1992; Kuortti ym. 2008: 28).

Cenoz ja Gorter (2006) taas ovat selvittäneet annettavan tiedon määrää tutkimalla, mitä milläkin kielellä kerrotaan. He ovat listanneet vaihtoehdot kuuteen erilaiseen luokkaan:

1. sama tieto annetaan kaikilla kielillä
2. vähemmistöllä annetaan eniten tietoa
3. valtakielellä annetaan eniten tietoa
4. valtakielellä ja vähemmistökielellä annetaan eniten tietoa
5. vieraalla kielellä annetaan eniten tietoa
6. tapaukset ovat epäselviä.

Tiedon määrän lisäksi Cenoz ja Gorter (2006) ovat tutkineet monikielisten kylttien käännöksiä, jotka he ovat luokittelleet seuraavasti: 1. sana sanasta, 2. ei käännöstä, 3. osittainen käännös ja 4. epäselvä tai tulkinnanvarainen. Omassa tutkimuksessaan he huomasivat, että noin 10 prosenttia teksteistä oli käännetty sanasta sanaan ja yleensä ne olivat virallisia kylttejä.

Scollon ja Scollon (2003: 116–128) ovat tuoneet virallisten ja epävirallisten kylttien vertailuun ja tutkimiseen **koodimieltymyksen** käsitteen. Koodin voi ymmärtää tässä tutkimuksessa tarkoittavan jotain tiettyä kieltä, esimerkiksi suomen tai ruotsin kieltä. Mieltymys jonkin koodin, kielen, käyttämiseen näkyy esimerkiksi kylttien visuaalisessa hierarkiassa. Luonnollisestikin on lähes mahdotonta antaa kylttejä tehdessä jokaiselle kielelle samansuuruista tilaa. Väistämättäkin jokin kieli saa näkyvämmän ja suuremman tilan kuin jokin toinen. Backhaus (2006: 60–61) sen sijaan on tutkinut koodimieltymystä tarkastelemalla kylttien kielten järjestystä ja kokoa. Kielen arvostuksesta on puhunut myös Blommaert (2010; luennot Jyväskylässä 17.–18.3.2009). Hän käyttää ilmiöstä englanninkielistä nimitystä *scaling* (suom. luokittelu). Myönteistä mielikuvaa luova ja korkean arvostuksen saava kieli luokitellaan kuuluvaksi *up-scaling* -ryhmään ja väheksyvä vastaavasti *down-scaling*-ryhmään. Tässä on mielestäni kyse koodimieltymyksestä.

Spolsky ja Cooper (1991: 74–94) ovat luoneet Jerusalem-tutkimuksensa perusteella KM-tutkimuksissa tunnetuksi tulleet kolme sääntöä siitä, mitkä syyt selittävät kielten esiintymisen tai puuttumisen kylteissä.

1. sääntö: kirjoita kyltit kielellä jonka osaat
2. sääntö: kirjoita mieluiten kielellä, jonka oletetut tai toivotut asiakkaat osaavat
3. sääntö: ns. symbolisen arvon sääntö, eli suosi omalla kielellä kirjoittamista tai kirjoita kielellä, johon haluat tulla identifioiduksi.

Ensimmäinen sääntö on sidoksissa kyltin kirjoittajan kielitaitoon, sillä kirjoittajalla täytyy olla kirjoitettavan kielen taito. Toiseen sääntöön taas vaikuttaa taloudellinen motivaatio, ja se on usein luonteeltaan informatiivinen. Näistä säännöistä kaksi ensimmäistä ovat, Backhausia (2006: 61–62) mukaillen, melko itsestään selviä, mutta kolmas sääntö osoittaa myös symbolisen aseman arvoa. Sääntöä ohjailevat ensisijaisesti poliittiset ja sosiokulttuuriset tekijät. Se puolustaa ja vakuuttaa valtaansa esimerkiksi kontrolloimalla kylttien kieliä ja niiden paikkoja. Kolmas sääntö myös osoittaa ja osittain vaalii kielivalinnoilla solidaarisuutta ja identiteettiä sekä kuulumista johonkin sosiokulttuuriseen ryhmään – lojaalisuutta kielelle. Näistä kolmesta säännöstä ensimmäinen on välttämätön edellytys kyltin kirjoittamiselle. Sääntöjä 2 ja 3 kirjoittaja yleensä harkitsee, mutta ne eivät ole pakollisia. (Backhaus 2006: 61–62; Spolsky ja Cooper 1991: 74–94.)

2.4.2 Kielimaisema ja vähemmistökielet

Kielimaisemassa esiintyviä vähemmistökieliä ovat aikaisemmin tutkineet ainakin Cenoz ja Gorter (2006). Heidän tutkimuksensa Hollannin Friisinmaasta ja Espanjan Baskialueesta keskittyi niiden vähemmistökielten, friisin ja baskin, esiintymiseen sekä maiden valtakielten hollannin ja espanjan että kansainvälisen kielen englannin esiintymiseen. Tutkimuksen aineisto koostui lähes tuhannesta kielellisiä kylttejä käsittelevästä valokuvasta, ja sen keskiössä oli kielimaiseman ja sosiolingvistisen kontekstin välinen suhde. Tutkimuksessa vertailtiin eri kielten käyttämistä yhdellä baskilaisella ja yhdellä hollantilaisella ostoskadulla. Lisäksi tutkijat kartoittivat kaksi- tai monikielisten kylttien piirteitä. Cenozin ja Gorterin tutkimus osoitti, että Hollannissa kylteissä vallitsevien kielten järjestys oli hollanti, englanti ja friisi. Maan valtakielellä hollannilla oli siis näkyvämpi asema kuin vieraalla kielellä englannilla tai maan vähemmistökielellä friisillä. Espanjassa vähemmistökieli taas ohitti näkyvyydessä englannin järjestyksen ollessa espanja, baski ja englanti. Monet aikaisemmat tutkimukset ovat käsitelleet englannin asemaa kielimaisemassa. Syynä tähän lienee kielen kansainvälinen asema. Omassa tutkimuksessani olen kiinnostunut lähinnä suomen kielen ja meänkielen asemasta ja jätän englannin tai muiden kielten tarkastelun vähemmälle huomiolle.

Gorter ja Cenoz (2008) ovat myös tuoneet esiin nuoren kielimaiseman tutkimussuuntauksen haasteita. Mainitsen tässä muutamia heidän esiin tuomiaan ongelmia.

Gorterin ja Cenozin mielestä kielimaisematutkimus on monitieteistä ja se voidaan siten liittää erilaisiin sosiolingvistiikan, kaupunkisuunnittelun, kielten sekoittumisen ja kielipolitiikan jne. teorioihin. Tutkimuksissa on myös hyödynnetty jo olemassa olevia sosiologian teorioita. Gorter ja Cenoz pitävät ongelmana ja haasteena sitä, että monet kielimaisemaa käsittelevistä tutkimuksista ovat tähän mennessä olleet lähinnä kuvailevia, eivät niinkään selittäviä. He peräivätkin tutkimuksiin lisää eri koulukuntien teoreettisten menetelmien ja käsitteiden hyödyntämistä. Haasteita tuo myös analysoitavien kylttien määrittely. Mitkä kaikki voidaan laskea kylteiksi? Ovatko esimerkiksi kaupan ikkunan kaikki kyltit erillisiä kylttejä vai kuuluvatko ne yhteen? Gorterin ja Cenozin mielestä analysoitavien kylttien määrittely on tärkeää. (Gorter ja Cenoz 2008: 351.) Samaan ongelmaan ja kylttien määrittelyn tärkeyteen on kiinnittänyt huomiota myös Backhaus (2008).

Tutkimuksiin tuo haasteita myös KM:n dynaaminen luonne. Jotkin kyltit ovat paikallaan vuosia, mutta toiset vaihtuvat useammin. Gorter ja Cenoz nostavatkin KM:n dynaamisen luonteen yhdeksi tutkimuksiin vaikuttavista tekijöistä. Minä en pidä KM:n dynaamisesta luonnetta kovin suurena ongelmana tutkimuksessani, sillä tarkoitukseni on kuvata kuvien ottamisen hetkellä Pajalassa vallinnutta tilannetta.

2.5 Kulttuurinen ja sosiaalinen genre

Genre eli lajityyppi on kulttuurinen ja sosiaalinen diskurssintutkimuksen käsite. Genrejen tarkasteluun on useita lähestymistapoja, sillä niitä tutkitaan niin humanistisissa kuin yhteiskuntatieteissä. Diskurssintutkimuksessa genret nähdään sosiaalisen ja diskursiivisen toiminnan järjestäytyneinä muotoina, joilla kuvataan kielen ja sosiaalisen toiminnan välistä suhdetta. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 79–80.) Faircloughin (2003: 65) mukaan genret ovat diskursiivinen näkökulma sosiaalisten tapahtumien toimintaan ja vuorovaikutukseen. Ymmärrämme ja järjestämme kielenkäyttöämme ympäristössämme olevien kulttuuristen ja sosiaalisten vaikutteiden myötä. Genret ovat luonteeltaan melko vakiintuneita, ja siksi tunnistamme ne ja osaamme toimia kielellisesti niiden mukaisesti. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 79–80.) Tällaisia vakiintuneita ja tunnistettavia genrejä ovat esimerkiksi tienviitat, kauppojen nimikyltit, lehtien myynti-ilmoitukset ja hääkutsut.

Hyödynnän tutkimuksessani genrejä siksi, että niiden avulla voin tutkia, millaisissa eri tilanteissa genret esiintyvät ja mitä kieliä eri tilanteissa ja toimissa käytetään. Uskon, että eri kielten asemaa yhteiskunnassa voi tutkia genreistä välittyvien tietojen perusteella, sillä genret

ovat sosiaalisen toiminnan tulosta. Näin ollen genreistä välittyy tietoa myös kylttien kirjoittajien (ja yhteiskunnan) ja kielten välisestä suhteesta eli muun muassa siitä, mitä kieliä eri genreissä katsotaan tarpeelliseksi käyttää.

Genren käsitettä alettiin käyttää kielitieteessä 1980-luvulla. Sen nimi on peräisin latinan sanasta *genus*, joka merkitsee yhtenäisten ominaisuuksien ryhmää (Shore ja Mäntynen 2006: 13). Genren käsite on kuitenkin huomattavasti vanhempi, sillä Shoren ja Mäntynen mukaan se on lähtöisin jo antiikista, Aristoteleen *Runousopista*, jossa hän jakoi runouden lajit epiikkaan, tragediaan ja komediaan sekä muutamainkin lyriikan lajeihin. Aristoteleen jaon pohjalla oli tutkijoiden mukaan ajatus, että laji on tapa tai keino esittää tietynlainen kohde.

Genret ovat diskurssintutkimuksen näkökulmasta mielenkiintoisia siksi, että niissä kiteytyvät tyypilliset tavat toimia konteksteissa. Ne antavat tietoa systemaattisista tavoista jäsentää sosiaalista toimintaa ja siitä, millaisia vuorovaikutussuhteita erilaisissa tilanteissa rakentuu ja mikä niissä on keskeistä. Genreillä on tyypillisiä kielellisiä ja visuaalisia ilmentymiä, joita voimme tarkastella esimerkiksi tekstityypin, sanaston ja lauseopin kautta. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 80–81.) Keskityn tutkimuksessani kielimaisemassa esiintyviin visuaalisiin genreihin eli erilaisiin kyltteihin, kuten tienviittoihin, mainoksiin ja nimikyltteihin. En käsittele tutkimuksessani usein kielimaiseman ulkopuolelle jääviä, teksteihin liittyvät genrejä, kuten sanomalehtien pakinoita ja kolumneja.

Käsite tekstityyppi liittyy keskeisesti genrejen tutkimiseen. Genren ja tekstityypin saatetaan Pietikäisen ja Mäntynen (2009) mukaan käsittää joskus tarkoittavan samaa ilmiötä, mutta yleensä kyse on kuitenkin eri asioista. Tekstityypin käsite yleistyi kielentutkimuksessa 1970-luvulla, kun tekstilingvistiikassa alettiin tutkia, miten erilaiset tyylit ja tekstit rakentuvat kirjallisesti. Genret rakentuvat yleensä eri tekstityyppien yhdistelmästä, sillä yhdessä genressä voi olla monenlaista toimintaa. Niiden rakentuminen ei kuitenkaan ole sattumanvaraista, vaan ne noudattelevat sosiokulttuurisesti muotoutuneita tapoja. Tekstillä taas voidaan tarkoittaa sekä yhtä, rajattua kokonaisuutta että rajaamatonta tekstien määrään. Esimerkiksi tietyn kirjan tai näytelmän teksti on rajattu kokonaisuus. Tietokoneen kiintolevyyn puolestaan mahtuu lähes rajaton määrä tekstiä. (Shore ja Mäntynen 2006: 9; Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 98–99.) Faircloughille (1995: 4) teksti on lähinnä puhuttua tai kirjoitettua kieltä. Hän tosin mainitsee, että käsitteen voisi laajentaa koskemaan myös muita semioottisia muotoja. Tekstien lajit taas ovat enemmän tai vähemmän vakiintuneita, ja niiden epäselvät rajat limittyvät ja sekoittuvat toisiinsa. Ne muokkaantuvat ja muuttuvat ajan kuluessa, kun uusia lajeja syntyy ja vanhoja voi hävitä. (Shore ja Mäntynen 2006: 11.)

Genret antavat lukijoille tietoa siitä, millainen teksti on kyseessä. Samalla ne myös tekevät eroa eri tekstien välille asettamalla rajoja sille, millaisia piirteitä tietyn lajin teksteiltä vaaditaan. Jotta lukija pystyisi tunnistamaan eri genret, on hänellä oltava niistä omaa, ajan mittaan opittua kokemusta, sillä genret ovat kulttuurisesti, kielellisesti ja sosiaalisesti melko vakiintuneita tapoja jäsentää sosiaalista toimintaa kielenkäytön näkökulmasta. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 79–81.) Ne myös mahdollistavat, mutta myös rajaavat erilaisia sosiaalisia tekoja. Genret ovat kulttuurillisesti ja historiallisesti yleensä hyvin vahvoja, minkä vuoksi tunnistamme ne usein, vaikka ne olisivat konteksteistaan irrallaan. Kulttuurisuus ja historiallisuus myös asettavat haasteita esimerkiksi vieraiden kulttuurien genrejen tunnistamiseen: vanhat genret ja vieraan kulttuurin genret saattavat olla meille vaikeita tunnistaa. Normit säätelevät sosiaalisen ja diskursiivisen toiminnan mahdollisuutta tai mahdottomuutta eri konteksteissa. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 82–85.)

Diskurssintutkimus näkee genret säännönmukaisina eli normitettuinä ja kiteytyneinä. Normit voivat olla kirjoittamattomia ja tilannesidonnaisia eli ilmaisevat sitä, miten tietyissä tilanteissa toimitaan, mutta ne voivat olla myös tarkoin määriteltyjä. Niiden sisäiset normit, esimerkiksi kielen tai rakenteen suhteen, taas vaihtelevat tiukoista hyvinkin löyhiin. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009.) Esimerkiksi virallisen tiekyltin kieli ja muoto ovat mainosta tiukempia. Genrejen konventiot vaihtelevat ja muuttuvat, eli ne eivät ole vakaita ja pysyviä. Variaatioiden mahdollisuuksista huolimatta Solin (2006: 78) toteaa, että ”genret ovat useimmiten kulttuurisesti tunnistettavia ja arkisesti merkittäviä kategorioita”. Vaikka konventiot muuttuvat ja genreistä on erilaisia variaatioita, pystymme silti tunnistamaan ja erottamaan esimerkiksi lehtimainoksen uutisesta tai tiekyltin tienvarsimainoksesta. (Solin 2006.) Oman haasteensa tutkimukselle tuo myös se, että genrejen vakausasteet eroavat toisistaan. Esimerkiksi valtion tiekyltit noudattavat tarkemmin tiettyä kaavaa, kun taas mainokset ovat vakausasteeltaan vapaampia. (Solin 2006: 78)

Diskurssintutkimuksen näkökulmasta kielen erottaminen genrestä ei ole mahdollista, sillä kielenkäyttö liittyy aina johonkin genreen. Kielenkäytön siirtäminen genrejen ulkopuolelle vaikeuttaisi kielenkäyttötilanteiden sosiaalista ja kielellistä toimivuutta, sillä kielenkäytössä ovat aina läsnä genren historiallisuus ja nykyisyys. Aikaisemmat tavat käyttää kieltä vaikuttavat siihen, miten kieltä voidaan käyttää uudessa, meneillään olevassa tilanteessa. Se siis myös kuvaa tiettyjen tilanteiden vakiintunutta tapaa toimia ja käyttää kieltä. Genre ei ole vain kielenkäytön tyyllillinen tai sanastollinen ilmiö, vaan siihen kuuluvat kaikki kielenkäytön ja sosiaalisen toiminnan tasot, ja sen valinta on eri merkitysjärjestelmien välillä toimimista. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 83–91.) Pietikäisen ja Mäntynen (2009: 87) mukaan tämä ilmenee kielenkäytössä ”tietynlaisina jäsenyyksien, tyylin, kieliopin ja sanaston valintoina yhtäläillä kuin

se merkitsee semioottisessa merkityksenannossa esimerkiksi asettelun, värien ja muotojen valintoja”. Genreä voidaan siis pitää tutkijoiden mukaan sosiaalisena ja diskursiivisena toimintatyyppinä, joka diskurssien tavoin kuvaa kielenkäytön mikro- ja makrotason yhteenkietoutuneisuutta. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 83–91.) Genretietomme on intertekstuaalista, ja ”genrejen tunnistaminen ja genretietoisuus perustuu kokemuksiimme teksteistä, tekstihistoriaamme” (Solin 2006: 72). Tekstikokemukset, niin kuin genretkin, taas ovat erilaisia eri kulttuurien ja yhteisöjen jäsenille. Pystymme ymmärtämään tietyn tekstin siksi, että jaamme ja tunnistamme sen ilmaisujen tietyt konventiot. (Solin 2006: 72–74.)

2.6 Kyllit kuvissa – visuaalinen aineisto

Kielimaisematutkimuksissa keskeisessä asemassa on visuaalisen aineiston eli kylteistä otettujen valokuvien tutkiminen.

Seppäsen (2001: 14–15) mukaan visuaalisen aineiston tutkimisessa on tärkeää kuvien **lukutaito**, jota voidaan kutsua myös **tulkinnaksi**. Kuvien lukutaito on osa laajempaa visuaalisen kulttuurin lukutaitoa. Seppänen (2001: 16) määrittelee **visuaalisen lukutaidon** käsitteen seuraavasti: ”[v]isuaalinen lukutaito on visuaalisten järjestysten tajua ja perusteltujen tulkintojen tekemistä niistä”. Hänen mukaansa kuvia voidaan lukea kirjoitusten tapaan vaikka kuvien tulkinta eroaakin perinnäisestä tekstin lukemisesta. Monet visuaaliset esitykset, esimerkiksi valokuvat, avautuvat ihmisille luonnostaan, mutta kuvien merkitykset ja erilaiset visuaaliset järjestykset sen sijaan saattavat jäädä ymmärtämättä. **Visuaalisen järjestyksen** taas viittaa Seppäsen (2001: 14) mukaan ”--visuaalisen todellisuuden säännönmukaisuuksiin ja niihin kytkeytyviin merkityksiin”. (Seppänen 2001: 14–33.) Visuaalisen järjestyksen voi nähdä esimerkiksi kirkon sisällä olevassa järjestyksessä: mihin paikkoihin tietyt esineet, kuten alttari, penkit ja saarnatuoli, on laitettu.

Visuaaliset järjestykset ovat inhimillisen toiminnan tuloksia, sillä ”ihminen muokkaa ja rakentaa visuaalista ympäristöään ja tekee kuvallisia esityksiä erilaisissa yhteiskunnan käytännöissä” (Seppänen 2001: 35). Seppänen (2001: 34) perustelee järjestysten syntyä inhimillisen toiminnan tuloksena siten, että: ”Ensinnäkin, ihmiset tuottavat niitä luomalla uusia näkyviä objekteja – kuvia ja muita esineitä. Toiseksi, ihmiset tulkitsevat enemmän tai vähemmän tietoisesti näitä objekteja ja liittävät ne osaksi omaa toimintaansa ja tuttuja merkityksiä”.

2.6.1 Visuaalisuus, kuvallisuus ja valta

”Kaikki kuvallisuus on visuaalista, mutta kaikki visuaalinen ei ole kuvallista” (Seppänen 2001: 37). Seppäsen mukaan visuaalisen ja kuvallisen välinen suhde on epäsymmetrinen, vaikka niiden merkitykset ovatkin lähellä toisiaan. Hän perustelee väitettään paitsi fysiologisena ilmiönä (kuvan

piirtymisenä ihmisen verkkokalvolle) myös sillä, että ”-- esineet, joita emme ole tottuneet pitämään kuvina, ovat aina kuvallisia (Seppänen 2001: 37)”. Kuvallisella hän tarkoittaa kaksiulotteisia kuvallisia representaatioita, kuten valokuvia, piirroksia ja maalauksia.

Visuaaliset järjestykset ovat myös sosiaalisia järjestyksiä, joihin liittyy valtaa. Esimerkiksi viranomaiset voivat vaikuttaa kaupunkikuvaan muun muassa kaavoitukseen liittyvissä asioissa. Paitsi viralliset säädökset myös epäviralliset säädökset, normit ja tavat muokkaavat kaupunkikuvaa. Visuaalisiin järjestyksiin liittyvä valta ei tutkijoiden mukaan ole kuitenkaan vain rajoitettavaa, vaan myös tuottavaa. Esimerkiksi valtaa tutkinut Foucault on sanonut Seppäsen mukaan, että ”[v]alta ei ole instituutio, rakenne tai joidenkin ihmisten hallitsema voima. Se on nimi monimutkaiselle strategiselle suhteelle tietyssä yhteiskunnassa”. Seppäsen mukaan ihmiset mukautuvat vallan vaikutuksesta visuaalisiin järjestyksiin ja tulkitsevat niitä tietyillä tavoilla alkaen pitää niitä itsestään selvinä, mutta samalla myös aktiivisesti niitä rakentaen. (Seppänen 2001: 41–43, 75.) Esimerkiksi kylttejä tehdessään ihmiset saattavat noudattaa eri genrejen tyypillisiä piirteitä tai alueen kielitilannetta. Mitä kieliä potentiaaliset asiakkaat käyttävät ja ymmärtävät. Kylteistä saatetaan tehdä visuaalisesti, markkinointi mielessä, huomiota ja kiinnostusta herättäviä. Niiden kielellä ja ulkoasulla saatetaan leikkiä ja koetella hyvänkin maun rajoja yrittäen pysyä kuitenkin lain asettamissa rajoissa. Koska kylttien tekeminen on harkittua toimintaa, on myös kylttien visuaalisuus ja visuaalinen järjestys (esim. eri kielten suhteen) enemmän tai vähemmän tietoista ja harkittua toimintaa. Se on siis samalla myös vallan käyttöä niin kyltin tekijän, yhteiskunnassa olevien viranomaisten kuin tapojen ja normienkin taholta.

Työni teoreettisessa viitekehyksessä on siis vaikutteita myös kriittisestä diskurssintutkimuksesta, sillä se on vaikuttanut tapaan ajatella kielen ja maailman välistä suhdetta. Se on myös vaikuttanut kiinnostukseeni kielen ja vallan välisestä suhteesta, joten mielestäni sen ottaminen osaksi työni teoreettista taustaa on perusteltua. Kriittisen diskurssintutkimuksen rooli jää työssäni kuitenkin kielimaisematutkimusta ja genrejä pienemmäksi.

Diskurssintutkimuksen merkitykset vaihtelevat eri tieteenaloilla. Kiteyttäen voi kuitenkin sanoa, että diskurssintutkimuksessa tutkitaan kielenkäyttöä osana sosiaalista toimintaa ja eri konteksteissa. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 1993; Pietikäinen 2000; Pietikäinen ja Dufva 2006.) Kieli ja konteksti ovat diskurssianalyttisissä tutkimuksissa erottamattomat. Pietikäisen (2000) mukaan esimerkiksi yhteiskuntatieteellisessä diskurssintutkimuksessa ilmiöitä tutkitaan kielen kautta ja se liikkuu sosiaalisista rakenteista, ilmiöistä ja suhteista kieleen päin. Kielitieteellisessä liike taas on päinvastainen, ja sen tarkastelun kohteena ovat juuri kielenkäyttö ja sen piirteet. (Pietikäinen 2000: 191–193.) Kriittinen diskurssintutkimus taas on yksi diskurssintutkimuksen

uusimmista suuntauksista, ja se yhdistää viitekehyksessään näkemyksiä sekä kielitieteellisestä että yhteiskuntatieteellisestä diskurssintutkimuksesta. Sen luonteen kuvaileminen on hyvin hankalaa, sillä van Dijkin (2001: 96) huomion mukaan se ei ole varsinaisesti yksi teoria tai metodi, jolla voisi tutkia sosiaalisia ongelmia, vaan se on lähinnä diskurssianalyysyä, jolla on asenne tiettyihin asioihin.

Kriittinen diskurssintutkimus (KDA) on Pietikäisen (2000: 195) mukaan ”väljä yleisnimi kielentutkimuksille, joissa ollaan kiinnostuneita siitä, miten kielen sosiaalinen käyttö ja valtasuhteet ovat kietoutuneet yhteen”. Sen nimessäkin oleva kuvaus ”kriittinen” tulee KDA:n kriittisestä lähestymistavasta tarkastella kielenkäyttöä kontekstissa sekä kielen ja sosiaalisten rakenteiden ja tapahtumien välistä suhdetta. Faircloughille kriittisyys on tietynlainen tapa saada selville esimerkiksi kielen, vallan ja ideologian välillä vallitsevia kytköksiä, jotka saattavat olla ihmisiltä piilotettuja. Wodakin (2001: 9) mielestä kriittisyys tulisi ymmärtää etäisyytenä aineistoon, suhteuttamalla aineisto sosiaaliseen, esittämällä poliittinen näkökulma selkeästi ja keskittymällä omaan rooliinsa tutkijana.

Kielen ja maailman välillä nähdään olevan epätasaisesti jakautunut vallan suhde, johon vaikuttavat muun muassa asenteet, tavat ja käytänteet (Pietikäinen 2000; Wodak 2001). Pietikäisen ja Mäntysen (2009: 17) mukaan kieli on sosiaalisesti järjestynyttä ja sillä on valtaa. Tämä tarkoittaa sitä, että ”kun ympäröivä maailmamme on ainakin osittain kielen avulla rakennettu ja kielellä tuotettu, tehdyt valinnat ovat mukana muokkaamassa tiedon ja uskomusten järjestelmiä sekä rakentamassa yhteisöllisiä identiteettejä ja sosiaalisia suhteita” (Pietikäinen ja Mäntynen 2009:17). Wodak (2001: 9–12) puolestaan väittää, että KDA:n mielestä kielellä itsellään ei ole valtaa vaan se saa valtansa sen vaikutusvaltaisilta käyttäjiltä. Vallassa on kyse eroista ja eriarvoisuuksista. Kieli taas on kietoutunut sosiaaliseen vallankäyttöön, ja sillä niin etsitään ja kamppaillaan vallasta kuin näytetään sitä. Tämä näkyy mielestäni esimerkiksi kyltteihin päätyneissä kielissä ja niiden järjestyksessä.

Kielten esiintymiseen kielimaisemassa vaikuttavat mielestäni alueen arjessa käytettävät kielet ja yhteiskunnassa vallitseva kielipolitiikka ja eri kielten arvostus. Kielet päätyvät visuaalisiin kyltteihin ihmisten toiminnan vuoksi. Kyltin kirjoittajan henkilökohtainen mielipide ja eri kielten arvostus sekä yhteiskunnassa vallitseva asenne voivat vaikuttaa siihen, mitä kieliä kylttiin päätetään kirjoittaa. Kylttien kirjoittajat käyttävät mielestäni valtaa sen suhteen, mitä kieliä kyltteihinsä valitsevat. Kyltteihin valikoituneet kielet taas heijastavat kyltin kirjoittajan (ja laajemmin myös yhteiskunnan) asenteita ja arvostusta, ja samalla myös muokkaavat niitä. Kylttien kielet antavat lukijoilleen myös viitteitä alueella käytettävistä kielistä ja niiden asemasta kielten hierarkiassa (Backhaus 2006). Tulkintani mukaan kieli, kielenkäyttö ja sosiaalinen

kohtaavat tässä kohtaa toisensa. Tämän ilmiön tarkastelussa tulkintaani vaikuttaa kriittinen diskurssintutkimus, sillä se on kiinnostunut kielen sosiaalisen käytön ja vallan välisestä suhteesta (Pietikäinen 2000).

Tutkimuksessani minua kiinnostaa eri kielten välille muodostuva hierarkia ja vähemmistökielten asema, joten mielestäni kriittinen diskurssintutkimus tuo kielimaisematutkimukseeni hyvän tuen.

2.6.2 Visuaalinen lukutaito

Visuaalinen lukutaito on kykyä ymmärtää visuaalisten järjestysten kulttuurisia merkityksiä (Seppänen 2001: 148). Seppäsen määritelmä on yhteensopiva Richard Sinatran (1986) määritelmän kanssa, jonka mukaan visuaalinen lukutaito on aiemman visuaalisen kokemuksen jäsentämistä uusien visuaalisten viestien avulla merkityksen muodostumiseksi. Seppänen (2001: 148) painottaa määritelmässään visuaalisen lukutaidon ja visuaalisen järjestyksen välistä kytkentää: lukutaito on paitsi järjestysten historiallisuuden ja sen vallan tajuamista myös vaihtoehtoisen järjestyksen ymmärtämistä. Visuaaliseen lukutaitoon liittyvä kuvanlukutaito ja edelleen valokuvanlukutaito taas kuuluvat valokuvan tulkitsemiseen tarvittava arkielämän non-verbaalisen viestinnän ja ei-kuvallisten visuaalisten järjestysten ymmärtäminen (Seppänen 2001: 149).

Seppäsen (2001: 15–16) mukaan visuaalisella lukutaidolla on kaksi ulottuvuutta: ”[t]oisaalta se opitaan luonnostaan. Kenenkään ei tarvitse erityisesti työskennellä kyetäkseen ymmärtämään, että hymyilevää ihmistä esittävä valokuva viestii ilosta. Toisaalta jokainen joutuu ponnistelemaan ymmärtääkseen sen, millä tavoin valokuva toimii kulttuurisena esityksenä, representaationa, ja osana visuaalisia järjestyksiä”. (Seppänen 2001: 11–16.)

Keskustelu visuaalisesta lukutaidosta alkoi television läpimurron yhteydessä 1960-luvun Yhdysvalloissa. Suomessa aihe nousi keskusteluihin 1980-luvulla. Vaikka visuaalinen lukutaito ei ilmiönä ole tätä uudempi, on sitä koskevaa tutkimusta tehty verrattain vähän, sillä se on jäänyt osittain laajemman tutkimuskohteen, medialukutaidon, jalkoihin. Seppänen pitää visuaalista lukutaitoa osana medialukutaitoa, mutta huomauttaa, että mediat muodostavat kuitenkin vain osan yhden osan visuaalisesta lukutaidosta. Siihen kuuluvat myös ihmistenvälinen kanssakäyminen, interaktio ja nonverbaali viestintä. (Seppänen 2001: 19.)

Seppäsen mielestä visuaalinen ja kielellinen eivät ole toistensa vastakohtia vaan ne ovat toisiinsa liittyviä psyykeen ulottuvuuksia. Hän perustelee väitettään näin:

1. ”Psyyken tiedostamattomissa kerroksissa kielellistä ja kuvallista on mahdoton erottaa toisistaan.”

2. ”Kielellinen on kuvallista psyyken tietoisellakin tasolla.”
3. ”Koska kielellinen on aina visuaalista, on loogista, että myös visuaalinen on kielellistä.” (Seppänen 2001: 22.)

Visuaalinen lukutaito voi olla Seppäsen mukaan keino päästä kiinni visuaalisuuteen. Se on myös kykyä kielellistää visuaalista kokemusta ja kommunikoida siitä toisten kanssa, esimerkkinä teatteriesityksen katsominen ja siitä keskusteleminen (2001: 22).

3 AINEISTO JA ANALYYTTINEN VIITEKEHYS

3.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimusasetelma

Tutkin tässä työssäni Pajalan kielimaisemaa eli Pajalan kunnan keskusta-alueen kylteissä näkyvää kirjoitettua kieltä. Tutkimuskuntani Pajala sijaitsee 25 kilometrin päässä Suomen rajasta Pohjois-Ruotsissa, Itä-Norrboteninissa, Tornionlaaksossa. Kunnassa on noin 6 500 asukasta, joista 2 000 asuu kunnan keskustassa. Sen väestö on saamelaista, suomalaista ja ruotsalaista alkuperää. (Pajalan kunta.) Tutkimukseni metodinen lähtökohta tulee kielimaisematutkimuksesta eli varsinkin nuoresta monikielisuuden suuntauksesta, jossa monikielisyyttä tutkitaan ympäristössä esiintyvän kirjoitetun kielen avulla. Olen kiinnostunut työssäni siitä, millainen kielimaisema Pajalan kylteistä muodostuu. Tämän selvittämisessä tarkastelen muun muassa sitä, mitä eri kieliä kielimaisemassa esiintyy ja millaisia kyltit ovat eli ovatko ne yksi- vai monikielisiä, virallisia vai epävirallisia.

Tarkastelen kielimaiseman luonteen selvittämisessä myös sitä, miten paljon tietoa eri kielillä monikielisisissä kylteissä lukijalle annetaan. Eri kielillä kerrottavan tiedon määrän vertaaminen antaa mielestäni viitteitä siitä, miten tärkeänä tai tarpeellisena eri kielten esiintymistä kyltissä pidetään. Se viestittää mielestäni siitä, mitä kieliä kyltin kirjoittaja olettaa alueella käytettävän ja millaisena hän näkee kielen tai kielten aseman ja arvostuksen alueella (luvussa 2.4.1 Spolskyn ja Cooperin säännöt siitä, mitkä syyt selittävät kielten esiintymistä kylteissä).

Kylttien yksi- tai monikielisyyttä tutkin siksi, että Pajala on lähtökohtaisesti monikielinen kunta. Sen valtakieli on ruotsi ja virallisia vähemmistökieliä suomi ja meänkieli. Kunnassa käy myös matkailijoita, jotka eivät välttämättä ymmärrä alueen valtakieltä tai vähemmistökieliä. Olen siis kiinnostunut tietämään, näkyykö monikielisyys myös kunnan kielimaisemassa eli millainen kielellinen kuva Pajalasta välittyy kylttien kautta. Virallisia ja epävirallisia kylttejä tutkin siksi, että niiden avulla saan tietoa viranomaisten ja yksityisten ihmisten asenteista eri kieliä kohtaan. Etenkin virallisissa kylteissä esiintyvät kielet ja niiden välille muodostuva hierarkia ilmaisevat Backhausin (2008) mukaan valtasuhteita. Epävirallisissa kylteissä esiintyvät kielet taas kertovat tutkijan mukaan solidaarisuudesta eri kieliä kohtaan.

Erityisen kiinnostunut olen kuitenkin suomen kielen ja meänkielen esiintymisestä ja asemasta Pajalan kielimaisemassa. Opiskelen pääaineenani suomen kieltä, joten olen kiinnostunut jo pelkän opiskelutaustani vuoksi suomeen liittyvistä asioista. Suomen kieli on myös ensimmäinen kieleni, joten koen sen vähemmistökieliaseman tutkimisen varsinkin mielenkiintoiseksi myös tästä syystä. Meänkielen olen erottanut tutkimuksessani omaksi

kielekseen siksi, että tutkimus sijoittuu Ruotsin valtion puolelle, missä sillä on virallinen vähemmistökielen asema (tästä lisää luvuissa 2.3.1 ja 3.6).

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen ja sen aineisto koostuu Pajalan keskustasta otetuista valokuvista. Laadullisen tutkimuksen aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa ja ihmistä eli tutkijaa suositaan tiedon keruun elementtinä. Lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja tarkoituksenmukaisesti valittua kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään löytämään ja paljastamaan tosiasioita, ei niinkään todentamaan jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2003: 151–156.)

Laadullinen tutkimus sopii kielimaisematutkimuksen tyypiksi siksi, että pyrin tutkimuksessani selittämään Pajalan kielimaisemassa esiintyviä ilmiöitä, kuten eri kielten asemaa, ja pohtimaan syitä siihen, miksi jokin kieli esiintyy tiettytyyppisessä kyltissä ja mitä sen puuttuminen sieltä voi tarkoittaa. Tutkijat Cenoz ja Gorter (2008) ovat peränneet kielimaisematutkimuksiin lisää selittävyttä. He ovat havainneet, että monet aikaisemmista tutkimuksista ovat olleet lähinnä kuvailevia, eivät niinkään selittäviä. Haluan tässä tutkimuksessa omalta osaltani pyrkiä viemään kielimaisematutkimusta kuvailevan sijaan selittävään suuntaan.

Tutkimukseni on osa Pohjoinen monikielisyys -hanketta¹³, ja sen aineiston valokuvannut kesällä 2008 tutkimushankkeen johtaja, professori Sari Pietikäinen Jyväskylän yliopiston kielten laitoksesta. Hanke on Suomen akatemian rahoittama, ja sen tavoitteena on tutkia monikielisyyttä neljän valtion rajat ylittävällä Pohjoiskalotin alueella. Valtiot ovat Norja, Ruotsi, Suomi ja Venäjä. Projektissa on mukana seitsemän kuntaa: Pajala, Inari, Sevettijärvi, Lovozero, Pykeijä, Karasjok ja Kiiruna. Hankkeen tavoitteina on tutkia monikielisyyttä niin teoreettisella kuin empiirisellä tasolla valtioiden rajat ylittävällä Pohjoiskalotin alueella. Tutkimuksissa tarkastellaan monikielisyyttä kansainvälistymisen ja vähemmistökielten lähtökohdista. Erityisen kiinnostuneita hankkeen tutkimuksissa ollaan tiedotusvälineisiin, matkailuun, perheisiin, kouluihin ja kielimaisemiin liittyvistä kysymyksistä.

Kielimaisematutkimuksia varten kuvattavat alueet rajattiin hankkeessa ”kylän raittiin” eli kunnan keskusta-alueeseen. Jokaisen tutkimuksessa olevan kunnan kielimaiseman valokuvaamisessa käytettiin samoja, ennalta määriteltäviä ohjeita. Kuvattaviksi kohteiksi päätettiin alueella esiintyvistä virallisista kylteistä tienviitat, koulujen nimet, paikkojen nimet, posti, kirkko, matkailuneuvonta, sairaala ja terveyskeskus, kirjasto ja kunnanvirasto. Epävirallisista kylteistä kohteiksi valittiin kauppojen nimet ja mainokset, ravintoloiden nimet ja ulkona olevat ruokalstat,

¹³ Hankkeen Internet-sivut: <http://www.northernmultilingualism.fi/>

kylän ilmoitustaulu ja graffitit. Kaikista kunnista kuvattiin siis samat kohteet, mikäli niitä vain oli keskusta-alueella.

3.2 Tutkimuskysymykset ja analyyttinen viitekehys

Tutkimukseni tavoitteena on saada tietoa siitä, miten Ruotsissa vähemmistökielen asemassa olevat suomen kieli ja meänkieli näkyvät pohjoisruotsalaisen Pajalan kunnan keskusta-alueen kielimaisemassa ja millainen on niiden asema kielten hierarkiassa. Pyrin tutkimuksessani selvittämään, millainen kielimaisema Pajalan kylteistä muodostuu. Toivon saavuttavani tutkimuksellani uutta tietoa visuaalisen monikielisuuden ja vähemmistökielten aseman tutkimisesta. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millaisen kielimaiseman Pajalan kyltit muodostavat?

Lähestyn tätä kysymystä tarkastelemalla muun muassa kylteissä esiintyviä kieliä, kylttien monikielisyyttä ja niiden virallista tai epävirallista luonnetta.

2. Miten suomen kieli ja meänkieli näkyvät Pajalan kielimaisemassa?

Tähän kysymykseen pyrin saamaan vastauksia lähestymällä kylttejä genrejen avulla. Tarkastelen myös kylteissä annettavan tiedon määrää ja laatua.

3. Millainen suomen kielen ja meänkielen asema on Pajalan kielimaiseman kielten hierarkiassa?

Lähestyn tätä kysymystä muun muassa informatiivisen ja symbolisen funktion välittämän tiedon perusteella.

Työni analyyttinen pohja sekä näkökulmani monikielisuuden tutkimiseen on peräisin kielimaisematutkimuksesta (engl. *linguistic landscape*). Tutkin monikielisyyttä visuaalisessa aineistossa eli valokuvissa esiintyvistä kylteistä. Lähtökohtani on siis visuaalisen monikielisuuden tutkiminen ympäristössä. Sen keskiöön olen nostanut suomen kielen ja meänkielen esiintymisen ja aseman erilaisten kylttien kielten muodostamassa hierarkiassa. Suomen kieli ja meänkieli ovat Ruotsissa alueellisia vähemmistökieliä, eli niillä on virallisen vähemmistökielen asema vain tietyissä kunnissa, kuten Pajalassa.

Selvitän tutkimukseni analyysissa kielten asemaan ja hierarkiaan liittyviä kysymyksiä Landry ja Bourhis (1997) huomion pohjalta, jonka mukaan kylteillä on kaksi perustehtävää: informatiivinen ja symbolinen. Kuten jo teoriaosuudessa luvussa 2.4.1 mainitsin, informatiivinen funktio ilmaisee alueen kieliryhmien rajoja ja mitä kieliä alueella on mahdollista käyttää kommunikointiin. Symbolinen funktio taas osoittaa eri kielten arvoja ja asemaa toisiinsa nähden. Cenoz ja Gorter (2006: 67–68) puolestaan ovat huomioineet, että KM kuvastaa eri kielten

suhteellista valtaa ja asemaa tietyissä sosiolingvivistisissä konteksteissa. Hyödynnän analyysissäni myös Backhausin (2006) tekemää eroa virallisten ja epävirallisten kylttien välille vallan ja solidaarisuuden käsitteillä, sillä virallisten kylttien kielivalintoja ohjailevat valtasuhteet ja epävirallisissa kylteissä vierailta kielillä ilmaistaan solidaarisuutta. Backhausin mukaan virallisten kylttien kielivalinnat ovat osoitus vallasta ja sen käytöstä, ja ne ilmaisevat ja vahvistavat yleensä voimassa olevia valtasuhteita. Valtaa ja solidaarisuutta voi tutkia mm. kylteissä olevien kielten fonttien järjestyksen ja koon avulla.

Käytän kielimaisema-analyysissäni kylttien genreluokittelua. Olen luokitellut tutkimuksessani esiintyvät genret seuraavasti: virallisten kylttien genrejä ovat **ilmoitukset**, **tienviitat** ja **kadunnimet**. Epävirallisissa kylteissä taas esiintyy genretyyppi, jonka olen luokitellut **mainokseksi**. Sekä virallisiin että epävirallisiin kyltteihin kuuluvat myös **nimikyltit** ja **liput**. Niiden kuulumisen virallisiin tai epävirallisiin kyltteihin määrää kyltin asettajataho. Koska genret ovat kulttuurisia ja sosiaalisia, on niiden luokitteluun tässä tutkimuksessa vaikuttanut oma genretietouteni, kokemukseni teksteistä ja tekstihistoriastani (Solin 2006; Pietikäinen ja Mäntynen 2009).

Tutkimuksessani tarkoitan **ilmoituksilla** kylttejä, jotka ovat virallisen tahon asettamia ja joissa annetaan lukijalle ilmoitusluonteisesti tietoa jostain tapahtumasta tai paikasta ja niihin liittyvistä asioista, kuten virastojen aukioloajoista. Myös **tienviitat** ja **kadunnimet** ovat virallisen tahon asettamia kylttejä. Tienviitat osoittavat jotain tiettyä paikkaa, kuten kylää, kuntaa tai jopa toista valtiota. Kadunnimet taas kertovat kyseisen kadun tai tien nimen, ja niiden osoittama paikka on yleensä juuri kyltin osoittamassa kohdassa. Tienviitta taas voi viitata jopa satojen kilometrien päässä olevaan paikkaan. **Mainokset** ovat epävirallisia kylttejä, ja niiden tarkoitus voi olla esim. kertoa ja mainostaa tapahtumaa tai tuotetta ja saada siten lukija ostamaan tuotteen tai vierailemaan tapahtumassa. Myös ruokalistat ja hinnastot ovat eräänlaisia mainoksia, joilla pyritään vaikuttamaan mm. lukijan käyttäytymiseen ja rahankäyttöön. **Nimikyltit** kertovat esim. viraston, kaupan, kahvilan tai nähtävyyden nimen. **Lippu** taas tarkoittaa tässä tutkimuksessa tekstiä sisältävää, yleensä kangasmaisesta materiaalista valmistettua kylttiä. Lippuja ovat myös tekstiä sisältämättömät, eri maiden tunnukset, mutta ne eivät tekstin puuttumisen vuoksi ole mukana aineiston analyysissä.

3.3 Aineisto ja analyysin kulku

Aineistossani on yhteensä 51 valokuvaa, ja niissä esiintyy yhteensä 65 erilaista kielellistä kylttiä, joista yksi on kirjoitusta sisältävä lippu. Kuvien kylteistä kymmenen olen joutunut jättämään analyysin ulkopuolelle, sillä käytössäni olevat valokuvat ovat niiden osalta epätarkkoja enkä ole

pystynyt luotettavasti selvittämään niissä olevia kieliä ja tekstien sisältöä. Tämän karsinnan jälkeen aineistooni on jäänyt yhteensä 55 kylttiä. Mukana on myös neljä lipua ja kolme merkkiä, joissa ei esiinny kirjoitettua kieltä. Aineistossani esiintyy myös teatteriesitystä mainostava kyltti kahdessa eri kontekstissa. Kyltit eroavat kuitenkin toisistaan siten, että toisessa tapauksista toinen kyltti peittää osan kyltistä peittäen samalla myös yhden siinä esiintyvistä kielistä. Alun perin sama kyltti näyttäytyy siis eri paikoissa erilaisena, ja siksi olen ottanut molemmat kyltit mukaan tarkasteluun.

Osassa kuvista on kuvattu samoja kylttejä tai ympäristöä, jossa kuvat esiintyvät eli muodostavat visuaalista järjestystä. Ensimmäisellä kuvien tarkastelukierroksella karsin aineistoni lähemmästä tarkastelusta pois kuvat, joissa esiintyvät kyltit ovat jo jossain toisessa valokuvassa. Jätin tarkastelun ulkopuolelle myös pelkkää maisemaa esittävät kuvat.

Analyysissa mukana olevista kylteistä 19 on monikielisiä, eli niissä esiintyy vähintään kahta eri kieltä. Yksikielisiä kylttejä on 36. Analyysin alussa kirjasin paperiin jokaisen kyltin ja annoin sille järjestysnumeron. Sen jälkeen merkitsin kyltin kohdalle, onko se yksikielinen vai monikielinen ja mitä kieliä kyltissä esiintyy. Tämän jälkeen merkitsin vielä, mihin genreen kyltti kuuluu. Genreluokittelua olen käyttänyt hyväkseni etenkin suomen kielen ja meänkielen esiintymistä koskevissa luvuissa 4.2.1 ja 4.2.2, mutta olen sivunnut muidenkin kielten esiintymistä eri genreissä myös luvun 4.1 lopussa.

Analyysini alussa tein päätöksen, että käsittelen aineistossani olevia kylttejä omina analysoitavina yksikköinä eli tarkastelen niitä erillisinä kyltteinä. Esimerkiksi ilmoitustaulussa olevat mainokset olen eritellyt omiksi kylteikseen ja tarkastelen niitä erikseen, sen sijaan että mieltäisin niiden muodostavan yhdessä yhden analysoitavan yksikön. Cenoz ja Gorter (2006) tarkastelivat Friisiä ja Baskimaata käsittelevässä tutkimuksessaan esim. pankin tai kaupan asettamia kylttejä yhtenä tutkittavana yksikkönä. He eivät siis eritelleet eri kylttejä omiksi yksiköikseen vaan laskivat saman tahon asettamat kyltit yhdeksi laskettavaksi yksiköksi. Päädyin kuitenkin erittelemään kyltit erillisiksi yksiköikseen muun muassa siksi, että en voi olla täysin varma siitä, mikä taho kyltit on asettanut ja mitkä ovat niiden tavoitteet ja motiivit toimia kielen avulla. Pajalaa käsittelevän tutkimukseni aineisto on myös Cenozin ja Gorterin aineistoa huomattavasti pienempi, joten kylttien erillinen tarkastelu on mahdollista. (Cenozin ja Gorterin aineisto käsitti lähes tuhat valokuvaa kylteistä, kun taas oma aineistoni on 51 valokuvaa.) Kylttien jaottelu eri elementeiksi ei sen sijaan vaikuta Gorterin ja Cenozin (2008) esiin nostamaan ongelmaan kylttien dynaamisesta luonteesta, sillä tutkimukseni tarkoituksena on analysoida Pajalan kielimaiseman kuvien ottamisen hetkellä vallinnutta tilannetta. Tällä tarkoitan sitä, että esimerkiksi ilmoitustaulussa olevat eri kyltit saattavat poistua eri aikoihin, uusia kylttejä

voi tulla tilalle tai peittää toisia, kielimaisemassa jo olevia vanhempia kylttejä. Kylttien erottelu omiksi yksiköikseen myös helpottaa niiden jaottelemista eri genreihin.

Koska aineistoni on kielimaisematutkimukseksi suhteellisen suppea, minun oli mahdollista tulostaa valokuvat paperille. Tulostaminen helpotti merkintöjen tekemistä ja kuvien vertailua analyysin aikana. Tulostin kuvat musta-valkoisina, mutta vertasin niitä analyysin aikana erillisellä tietokoneen näytöllä oleviin värillisiin kuviin. Analyysini alussa kirjasin kuvien viereen niissä esiintyvät kielet ja kielten järjestykset. Sen jälkeen tarkastelin kielillä annettavan tiedon määrää ja vertasin niitä keskenään.

Seuraavassa vaiheessa tarkastelin kuvia ja poimin niissä esiintyviä genrejä. Jaottelin kuvat tiettyihin genreihin ja vertasin jo aikaisemmin tarkastelemiani tietoja annettavan tiedon määrästä ja kielten järjestyksestä. Käytännössä pinosin tulostetut kuvat genreittäin ja sen jälkeen perehdyin yhteen genrejoukkoon, eli paperipinoon, kerrallaan. Näistä olen tehnyt taulukoita.

Analyysini lopussa poimin aineistosta vain suomen kieltä ja meänkieltä sisältävät kyltit ja jaottelin ne pinoihin kielen ja genren mukaan. Ryhmät muodostuivat niin, että yksi pino koostui suomenkielisistä mainoksista, toinen suomenkielisistä ilmoituksista ja kolmas meänkielisistä mainoksista jne. Kuvia analysoidessani poimin mielestäni mielenkiintoisimmat ja tärkeimmät kuvat, jotka olen tuonut esille työni tuloksissa luvussa 4. Tuloksissa esillä olevat kuvat olen myös poiminut tarkempaan analyysiin.

Kielimaiseman tutkimisessa on ongelmallista tutkittavien kohteiden rajaaminen. Ensimmäinen rajaus on tehtävä jo sen suhteen, millaiset kielen ilmenemismuodot otetaan huomioon. (Backhaus 2008; Gorter ja Cenoz 2008.) Kieltä esiintyy mm. erilaisissa kylteissä tienvarsilla, kauppojen edustoilla, autojen ikkunoissa ja kyljissä sekä ihmisten T-paidoissa. Kieltä voi myös kuulla ihmisten puheista tai kauppojen ja ravintoloiden kovaäänisten kautta. Aikaisemmissa KM-tutkimuksissa on tavanomaisesti otettu huomioon vain kielen ja kuvien fyysiset tai visuaaliset ilmenemismuodot. Myös ihmisiin (esim. vaatteet, tatuoinnit) tai muihin liikkuviin kohteisiin liittyvät tekstit ja kuvat ovat niin aikaisemmissa kuin tässäkin tutkimuksessa jääneet analyysin ulkopuolelle.

Tarkasteltavien elementtien luonteen lisäksi KM-tutkimuksissa on päätettävä myös tutkittavan alueen maantieteellisistä rajoista eli siitä, miltä alueelta tarkasteltavat kyltit kerätään ja miten yksikieliset ja monikieliset kyltit erotetaan toisistaan. (Backhaus 2006: 54.) Koska tutkimukseni liittyy Pohjoinen monikielisyys -projektiin, on tutkittavan alueen maantieteellisistä rajoista ja kohteista on päätetty ryhmän tapaamisissa.

Olen luokitellut tutkimuksessani kyltin monikieliseksi, mikäli siinä esiintyy kahdella tai useammalla eri kielellä jokin ilmaus, esimerkiksi yksittäinen sana tai lause. Annettavan tiedon

määrällä ei ole ollut luokittelussa merkitystä. Olen päätenyt ratkaisuun siksi, että aikaisemmissa monikielisyystutkimuksissa nimitystä kaksikielinen tai monikielinen on käytetty kuvaamaan muun muassa ihmistä, yhteisöä tai kansaa, joka puhuu kahta tai useampaa kieltä (mm. Burck 2005; Myers-Scotton 2006). Olen ulottanut tämän mikrotasolla käytössä olevan määritelmän kuvaamaan ja koskemaan myös makrotasolla ilmenevää monikielisyyttä. Toisin kuin on mikrotasolla, en ole asettanut makrotason monikielisyydelle korkeita kriteereitä, kuten lähes kaiken saman tiedon antamista kaikilla kyltissä esiintyvillä kielillä. Kyltin monikielisyyteen on siis riittänyt jo yhden sanan tai ilmaisun esiintyminen. Perustelen tätä sillä, että myös mikrotasolla esiintyvässä monikielisyudessa resurssit ovat yleensä eritasoisia, joten ne voivat olla sitä myös kylteissä. Kylteissä tosin esiintyy mikrotason monikielisyyteen verrattuna vain hyvin pieni määrä tekstiä, joten siksi myös kyltin monikieliseksi luokitteluun riittää mielestäni mikrotasoa huomattavasti vähäisempi määrä. Seuraavaksi pyrin havainnollistamaan esimerkin (kuva 1) avulla, millä perusteella olen luokitellut kyltin monikieliseksi eli millainen määrä tekstiä riittää kyltin monikielisyyteen.

Kuva 1. Monikielinen kyltti.

Kyltti on lähes kokonaan yksikielinen, tässä tapauksessa ruotsinkielinen, mutta otsikon *PAJALA FLYGPLATS* alapuolella olevassa Internet-osoitteessa esiintyy englanninkielinen sana *airport* (suom. lentokenttä). Olen siis luokitellut kyltin monikieliseksi.

Tutkimuksessani osoittautui ongelmalliseksi joidenkin erisnimien, etenkin paikannimien kuten *Pajala* tai *Kaunisvaara*, luokitteluun kuuluvaksi johonkin tiettyyn kieleen. Kielimaisematutkimuksissa on totunnaisesti eritelty kylteissä esiintyvät kielet, jotta saataisiin tietoa alueella esiintyvistä kielistä (mm. Backhaus 2006; Ben-Rafael 2006; Cenoz ja Gorter 2006; Huebner 2006). Kylteissä esiintyy usein erisnimiä, kuten paikannimiä sekä henkilöiden ja

kauppojen nimiä, joiden luokittelu eri kieliin ei ole aina yksinkertaista. Edelmanin (2009: 144) mukaan erisnimien tehtävänä ei ole niinkään välittää tietoa, vaan niitä käytetään tunteisiin vetoamiseen eli niiden avulla muodostuva konnotaatio on denotaatiota tärkeämpi. Hänen mukaansa vieraat kielet ovat usein keskeisessä roolissa, kun tuotteille tai kaupoille annetaan nimiä. Tämä näkyy hänen mukaansa esimerkiksi El-Yasin ja Mahadin (1996) ja Schlickin (2003) tekemistä tutkimuksista, jotka käsittelivät kauppojen nimiä. Tutkimusten mukaan nimissä olevat englannin kieleen viittaavat sanat ja merkitykset saivat kuluttajat uskomaan, että kaupat voisivat olla omankielisiä kalliimpia, muodikkaampia tai myytävien tuotteidensa puolesta laadukkaampia. Näin ollen kauppiat suosivat usein englannin käyttämistä kauppojensa nimissä (Edelman 2009: 144). Kielen arvostuksesta ja koodimieltymyksestä ovat puhuneet myös Blommaert (2010; luennot Jyväskylässä 17.–18.3.2009) ja Scollon ja Scollon (2003: 116–128).

Edelmanin (2009) mukaan erisnimien luokittelu eri kieliin ja niiden sanastoon kuuluviksi voi olla joskus hankalaa, sillä kielten rajat eivät ole aina selviä. Tosin sanoen monet nimet saattavat kuulua usean eri kielen sanastoon. Jotkin erisnimet, kuten hallitsijoiden, paavien ja paikkojen nimet, käännetään usein eri kielille. Maantieteellisten paikannimien käännoksiä kutsutaan eksonyymeiksi, kuten Stockholm (Tukholma, Estocolmo, Stoccolma) tai Köln (Cologne, Colonia ja Keulen). Tutkija Fourmen-Berni Canani on Edelmanin mukaan sanonut, että paikannimet voidaan kääntää eri kielille, mikäli niille on jo annettu uusi nimi kohdekielellä. Esimerkkinä Fourmen-Berni Canani käyttää englantilaista kaupunkia Lontoota, joka on englanniksi *London*, ranskaksi *Londres* ja italiaksi *Londra*. Sen sijaan Kanadassa sijaitseva kaupunki *London* ei käänny muissa kielissä englantilaisen *Londonin* tavoin *Londres* ja *Londra* vaan esiintyy ranskassa ja italiassa nimellä *London*. (Edelman 2009: 145.)

Useimmissa kielimaisematutkimuksissa erisnimien luokittelua ei ole pidetty ongelmana, vaan ne on luokiteltu muiden sanojen tapaan alkuperäiskielensä mukaisesti. Mikäli erisnimet ovat kuitenkin vakiintuneet osaksi alueen normaalia kielenkäyttöä, se saattaa toisinaan muuttaa tutkimuksen tuloksia. Esimerkiksi tuotenimi *Nike* on alun perin kreikkaa, mutta on epätodennäköistä, että kreikka olisi yleisesti puhuttavien kielten joukossa kaikissa niissä paikoissa, joissa nimi *Nike* on osana kielimaisemaa (Edelman 2009). Tutkijan olisikin Edelmanin mielestä pohdittava, millaisen ratkaisun hän tekee erisnimien luokittelun suhteen, sillä eri päätökset (jätetäänkö erisnimet luokittelun ulkopuolelle vai otetaan mukaan luokitteluun kuten kaikki muutkin sanat) johtavat erilaisiin tuloksiin. (Edelman 2009: 141–154.)

Omassa tutkimuksessani olen päätenyt ratkaisuun, jossa tulkitsen kyltin monikieliseksi, mikäli siinä esiintyy kahdella tai useammalla eri kielellä jokin ilmaus, esimerkiksi yksittäinen sana tai lause. Erisnimien luokittelua pidän poikkeuksena. Sellaiset erisnimet, joilla ei näyttäisi

olevan muissa kielissä omaa, alkuperäisestä kielestä poikkeavaa nimeä (esim. kanadalainen *London*), jätän erisnimen osittain luokittelun ulkopuolelle. Tämä tarkoittaa sitä, että mikäli kyltin teksti on muilta osin yksikielinen, mutta erisnimen luokittelu alkuperäisen kielen mukaisesti muuttaisi kyltin monikieliseksi, olen tulkinut nimen kuuluvaksi yksikielisessä kyltissä esiintyvän kielen sanastoon. Toisin sanoen mikäli aineistoni kyltti on ollut muilta osin ruotsinkielinen, mutta siinä esiintyy paikannimi *Pajala*, olen tulkinut kyltin monikielisen sijaan yksikieliseksi, sillä tiedossani ei ole, että Pajalalla olisi muuta nimeä ruotsin kielessä (vrt. Turku ja Åbo tai Kulosaari ja Brändö). Olen analyysia tehdessäni harkinnut jokaisesta kyltistä, onko sen oikea luokitus mielestäni monikielinen vai yksikielinen.

3.4 Suomen kieli ja meänkieli - analyysin haasteet

Olen käsitellyt luvussa 2.3.1 suomen kielen ja etenkin meänkielen erikoista tilannetta siitä, lasketaanko meänkieli suomen kielen murteeksi vain omaksi kielekseen. Koska Pajalan kunta sijaitsee Ruotsin puolella, erottelen tutkimuksessani suomen kielen ja meänkielen omiksi kielikseen. Hankaluutensa tutkimukseni aineiston analyysille tuo kuitenkin meänkielen ja suomen kielen erottaminen toisistaan. Olen päätynyt erottamaan kielet siten, että mikäli teksti on suomen kirjakielen tai yleiskielen mukaista, olen tulkinut sen suomeksi. Meänkieleksi olen tulkinut tekstin, jossa on vaikutteita peräpohjalaismurteista, ja etenkin Tornion murteesta. Tulkintaa vaikeuttaa se, että suomella ja meänkielellä on yhteisiä sanoja, joita olen tässä tutkimuksesa nimittänyt monenkielisiksi (katso lisää luvusta 4.1). Olen kuitenkin yrittänyt erottaa kielet toisistaan, sillä niiden erottamatta jättäminen olisi mielestäni kannanotto siihen, että meänkieltä tulisi pitää suomen kielen murteena. Olen halunnut erottamisella pitäytyä Ruotsin kannassa eli meänkieli on oma kieli.

4 TULOKSET

4.1 Millaisen kielimaiseman Pajalan kyltit muodostavat?

Aloitin tutkimukseni analyysin selvittämällä, mitä eri kieliä Pajalan kielimaiseman kylteissä esiintyy. Tulokseksi sain sen, että Pajalan kielimaisemassa esiintyy seitsemää eri kieltä: alueen valtakieltä ruotsia, vähemmistökieliä suomea ja meänkieltä sekä vieraita kieliä saamea, englantia, saksaa ja ranskaa. Kun kielten esiintymistä tarkastellaan sen perusteella, monessako eri kyltissä ne kielimaisemassa esiintyvät, on ruotsia määrällisesti enemmän kuin muita kieliä. Tulos ei sinänsä ole mielestäni yllättävä, sillä ruotsi on maan valtakieli. Vähemmistökielistä suomea esiintyy enemmän kuin meänkieltä, mutta selvästi vähemmän kuin ruotsia. Saamea esiintyy kahdessa kyltissä, ranskaa ja saksaa kumpaakin yhdessä. Näiden kolmen alueelle vieraan kielen esiintyminen jää määrällisesti melko vähäiseksi. Sen sijaan englantia esiintyy vieraista kielistä eniten. Se on jopa yleisempi kielimaiseman kieli kuin alueen vähemmistökieli meänkieli. Englanti on myös yleisempi kieli epävirallisissa kylteissä kuin vähemmistökieli suomi. Englanti ja suomi esiintyvät kuitenkin yhtä monessa virallisessa kyltissä.

Aineiston kylteissä esiintyy myös sanoja, joita on vaikea luokitella kuuluvaksi johonkin tiettyyn kieleen. Nimitän ilmiötä tutkimuksessani termillä **monenkielinen**. Monenkielinen on esimerkiksi nimikyltissä esiintyvä *Café* (kuva 2), ja se tarkoittaa kahvilaa muun muassa ruotsin, englannin, saksan ja espanjan kielessä. Termi monenkielinen ei ole fennistiikassa vielä yleisesti käytetty nimitys. En ole tätä tutkimusta tehdessäni onnistunut löytämään ilmiölle sovinnaista termiä fennistiikan alalta. Termi monenkielinen on Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksen lehtorin Seppo Pekkolan ehdotus. Hänen ehdotuksensa monenkielisen vastapariksi on **yhdenkielinen**.

Monenkielinen sana ei välttämättä tee kyltistä monikielistä, sillä monikielisessä kyltissä esiintyy tulkintani mukaan vähintään kahta eri kieltä. Monenkielinen on yksi sana tai ilmaus, mikä voi olla peräisin kahdesta tai useammasta eri kielestä eli kuulua useamman eri kielen leksikkoon eli sanastoon. Niin ikään tulkintani mukaan monenkielisen sanan kirjoittaja on saattanut tarkoittaa sanan kuuluvaksi vain yhteen kieleen, eikä hän ole välttämättä edes tietoinen sanan kuuluvuudesta myös muihin kieliin. Toisaalta kirjoittaja voi olla tietoinen sanan kuulumisesta useaan eri kieleen ja tietoisesti käyttää sitä monikielisessä merkityksessä eli edustamaan kyltissä useaa eri kieltä. Monenkielisen voi siis ajatella edustavan käyttöyhteydessään joko yhtä kieltä tai useampaa eri kieltä.

Kuva 2. *Café ja LunaMia.*

Aineistossani on yhteensä 28 virallista ja 27 epävirallista kylttiä. Näistä kylteistä monikielisiä virallisia kylttejä on seitsemän ja epävirallisia 12. Tulos myötäilee aikaisemmista tutkimuksista mm. Backhausin Tokio-tutkimusta, sillä yleensä monikielisistä kylteistä suurin osa on epävirallisia. Syynä tähän voi olla mielestäni esimerkiksi se, että epävirallisen kyltin voi tehdä ja asettaa näkyville kuka tahansa. Voimme kiinnittää sähkötolppaan julisteen, jossa kerromme etsivämme kadonnutta kissaa, tai voimme liimata talon ulko-oveen tarran ja vaadimme turkistarhauksen lopettamista. Kielimaisemien kylteissä esiintyy usein myös paljon eri yritysten epävirallisia kylttejä, kuten mainoksia. Käytännössä Pajalan kielimaiseman virallisten ja epävirallisten kylttien lukumäärässä ei kuitenkaan ole suurta eroa, vaan niiden jakautumista voi pitää lähes samana. Kuten jo luvussa 3.1 mainitsin, virallisten ja epävirallisten kylttien jaotteluun ja tutkimiseen on tärkeää siksi, että niiden avulla saa tietoa viranomaisten ja yksityisten ihmisten asenteista eri kieliä kohtaan. Etenkin virallisissa kylteissä esiintyvät kielet ja niiden välille muodostuva hierarkia ilmaisevat Backhausin (2008) mukaan valtasuhteita. Epävirallisissa kylteissä esiintyvät kielet taas ilmaisevat solidaarisuutta eri kieliä kohtaan.

Olen koonnut taulukkoon 1 Pajalan kielimaiseman virallisissa ja epävirallisissa kylteissä esiintyviä kieliä. Olen myös merkinnyt jokaisen kielen kohdalle niiden lukumäärän virallisissa ja epävirallisissa kylteissä sekä sen, miten monessa kyltissä kieli esiintyy järjestyksessään ensimmäisenä kielenä. Virallisten ja epävirallisten kylttien jaotteluun olen käyttänyt luvussa 2.4.2 esittämiäni periaatteita sekä Pohjoisen monikielisyyshankkeen ohjeistusta kuvattavien

virallisten ja epävirallisten kylttien kohteista. Hankaluutensa kylttien jaottelemiselle toi se, että niiden asettajatahosta ei ole aina tarkkaa tietoa. Kyltin virallisuus tai epävirallisuus selviää usein pohtimalla siinä esiintyvän tekstin sisältöä ja tehtävää. Osassa kuvista sen virallisuuden tai epävirallisuuden pystyi selvittämään kyltin sijainnin perusteella. Tämänlaisia kylttejä olivat esimerkiksi kirkon ilmoitustaulun kyltit. Kielten järjestyksen selvittämiseksi ja tulkintojen tekemiseksi kuvista olen tarvinnut Seppäsen (2001) mainitsemaa visuaalista lukutaitoa, jotta voisin ymmärtää myös kylteissä ilmeneviä visuaalisia järjestyksiä¹⁴.

Taulukko 1. Pajalan kielimaiseman kylteissä esiintyvät kielet.

Kieli	Virallinen kyltti	Epävirallinen kyltti	Ensimmäisenä kielenä kyltissä
ruotsi	20	24	40
meänkieli	-	4	3
suomi	4	5	2
saame	-	1	-
englanti	4	9	4
ranska	1	-	-
saksa	1	-	-
monenkielinen	5	3	6
Yhteensä			55

Pajalan kielimaisemassa esiintyy eniten alueen valtakieltä eli ruotsin kieltä. Noin 90 prosentissa kylteistä eli 40 kyltissä se on ensimmäisenä kielenä. Yhteensä 44:stä ruotsia sisältävästä kyltistä hieman yli puolet (24 kylttiä) on epävirallisia. Ruotsin lukumäärällisesti korkein asema, niin kylttien määrässä kuin ensimmäisenä kielenä, antaa mielestäni viitteitä siitä, että kunnassa käytetään eniten maan valtakieltä tai sen käyttämistä suositaan mahdollisista kielipoliittisista syistä, vaikka Pajala mainostaakin Internet-sivuillaan olevansa monikielinen ja -kulttuurinen paikka. Ruotsi on myös selvästi käytetyin kieli niin virallisissa kuin epävirallisissa kylteissä. Tulkintani mukaan tämä tulos viittaa siihen, että yksityisten ihmisten ja julkisten tahojen näkemykset kylteissä tarvittavista kielistä ovat yhtenäiset. Tulos on samansuuntainen Backhausin (2006) Tokio-tutkimuksen kanssa, sillä suurin osa Tokion kylteistä oli kirjoitettu

¹⁴ Katso lisää luvusta 2.7.1.

alueen valtakielellä japanilla, jolla oli myös merkittävin asema 99 prosentissa virallisista kylteistä.

Vähemmistökielistä suomea esiintyy kolmessa virallisessa ja kuudessa epävirallisessa kyltissä, mutta meänkieltä vain neljässä epävirallisessa kyltissä. Meänkielen esiintymättömyyttä virallisissa kylteissä selittänee se, että se tunnustettiin viralliseksi vähemmistökieleksi vasta vuonna 1999 (Kuoppa 2008). Voi siis olla, ettei Pajalassa ole juuri uusittu kylttejä tämän jälkeen tai asetettu monia uusia kylttejä. Suomen kieli esiintyy ensimmäisenä kielenä kahdessa kyltissä. Kyltit mainostavat suomalaisia tapahtumia ja lienevät siten peräisin Suomesta. Meänkieli taas on ensimmäisenä kielenä kolmessa kyltissä. Tulkintani mukaan tämäkin saattaa johtua siitä, että meänkieli on tunnustettu viralliseksi vähemmistökieleksi vasta vähän aikaa sitten, joten uskon meänkielisillä olevan halua tuoda omaa kieltään esille. Kyltit edustavat kulttuuritapahtumia tai muita tapahtumia, joten meänkielisten kulttuuria ja perinnettä ja kielen asemaa myös kulttuurikielenä haluttaneen tuoda ihmisten tietoisuuteen. Mielenkiintoista kielimaiseman kylteissä on se, että suomi ja meänkieli esiintyvät harvoin samassa kyltissä. Mielestäni tämä kertoo siitä, että suomen- ja meänkielisten oletetaan ymmärtävän toistensa kieliä niiden samankaltaisuuden takia (tarkemmin luvussa 2.3.1).

Pajalan kielimaisemassa ei esiinny Ruotsin alueista riippumattomia virallisia vähemmistökieliä romania ja jiddiä. Tästä voi päätellä sen, että alueella ei asu romanin- tai jiddiäinkielisiä tai heidän osuus väestöstä on hyvin pieni tai kielten kirjoittamista kyltteihin ei ole jostain muusta syystä katsottu tarpeelliseksi. Epävirallisissa kylteissä esiintyy sen sijaan saamen kieltä, mikä ei ole Pajalan virallinen vähemmistökieli. Saamelaiset ovat kuitenkin Pajalan kunnan omien Internet-sivujen mukaan yksi väestön alkuperäisryhmistä (www.pajala.se).

Englanti esiintyy kylteissä huomattavasti useammin kuin alueen viralliset vähemmistökielet. Sitä on yhteensä 13 kyltissä, joista neljä on virallista ja yhdeksän epävirallista. Ensimmäisenä kielenä se on neljässä kyltissä. Englannin esiintymiseen vaikuttanee sen vahva kansainvälinen asema. Sitä muun muassa opiskellaan useissa maissa vieraana kielenä. Blommaert (2010; luennot 2009) ja Edelman (2009) ovat myös tuoneet esille siihen liittyvät mielikuvat, mitkä luovat mielikuvia laadukkaasta ja muodikkaasta sekä menestyvien ihmisten kielestä.

Cenoz ja Gorter (2006) ovat tutkineet aikaisemmin englannin esiintymistä vieraana kielenä Donostian ja Ljouwertin kielimaisemissa. Heidän tutkimuksensa osoitti, että Ljouwertin kielimaiseman kylteissä englantia esiintyi toiseksi eniten maan valtakielen hollannin jälkeen. Vähemmistökieli friisi oli kolmanneksi yleisin. Donostiassa maan valtakieli espanja ja vähemmistökieli baski olivat kielimaiseman kaksi yleisintä kieltä ja englanti kolmanneksi yleisin.

Englanti esiintyi siis useammin kuin yksikään muu alueelle vieras kieli. Myös Backhausin (2006) tutkimuksessa englanti oli useimmin esiintyvä vieras kieli.

Oma tutkimukseni on samansuuntainen Cenozin ja Gorterin (2006) tutkimuksen tulosten kanssa. Englantia esiintyy Pajalan kielimaiseman kylteissä useammin kuin muita vieraita kieliä. Se on myös Ljouwertin tutkimustulosten tapaan useammin kyltissä esiintyvä kieli kuin alueen viralliset vähemmistökielet suomi ja meänkieli. Se esiintyy kylteissä myös useammin kuin muut alueelle vieraat kielet, sillä Pajalan kielimaisemassa olevat saksa ja ranska esiintyvät kaikki vain yhdessä kyltissä, saame kahdessa. Saksa ja ranska esiintyvät virallisissa kylteissä, saamen kyltti on epävirallinen.

Aineistossa on kahdeksan kylttiä, joissa esiintyy monenkielinen sana. Jo mainitsemani *Café*-kyltin lisäksi on esimerkiksi epävirallinen kyltti *LunaMia*. *Luna* tarkoittaa kuuta sekä espanjaksi että italiaksi. *Mia* voidaan ymmärtää joko naisen nimeksi tai espanjan ja italian kielillä omistusta ilmaisevaksi persoonapronominin genetiiviksi *minun*. Monenkielisessä virallisessa kyltissä on teksti *Post*, eli posti. *Post* kuuluu kuitenkin useaan eri kieleen, kuten ruotsiin, englantiin ja saksaan. Kyltin perusteella ei siis voi päätellä, mihin yksittäiseen kielen sana kuuluu. *Post*-kyltti on virallinen kyltti siksi, että sen asettajataho on viranomainen eli koulu. Toinen viranomaistahon asettama kyltti, jonka kielen alkuperästä ei voi olla täysin varma, on matkailuneuvonnan edessä oleva *TAXI*. Se tarkoittaa *taksia* ainakin ruotsiksi, englanniksi ja saksaksi. Monenkielisiin kyltteihin lukeutuvat myös esimerkiksi sellaiset paikannimeä osoittavat kyltit, joille ei ole omaa nimeä eri kielissä (näistä lisää myöhemmin). Monenkielisiä kylttejä esiintyy siis epävirallisten kylttien lisäksi myös virallisissa.

Virallisten kylttien monenkieliset ovat sinänsä hankalia, että mielestäni on melko todennäköistä, että niiden kirjoittaja on tarkoittanut sanat ruotsinkielisiksi eikä välttämättä ole edes ajatellut niiden esiintymistä muissa kielissä. Tulkitsen sanat kuitenkin monenkielisiksi, sillä pelkän kyltin lukemisen perusteella ei voi sanoa, mihin kieleen sana kuuluu, vaan sen selvittämiseksi pitäisi haastatella kyltin kirjoittajaa. Esimerkiksi ruotsia osaamaton englanninkielinen lukija tulkitsee sanan englanninkieliseksi ja saksankielinen saksankieliseksi. Suomenkielinen lukija sen sijaan tulkitsee sanan joksikin muuksi kuin suomen kieleksi. Monenkieliset kyltit ovat useimmiten kyltin ensimmäisenä kielenä ja osassa tapauksista kyltin ainoana kielenä.

Aineistossani on yksikielisiä kylttejä yhteensä 36, joista virallisia 21 ja epävirallisia 15. Epävirallisista yksikielisistä kylteistä 12 on ruotsinkielistä, 1 englanninkielinen ja 1 monenkielisen sisältävä. Virallisista kylteistä 18 on ruotsinkielistä ja 3 monenkielistä.

Ruotsinkieliset kyltit ovat suurimmaksi osaksi virastojen nimiä eli nimikylttejä, kuten *bibliotek* (kirjasto), ja paikkaa osoittavia tienviittoja, kuten *centrum* (keskusta).

Monikielisiä kylttejä on aineistossani yhteensä 19, joista 7 on virallisia ja 12 epävirallisia. Kylteissä esiintyy ruotsin lisäksi virallisia vähemmistökieliä suomea ja meänkieltä sekä vieraista kielistä saamea (tarkemmin ottaen pohjoissaame), englantia, saksaa että ranskaa. Monikielisissä kylteissä on myös sanoja tai ilmauksia, jotka olen tulkinnut monenkielisiksi.

Tutkijat Jasone Cenoz ja Durk Gorter (2006) ovat luokitelleet omassa tutkimuksessaan kylttejä niissä annettavan tiedon määrän perusteella kuuteen kategoriaan: 1. sama tieto kaikilla kielillä, 2. vähemmistökielellä enemmän, 3. valtakielellä enemmän, 4. valtakielellä ja vähemmistökielellä enemmän, 5. vieraalla kielellä enemmän ja 6. epäselvä tapaus. Mielestäni Cenozin ja Gorterin luokittelu on hyvä tapa saada selville eri kielten asemaa tai tehtävää kylteissä, ja näin ollen se on hyvä keino selvitetessä kielimaiseman luonnetta. Sovellan Cenozin ja Gorterin luokittelua työssäni siten, että olen ryhmitellyt taulukon 2 vasempaan reunaan monikielisissä kylteissä esiintyvät kielet. Olen tehnyt ryhmittelyn sen perusteella, mitä eri kieliä yhdessä kyltissä esiintyy. Tämän jälkeen olen luokitellut niissä esiintyvän tiedon määrän kuhunkin sen laatua vastaavaan sarakkeeseen. Sarakkeista käy ilmi, kuinka monta kylttiä mistäkin kieliyhdistelmästä kuuluu kyseiseen luokitteluun. Olen myös merkinnyt sulkeisiin (x/y)-merkinnällä moniko kylteistä on virallisia tai epävirallisia. Merkinnässä x ilmoittaa virallisten kylttien määrän ja y epävirallisten. Luokitteluni eroaa Cenoz ja Gorter luokittelusta siten, että he eivät luokitelleet eri kieliyhdistelmiä kategorioihin, vaan he kirjasivat kategorioihin kuuluvien kylttien lukumäärän sen perusteella, olivatko kyltit Ljouwertista vai Donostiasta. He eivät myöskään erotelleet taulukossaan virallisia ja epävirallisia kylttejä.

Taulukko 2. Kielet ja annettavan tiedon määrä.

Taulukon 2 lyhenteiden selitys: ru = ruotsi, su = suomi, mk = meänkieli, en = englanti, ra = ranska, sa = saksa, sm = saame ja ml = monenkielinen. Sulkeiden sisällä olen erotellut /-merkillä viralliset ja epäviralliset kyltit: (virallisia/epävirallisia).

Kielet	sama kaikilla	valtakielellä enemmän	vähemmistökielellä enemmän	vieraalla kielellä enemmän	epäselvä
ru, su	2 (2/0)				
ru, mk			1 (0/1)		1 (0/1)
ru, ml	2 (2/0)	1 (0/1)			
su, ml	1 (0/1)				
ru, en		4 (0/4)		1 (1/0)	
su, en			1 (0/1)		
en, ra	1 (1/0)				
ru, su, en	2 (1/1)	1 (1/0)			
ru, mk, sm			1 (0/1)		
su, mk, en			1 (0/1)		
ru, su, sa, en	1 (1/0)				

Suurella osalla monikielisistä kylteistä, eli noin 79 prosentissa kylteistä, esiintyy ruotsia. Se puuttuu vain kolmesta epävirallisesta ja yhdestä virallisesta kyltistä. Tulos ei sinänsä ole yllättävä, sillä ruotsi on maan valtakieli. Ruotsi esiintyy määrällisesti suurimpana kielenä myös yksikielisissä kylteissä.

Suurimman ryhmän muodostavat monikieliset kyltit, joissa annetaan **sama tieto kaikilla kielillä**. Ryhmän osuus Pajalan monikielisistä kylteistä on noin 37 prosenttia. Näistä seitsemästä kyltistä peräti viisi on virallisia. Yksi virallisista kylteistä antaa saman tiedon englannilla ja ranskalla. Tämä kirkon ilmoitustaululla oleva kyltti onkin aineistoni ainoa monikielinen kyltti, jossa ei esiinny alueen virallisia vähemmistökieliä tai valtakieltä. Tähän ryhmään kuuluu myös aineistoni ainoa kyltti, jossa esiintyy vain alueen vähemmistökieliä suomea ja meänkieltä. Muissa kylteissä esiintyy joko ruotsia ja suomea tai niiden lisäksi englantia ja saksaa.

Saksaa esiintyy yhdessä matkailuneuvonnan ikkunassa olevassa monikielisessä kyltissä. Mielenkiintoista on se, että tämän perusteella voisi mielestäni olettaa, että Pajalassa vierailee

paljon saksankielisiä turisteja. Saksaa ei kuitenkaan esiinny muissa aineistoni analyysin kylteissä. Aineistossa esiintyy sen sijaan ranskaa (tiekirkon ilmoitustaululla olevassa kyltissä kuva 3), mutta se puuttuu matkailuneuvonnan kyltistä. Mielenkiintoiseksi tämän tekee se, että tiekirkko on yksi Pajalan matkailunähtävyyksistä. Tulkintani mukaan voisi siis olettaa, että matkailuneuvonnan ja kirkon kylteissä esiintyisi samoja kieliä. Molempien tahojen kylteissä esiintyy kyllä ruotsia, suomea ja englantia, mutta alueelle vieras kieli on eri. Sekä saksa että ranska esiintyvät kuitenkin Pajalan kielimaisemassa vain yhdessä kyltissä, joten niiden lukumäärä jää pieneksi.

Ainoastaan yhdessä virallisessa kyltissä **vieraalla kielellä annetaan enemmän tietoa kuin valtakiellellä tai vähemmistökielillä**. Kyltti (kuva 3) on kirkon ilmoitustaululla oleva, opastusta tarjoava ilmoitus. Vasemmassa ylälaudassa olevassa kyltissä kehoitetaan opastusta haluavien tai tarvitsevien kysymään sitä kahvion henkilökunnalta. Kyltin ylälaudassa on englanninkielinen kysymys *Guiding?*, jossa tiedostellaan opastuksen tarvetta. Ilmoitus jatkuu ruotsinkielisellä kehotuksella *Fråga personalen, Kåfet!*, eli kysymään kahvilan henkilökunnalta. Ruotsinkielisen osuuden jälkeen on englanninkielinen kysymys *Do you want guiding?*, ja siinä kysytään käytännössä samaa asiaa kuin pelkällä kysymyksellä *Guiding?*. Tämän jälkeen opastusta haluavaa kehoitetaan englanninkielisessä tekstiosuudessa kysymään sitä kahvilan henkilökunnalta.

Kyltin (kuva 3) ensimmäinen lause, *Guiding?*, sopisi mielestäni paremmin oletetun tehtävänsä ja asemansa puolesta ruotsin- kuin englanninkieliseksi kysymykseksi, sillä kysymyksen jälkeinen ruotsinkielinen jatko jää tekstissä irralliseksi ja ruotsinkieliselle lukijalle epäselväksi: mitä kahvilan henkilökunnalta pitäisi tai voisi kysyä? Lause onkin mahdollisesti tarkoitettu alun perin ruotsinkieliseksi, sillä ruotsiksi se kirjoitettaisiin *guidning*. Yksikielisessä kyltissä (oikealla kuvassa 3) esiintyy *guiding* sanan ruotsinkielinen muoto *guidning*. Tämä tukee mielestäni sitä, että monikielisen ilmoituksen aloitus on saatettu tarkoittaa ruotsinkieliseksi, mutta on kirjoitusvirheen vuoksi muuttunut englanninkieliseksi. Molemmilla kielillä on kyltissä lukijalle tietoa välittävä tehtävä, mutta englannille muodostuu ruotsia korkeampi asema. Epäselväksi tosin jää, onko sen asema tarkoitettu ruotsia korkeammaksi. Kyltissä esiintyy myös sana *Cafe*, minkä olen kahdessa nimikyltissä (kuva 2) luokitellut monenkieliseksi. Tässä kontekstissa ymmärrän sen kuitenkin englanninkieliseksi, sillä se on osa englanninkielistä lausetta.

Kuva 3. Kirkon ilmoitustaulu.

Kuudessa kielimaiseman kyltissä **annetaan enemmän tietoa valtakielellä** kuin muilla kielillä. Näistä kylteistä yksi on virallinen (museon ilmoitus, kuva 7), ja siinä on ruotsin lisäksi suomea ja englantia. Neljä kylttiä sisältää ruotsin lisäksi englantia, millä on kylteissä lähinnä myönteisiä mielikuvia luova tehtävä, ei niinkään lukijalle tämän tarvitsemaan tietoa välittävä tehtävä. Kylteissä on annettu tieto yleensä ruotsilla, mutta Internet-sivu tai sähköpostiosoite on englanninkielinen (katso kuva 1).

Aineistossa on 12 epävirallista, monikielistä kylttiä, joista kolmessa ei ole ruotsin kieltä: kaksi mainosta Suomen puolella pidettävistä tapahtumista ja yksi nimikyltti, jossa suomen kanssa esiintyvän kielen olen luokitellut monenkieliseksi. Nimikyltti muodostuu monenkielisestä sanasta *cafe* ja suomen sanasta *kahvila*. Kyltissä annetaan siis saman verran tietoa kaikilla kielillä. Mainoksissa tieto annetaan suomella. Näistä kahdesta mainoskyltistä on mielestäni syytä huomata, että kyltit mainostavat Suomessa olevia tapahtumia. Ne ovat siis mahdollisesti suomenkielisten tekijöiden tuotoksia, ja samanlaisia kylttejä on voi olla myös Suomen puolella. Mielenkiintoista on toisessa kyltissä (kuva 4) esiintyvän meänkielisen sanan *fästtit* esiintyminen. Suomessa se luokiteltaisiin murreosanaksi, mutta Pajalan kielimaisemaan tuotuna sana muuttuu meänkieliseksi. Kyltissä *fästtit* on asetettu suomenkielisen otsikon alle, joka kuvailee tapahtumaa eli Pellon Ponnen ajoja. *Fästtit* on kirjoitettu kylttiin suurimmalla fontilla ja sen yhteydessä kerrotaan tapahtuman päivämäärät. *Fästtit*-otsikon alapuolelle on kuitenkin kirjoitettu suomen kielellä tapahtumapaikka eli Pellon Ponnen talo. Muualla kyltissä esiintyjät mainitaan yksittäisten päivämäärien kohdalla joko suomella tai englannilla. Englanti esiintyy kyltissä lähinnä luomassa mielikuvaa hienosta ja suuresta tapahtumasta, esimerkiksi sanassa *megaxdisco*, jossa *mega* viittaa suureen ja mahtavaan *discoon* eli tanssipaikkaan ja -tapahtumaan (tai vaihtoehtoisesti musiikkityylilajiin). X:n merkitys ei selvinnyt minulle tutkimuksen analyysin aikana. Englantia

esiintyy myös järjestäjän sähköpostiosoitteessa kyltin oikeassa alalaidassa. Tämä on yhdistävä seikka monien Pajalassa esiintyvien ruotsia ja englantia sisältävien epävirallisten monikielisten kylttien välillä. Neljästä epävirallisesta kyltistä (ruotsi, englanti) kolmessa on sähköpostiosoite ilmoitettu englannilla, ja tämän vuoksi muutoin ruotsinkielinen kyltti on muuttunut monikieliseksi (kuva 1). Kyltistä *Fästtit* (kuva 4) meänkielisille välittyy tieto siitä, että jossain on festivaalien tyyppinen tapahtuma aikavälillä 18.–20.7, mutta kyltistä ei välity meänkielistä tietoa siitä, missä tapahtuma järjestetään. Suomen- ja englanninkieliset sen sijaan saavat tietoa, missä jotain tapahtuu ja keitä siellä esiintyy, mutta heille ei välity tietoa tapahtuman luoneesta, *fästeistä*. Mainoksen alalaidassa on myös tuotemerkkien ja juomanvalmistajien nimiä suomeksi ja englanniksi. Näiden ymmärtämiseen ei kuitenkaan tarvitse eri kielten osaamista, vaan niistä välittyvä tieto perustuu tuotemerkkien tuntemiseen. Esimerkiksi *Lapin kulta* -tuotemerkistä välittyy lukijalle väärä mielikuva, jos hän ei tiedä sen tarkoittavan olutmerkkiä. Kyltissä tuodaan tulkintani mukaan esille meänkielen roolia ja mahdollisuutta käyttää myös (populaari)kulttuurikielenä. Tapahtuman mainos on kuitenkin genrensä puolesta melko tunnistettavissa, sillä siinä käytetään muun muassa artisteista otettuja kuvia ja päivämääristä kerrotaan sekä koko tapahtuman ajankohta että yksittäisten päivien esiintyjät. Pidän siis hyvin todennäköisenä, että kyltistä välittyy myös yksikieliselle lukijalle tieto siitä, että kyltissä mainostetaan tapahtumaa, ja tapahtumaan on tulossa myös esiintyjä ja siellä on saatavilla myös alkoholipitoisia juomia. Ainoastaan tapahtumapaikan saaminen selville vaatii suomenkielisen Pellon Ponnen talon ymmärtämistä.

Kuva 4. Mainoskyltti Pellon Fästtit.

Aineistossa on myös neljä epävirallista kylttiä, joissa **vähemmistökielellä annetaan enemmän tietoa** kuin muilla kielillä. Olen tulkinut kyltit niin, että kolmessa kyltissä esiintyy meänkieltä ja kahdessa suomea. Meänkieli esiintyy yhdessä ruotsin, suomen, englannin ja saamen kanssa, suomen kieli meänkielen ja englannin kanssa. Näistä kylteistä kahdessa esiintyy kolmea kieltä: ruotsia, meänkieltä ja saamea tai suomea, meänkieltä ja englantia. Kahdessa kyltissä esiintyy kahta eri kieltä: suomea ja englantia tai ruotsia ja meänkieltä. Meänkieli esiintyy siis useamman eri kielen kanssa kuin suomen kieli.

Aineistossa on mielenkiintoinen mainoskyltti, jossa esiintyy meänkieltä ja ruotsia. Kyltissä mainostettavan tapahtuman nimi (ja samalla otsikko) kerrotaan meänkielellä: *Römppäviikko Pajala* (kuva 5). Tapahtuman päivämäärä ja yhteystiedot tapahtuman ohjelman saamiseksi on kuitenkin ilmoitettu ruotsiksi. Mielenkiintoista kyltissä on se, että ymmärtääkseen sen on lukijan osattava sekä meänkieltä että ruotsia. Meänkieltä taitamaton lukija ei pääse selville siitä, mitä tapahtumaa kyltissä mainostetaan. Toisaalta, vaikka lukija ymmärtäisikin meänkieltä, jää tapahtuman luonne pimentoon ilman kulttuurista tietoutta asiasta. Jos lukija ei taas ymmärrä ruotsia, hän ei saa selville tapahtuma-aikaa, lähtöpaikkaa tai keneen hänen tulisi ottaa yhteyttä, mikäli haluaa mukaan tapahtumaan. Päätelmäni tukee Jean Annin (2001) väite, että vaikka yhteiskunta luokiteltaisiin monikieliseksi (Ann käyttää termiä kaksikielisyys, *bilingualism*), se ei tarkoita että kaikkien yhteisön jäsenten olevan monikielisiä. Olen luokitellut kyltin **tiedon antamisen määrän suhteen epäselväksi**.

Kuva 5. Mainoskyltti *Römppäviikko*.

Pajalan kielimaiseman luonteen selvittämiseksi olen lähestynyt aineistoani myös luokittelemalla kylttejä eri genreihin, sillä niissä kiteytyvät kulttuurisesti ja sosiaalisesti muokkautuneet tyypilliset tavat toimia eri tilanteissa (Pietikäinen ja Mäntynen 2009). Mielestäni genreluokittelu auttaa saamaan monipuolisen kuvan Pajalan kielimaisemasta ja lähinnä siitä, millaisissa tilanteissa eri kielet esiintyvät. Hyödynnän genreluokittelua etenkin suomen ja meänkielen esiintymistä koskevassa luvussa.

Olen koonnut taulukkoon 3 Pajalan kielimaiseman kylttien genret vasempaan sarakkeeseen ja niissä esiintyvät kielet keskimmäiseen sarakkeeseen. Oikeaan sarakkeeseen olen merkinnyt kielimaisemassa esiintyvien kylttien lukumäärän. Taulukossa ovat mukana viralliset ja epäviralliset kyltit. Koska genret ovat sosiaalisia ja kulttuurisia ja genretietomme on intertekstuaalista, ovat genreluokitteluun vaikuttaneet omat tekstikokemukseni (Solin 2006; Pietikäinen ja Mäntynen 2009). Toisin sanoen luokitteluun on vaikuttanut muun muassa se, miten tunnistan eri genret länsimaisessa kulttuurissa, Suomessa kasvaneena suomen kielen opiskelijana.

Taulukko 3. Kylttien genret, kielet ja lukumäärä.

Taulukon 3 lyhenteiden selitys: ru = ruotsi, su = suomi, mk = meänkieli, en = englanti, ra = ranska, sa = saksa, sm = saame ja ml = monenkielinen.

Kyltin genre	Kylteissä esiintyvät kielet	Kylttien lukumäärä
Nimi	ru, su, ml	13
Mainos	ru, su, mk, en, sm, ml	22
Ilmoitus	ru, su, en, ra, sa	12
Tienviitta	ru, ml	5
Kadunnimi	ru, ml	2
Lippu	ru	1
Yhteensä		55

Pajalan kielimaiseman kylteistä mainoksissa esiintyy eniten eri kieliä. 22 mainoksesta 12 kylttiä eli noin 55 prosenttia on monikielisiä. Näyttää siis siltä, että suurimman monikielisten kylttien ryhmän muodostavat mainokset. Samansuuntaisia tutkimustuloksia ovat saaneet myös muun muassa Calvet sekä Landry ja Bourhis. (Landry ja Bourhis 1997; Backhaus 2006.) Myös Kallen (2009: 270–271) on kirjoittanut monikielisyyden esiintymisestä kylteissä. Hänen mukaansa eri kieliä käytetään kylteissä muun muassa siksi, että matkailijoille pystyttäisiin välittämään tietoa eri palveluista ja tuotteista.

Katujen nimet sekä paikannimiä osoittavat tienviitat ovat yksi- ja monikielisiä, alueen valtakielisiä tai monenkielisiä. Niiden luokittelu ei kuitenkaan ole ongelmatonta, joten käsittelen niitä tarkemmin luvussa 4.3. Kaikki viralliset nimikyltit ovat valtakielisiä, ruotsinkielisiä. Tämä on mielenkiintoista siksi, että Pajalassa on oikeus saada viranomaispalveluita myös alueen virallisilla vähemmistökielillä, suomella ja meänkielellä. Nämä vähemmistökielet kuitenkin puuttuvat virallisista nimikylteistä (esimerkiksi terveyskeskuksen nimikyltti) ja osasta katujen nimistä ja paikannimiä osoittavista tienviitoista. Jälkimmäisten kylttien nimiä ei kuitenkaan ole aina mahdollista tai tarpeellista kääntää, joten niiden puuttuminen on Pajalassa ymmärrettävää. Nimikylttien puuttuminen sen sijaan voi aiheuttaa tilanteita, jolloin valtakieltä taitamaton ihminen ei tiedä, mitä asioita hän voi rakennuksessa hoitaa tai mistä löytää tarvitsemansa viraston, kuten terveyskeskuksen tai kirjaston. Vähemmistökieliä esiintyy kuitenkin virallisista kylteistä ilmoituksissa. Mielestäni tämän voi selittää se, että ilmoitukset ovat usein esimerkiksi nimikylttejä helpompia ja halvempia uusia, joten niiden korvaaminen uudella monikielisellä

kyltillä on ollut vaivattomampaa sen jälkeen kun suomi ja meänkieli ovat saaneet Pajalassa virallisen vähemmistökielen aseman.

Epävirrallisiksi luokiteltavissa nimikylteissä esiintyy ruotsin lisäksi myös suomen- ja monenkielisiä sanoja, kuten kylteissä *Cafe/ Kahvila* ja *Café* (kuva 2). Yllättävää sen sijaan on se, ettei Pajalan kielimaisemaa koskevassa aineistossani esiinny täysin englanninkielistä nimikylttiä, vaikka englannin kielellä ajatellaan usein olevan vahva symbolinen arvo. Tutkimustulokseni eroaa siten joistain aikaisemmista tutkimuksista, sillä niissä on yleensä esiintynyt yksikielisiä, englanninkielisiä nimikylttejä. (Edelman 2009; Blommaert 2009 luennot Jyväskylässä.)

Ilmoitukset muodostavat aineistossani mielenkiintoisen ryhmän. Ilmoituksista neljä on ruotsinkielistä, muissa esiintyy useampia kieliä. Monikielisistä ilmoituksista kahdessa on ruotsia ja suomea, yhdessä ruotsin ja suomen lisäksi englantia. Yksi kyltti on ruotsin- ja englanninkielinen, ja yhden muodostavat Englanti ja Ranska. Erikoista näissä kylteissä on englannin ja ranskan esiintyminen, sillä ilmoitukset ovat virallisia kylttejä ja Englanti ja Ranska eivät ole Ruotsin virallisia kieliä tai virallisia vähemmistökieliä, vaan Ruotsille ja Pajalan alueelle vieraita kieliä. On kuitenkin syytä muistaa, että kaikkia virallisiksi luokiteltavien kylttien kielten esiintymistä ei säädellä lailla vaan niiden asettajalla ja kirjoittajalla on mahdollisuus vaikuttaa kyltin sisältöön ja kielivalintaan. Aineistossani esiintyvän lipun teksti on yksikielistä, ruotsinkielistä.

4.2 Miten suomen kieli ja meänkieli näkyvät Pajalan kielimaisemassa?

Olen tuonut jo luvussa 4.1 esiin kylttejä, joissa esiintyy suomen kieltä ja meänkieltä. Tässä luvussa tarkastelen lisää suomen ja meänkielen näkymistä Pajalan kielimaisemassa. Kuten taulukosta 3 ilmenee, suomen kieltä esiintyy nimikylteissä, mainoksissa ja ilmoituksissa. Meänkieltä taas esiintyy mainoksissa ja ilmoituksissa. Molempia virallisia vähemmistökieliä on siis sekä virallisissa että epävirallisissa kylteissä.

4.2.1 Suomen kieli Pajalan kylteissä

Suomea esiintyy kolmessa mainoksessa, yhdessä nimikyltissä ja viidessä ilmoituksessa. Kahdessa mainoksessa sillä annetaan **eniten tietoa**. Nimikyltissä, kahvilan mainoksessa ja kaikissa viidessä ilmoituksessa sillä annetaan **yhtä paljon tietoa kuin muillakin kielillä**. Suomea sisältävissä monikielisissä kylteissä se on ensimmäisenä kielenä kahdessa kyltissä: Suomen puolella olevan tapahtuman mainoksessa (kuva 4) ja matkailuneuvonnan ikkunassa (kuva 10) olevassa ilmoituksessa. Mainoksessa suomella annetaan **enemmän tietoa** kuin muilla kielillä, kun taas

ilmoituksessa sillä annetaan sama tietomäärä kuin ruotsilla, saksalla ja englannilla. Nimikyltissä suomi esiintyy monenkielisen kanssa.

Kuva 6. Kirjaston ilmoitukset.

Kuvassa 6 on vasemmalla ja keskellä kirjaston aukioloajoista ilmoittava monikielinen kyltti (ruotsi ja suomi). Oikealla on virallinen yksikielinen (ruotsi) kyltti, josta käyvät ilmi Pajalan kunnan eri kirjastotoimipisteiden aukioloajat. Olen määritellyt oikealla olevan kyltin kahden kyltin sijaan yhdeksi niiden samanlaisen sisällön vuoksi. Olen tulkinut, että kyltit muodostavan yhdessä kokonaisuuden ja niiden erottaminen toisistaan ei olisi mielekästä (ks. kyltin määrittelystä lukua 2.4.2). Päätökseeni on vaikuttanut myös keskellä oleva monikielinen kyltti, jonka sisältö on lähes samanlainen kuin ensimmäisen. Sen kielet (ruotsi ja suomi) on aseteltu samanlaiseen järjestykseen kuin vasemmalla olevan kyltin, mutta erilaisen materiaalin vuoksi lienee ollut mahdollista toteuttaa kyltti tuotannollisesti yhtenäiseksi. Toisin kuin vasemmalla oleva kyltti, joka on saatettu esimerkiksi tuotannollisista syistä toteuttaa erillisiksi kylteiksi.

Kirjaston kahdessa monikielisessä kyltissä, eli ilmoituksessa, on siis sekä ruotsia että suomea. Ruotsi on asetettu ylhäältä alaspäin luettaessa ensimmäiseksi kieleksi suomen yläpuolelle (kuva 6). Länsimaisessa kulttuurissa luetaan yleensä ylhäältä alaspäin ja vasemmalta oikealle. Ruotsille on siis annettu kyltissä suomea korkeampi asema silloin, kun se on päätetty asettaa fyysisesti suomen kielen yläpuolelle ensimmäiseksi kieleksi.

Molemmissa monikielisissä kylteissä annetaan **sama tieto** molemmilla kielillä. Kyltit ovat sisällöltään muuten samanlaiset, mutta toiseen kylttiin on lisätty aukiolojen voimassaoloa koskevat viikot. Aukioloajat eivät kuitenkaan poikkea toisesta kyltistä mitenkään. Sekä suomen että ruotsin tehtävä on antaa lukijalle tämän tarvitsemaa tietoa. Aukioloaikoja ei kuitenkaan kerrota alueen toisella virallisella vähemmistökielillä (meänkielellä) tai Ruotsin alueista riippumattomilla vähemmistökielillä romanilla ja jiddišillä. Tässä suhteessa kyltin asettaja on

käyttänyt valtaansa valita kyltissä esiintyvät kielet. Kielivalinta antaa myös suuntaa alueella esiintyvien kieltenvälisestä hierarkiasta ja asemasta kielimaisemassa, sillä Backhausin mukaan virallisten kylttien kielivalintoja määräävät valtasuhteet. Tulkitsen asian niin, että meän-, romanin- ja jiddišinkielisten oletetaan joko ymmärtävän suomea tai ruotsia tai että he eivät käytä Pajalan kirjaston palveluja. Voi myös olla, että romanin- ja jiddišinkielisiä ei asu alueella, minkä vuoksi palveluista kertominen myös heidän kielillään on katsottu tarpeettomaksi.

Kuvan 6 oikeassa reunassa oleva kirjaston ilmoitus on yksikielinen, ruotsinkielinen. Siinä kerrotaan kirjaston eri toimipisteiden kesän aukioloajoista. Kyltti on mielenkiintoinen siksi, ettei siinä esiinny lainkaan suomea tai meänkieltä. Kyltissä kerrotaan kuitenkin kuuden eri kylän kirjaston aukioloajoista. Ainoastaan Pajalan kirjastoa koskevissa kylteissä on tieto annettu myös suomeksi. Yksikielisen kyltin perusteella voisi päätellä, että kirjasto olettaa suomenkielisten käyttävän vain Pajalan keskustan kirjastoa tai että he ymmärtävät myös ruotsin kieltä. Tämän perusteella myös meänkielisten oletetaan ymmärtävän joko ruotsia tai suomea tai molempia. Yksikielisessä kyltissä osoitetaan, tulkintani mukaan, ruotsin asemaa pääasiallisena tai dominoivana kirjaston ja sen asiakkaiden käyttämänä kielenä eli sille annetaan muita kieliä korkeampi asema ja siten myös muita enemmän valtaa. Kirjaston kylteissä ei myöskään esiinny muita, alueelle vieraita kieliä. Kirjastoa ei siis tämän perusteella mielestäni mielletä paikaksi, jossa kävisivät muut kuin ruotsin- tai suomenkieliset, esimerkiksi alueella vierailevat matkailijat.

Kirjaston kylteistä käy mielestäni ilmi se, että kylttien informatiivinen funktio kertoo Pajalassa käytettävän pääasiassa vain ruotsia ja suomea. Symbolinen funktio taas osoittaa, että ruotsille on annettu suomea korkeampi asema kielten hierarkiassa. Ruotsin kieli ja suomen kieli taas on asetettu meänkielen, Ruotsin alueista riippumattomien vähemmistökielten ja vieraiden kielten yläpuolelle.

Kuva 7. Museon ilmoitus.

Museon ilmoitus (kuva 7) on monikielinen, virallinen kyltti. Sen kielinä ovat järjestyksessään vasemmalta oikealle luettaessa ruotsi, suomi ja englanti. Kyltissä annetaan muuten kaikki sama tieto kaikilla kielillä, mutta sen otsikko, eli tässä tapauksessa nähtävyyden nimi, annetaan vain ruotsilla. Suomenkieliselle tai englanninkieliselle lukijalle ei siis käy ilmi, että Laestadiuksen pirtti on paikallinen kulttuurimuistomerkki, *kulturminne*. Kyltin asettajataho on Ruotsin museovirasto eli *Riksantikvarieämbetet*. Sen nimen selitystä ei ole käännetty muille kielille. Englanninkielisestä tekstistä puuttuu maininta Pajalan kunnasta. Kunta on mainittu ruotsin- ja suomenkielisessä osiossa heti Laestadiuksen pirtti -nimen alla. Kyltissä **eniten tietoa annetaan** sen ensimmäisellä kielellä eli **valtakiielellä** ruotsilla. Kyltin symbolinen funktio osoittaa sen, että suomen asema on nostettu englannin yläpuolelle, mutta ruotsin alapuolelle. Koska kyltti on virallinen, se myös viestittää kielivalinnoillaan ja hierarkiallaan kielten välillä ilmeneviä valtasuhteita. Ruotsin kielellä on siis korkeampi asema kuin muilla kielillä. Ilmiö on tuttu myös muista Pajalan virallisista kylteistä, sillä suuressa osassa kylteistä ruotsin kielelle on annettu muita kieliä korkeampi asema. Samansuuntaiseen tulokseen on aikaisemmin päätyneet myös Backhaus Tokiota käsittelevässä tutkimuksessaan. Backhaus huomasi, että 99 prosentissa Tokion virallisista kylteistä japanilla oli merkittävin asema. Museon kyltissä (kuva 7) mielenkiintoista on myös virallisen vähemmistökielen meänkielen puuttuminen, mutta alueelle vieraan kielen, englannin, esiintyminen. Kyltin informatiivinen funktio osoittaaakin, että museoon liittyvissä asioissa voi käyttää kaikkia kolmea kieltä: ruotsia, suomea ja englantia.

Kuva 8. Museon aukioloajat.

Myös museon toisessa ilmoituksessa (kuva 8) on ruotsia, suomea ja englantia. Toisin kuin kuvassa 7 olevassa kyltissä kuvan 8 esittämässä kyltissä annetaan **sama tieto kaikilla kielillä**. Ilmoitus käsittelee museon aukioloaikoja. Ainoa ero kielten välillä on se, että suomen osuudessa museon aukioloaika ilmoitetaan ”*klo 11:00-19:00 (Suomen aikaa)*”. Ruotsin osuudessa museo on auki ”*kl 10:00-18:00*” ja englannin ”*10:00 a.m-18:00 p.m*”. Erot ovat kulttuurisia, ja niillä ei ole annettavan tiedon määrän kannalta merkitystä. Kielten väliseen hierarkiaan on tehty eroa järjestämällä kielet (kuvan 7 kyltin tapaan) vasemmalta oikealle tiettyyn järjestykseen: ruotsi, suomi, englantia. Kyltin (kuva 8) informatiivinen funktio välittyy samanlaisena kuin toisenkin museon kyltin (kuva 7). Sen symbolisuus sen sijaan asettaa ruotsin kielen vallan ja aseman kielten hierarkiassa kuvan 7 kylttiä alemmas. Kuvan 8 kyltti tekee kyllä eroa eri kielten välille fyysisen järjestyksen perusteella. Toisin sanoen ruotsi nostetaan kyltin kielten hierarkiassa korkeampaan asemaan kuin suomi, joka taas asetetaan englantia korkeammalle. Ero ruotsin ja kahden muun kielen välillä ei kuitenkaan nouse yhtä suureksi kuin kyltissä kuva 7, sillä kuvan 8 kyltissä annetaan kaikki sama tieto kaikilla kielillä. Kuvan 7 kyltissä ruotsilla annetaan eniten tietoa, jolloin myös sen valta ja asema Pajalan kielten hierarkiassa kohoaa muita kieliä korkeammaksi.

Kahdessa kyltissä, mainoksessa (kuva 9) ja ilmoituksessa (kuva 10), annetaan **sama tieto kaikilla kielillä**. Kielten välille muodostetaan hierarkiaa asettamalla ne tiettyyn järjestykseen. Kuvassa 9 kielten järjestys on ruotsi, suomi ja englantia. Mainoksessa kerrotaan kahvilatuotteiden hinnoista. Ruotsi asetetaan suomea ja englantia korkeampaan asemaan muun muassa siten, että *VÄLKOMMEN* eli tervetuloa on kirjoitettu kahta muuta kieltä suuremmalla fontilla. Kielten välille muodostuva hierarkia välittää tietoa kyltin symbolisesta funktiosta. Ruotsi asetetaan suomen ja englannin yläpuolelle. Suomi taas on hierarkiassa englantia korkeammalla. Backhausia (2006) mukaillen epävirallisessa kyltissä, eli kahvilan mainoksessa, osoitetaan solidaarisuutta suomelle ja englannille käyttämällä niitä ruotsin kanssa samassa kyltissä. Backhausin mukaan virallisissa kylteissä kielten hierarkia ilmaisee myös valtasuhteita, mutta se ei päde epävirallisiin, vaan niissä vierailta kielillä ilmaistaan solidaarisuutta muita kuin valtakielisiä kohtaan. Kyltin informatiivinen funktio taas kertoo, että kahvilan palveluita on saatavilla siinä esiintyvillä kolmella kielellä. Kielten valinta antaa myös viitteitä siitä, mitä kieliä Pajalassa enimmäkseen käytetään tai on mahdollisuus käyttää. Spolskyn ja Cooperin (1991) kolmen säännön mukaan yksi kylttiin valittavan kielen peruste on se, mitä kieliä oletettujen tai toivottujen asiakkaiden uskotaan osaavan. Kahvilan asiakkaiden oletetaan siis osaavan ruotsia, suomea tai englantia.

Kuva 9. Kahvilan mainos.

Kuva 10. Matkailutoimiston ilmoitus.

Kuvassa 10 on matkailutoimiston ilmoitus muun muassa siellä myytävistä ja vuokrattavista tuotteista. Kyltti on virallinen siksi, että yleensä matkailutoimistoja pitää yllä virallinen taho, esimerkiksi kunta. Kyltissä esiintyy neljää eri kieltä: suomea, ruotsia, saksaa ja englantia. Kaikilla neljällä kielellä annetaan **sama tieto**. Kielten välille muodostetaan eriarvoisia asemia asettamalla suomi vasempaan yläreunaan eli korkeimpaan asemaan ja englantia oikeaan alareunaan eli kyltin alimpaan asemaan. Ruotsi on sijoitettu kyltissä toiseksi korkeimpaan asemaan, oikeaan yläreunaan, ja saksa englannin yläpuolelle vasempaan alareunaan. Kyltissä on mielenkiintoista se, että vähemmistökieli suomi on asetettu korkeampaa asemaan kuin valtakieli ruotsi. Saksa taas on korkeammassa asemassa kuin englantia, joka muualla kielimaisemassa on saksaa korkeammassa asemassa.

Koska kyseessä on virallinen kyltti, kielten hierarkialla on myös vaikutuksia siitä heijastuviin valtasuhteisiin. Suurin valta-asema annetaan suomelle ja pienin englannille. Ilmoituksesta välittyvät valtasuhteet ja symbolinen funktio ovat ristiriidassa Pajalan muiden virallisten kylttien kanssa. Matkailutoimiston ilmoituksessa vasta toiselle sijalle asetettu ruotsi on muissa virallisissa kylteissä kielimaiseman korkeimmassa asemassa. Myös englantia saa useissa kylteissä suomea ja etenkin saksaa korkeamman aseman. Kuten jo aikaisemmin tässä tutkimuksessa mainitsin, saksa on asetettu matkailutoimiston kyltissä englannin yläpuolelle, vaikka sitä ei muissa aineistoni kylteissä esiinny. Sen sijaan ranskaa ei matkailutoimiston kyltissä esiinny, vaikka se on yksi kirkon kylttien kielistä (kuva 3).

Mielestäni on kuitenkin huomattava, että kylttien asettajat voivat myös asettaa kylttejä miettimättä niiden välille muodostuvia valta-asetelmia ja hierarkiaa. Esimerkiksi kuvan 10 kyltin asettaja on voinut laittaa eri kielten osuuden matkailutoimiston ikkunaan siinä järjestyksessä, missä ne ovat tulostuksen jälkeen olleet kädessä. Voi olla myös niin, että kyltit asettanut ihminen ei ole tietoisesti miettinyt kylttien järjestystä vaan järjestys on tullut esimerkiksi tiedostamattomista asenteista, jotka taas ovat voineet muodotua muun muassa yhteiskunnan (kielipoliittisista) asenteista.

4.2.2 Meänkieli Pajalan kylteissä

Meänkieltä esiintyy neljässä mainoksessa, joissa se on kolmessa järjestyksessään ensimmäisenä kielenä. Suomen puolella järjestettävää tapahtumaa mainostavassa kyltissä se esiintyy yhdessä suomen ja englannin kanssa. Meänkielellä annettava tieto jää kyltissä hyvin suppeaksi. Mainoksessa (kuva 4) kerrotaan meänkielellä, että Pellon Ponnella järjestetään *fästtit*. Muu tieto, kuten paikka, aika ja esiintyjät, on ilmoitettu suomella ja englannilla. Meänkielellä kerrotaan kuitenkin tapahtuman luonne, *fästtit*, mutta sitä ei kerrota lukijoille muilla kielillä. Meänkielinen on myös Römppäviikkojen mainos (kuva 5), jota olen jo käsitellyt luvussa 4.1.

Kuvissa 11 ja 12 on *Laestadius-uupperan* mainoskyltit. Kyltin kielinä ovat meänkieli, ruotsi ja saame. Kielten valintaan lienee vaikuttanut se, että esitys on monikielinen ja se on kolmen eri teatteriryhmän eli Tornionlaakson teatterin, Meänmaan teatterin ja Saamelaisten teatterin yhteistuotanto. Esityksen monikielisyys ja teatteriryhmien tausta sekä niistä seuraava oletuksenmukainen yleisö selittävät mielestäni kylttiin päätyneet kielet.

Kyltin otsikko on meänkielinen, mutta teatteriesityksen ensimmäinen kuvaus on ruotsinkielinen. Kuvauksissa annetaan kaikilla kielillä **sama tieto**. Lippujen varaamisen yhteystiedot on kuitenkin annettu vain ruotsilla ja meänkielellä. Alalaidassa olevat mainokset taas ovat erilaisia tunnuksia, joissa esiintyy teatteriryhmien käyttämiä kieliä. Kylteissä esiintyvillä eri kielillä ilmaistaan valtakielestä poikkeaville kielille solidaarisuutta, sillä kyseessä on epävirallinen kyltti. Informatiivisen funktion perusteella voi myös päätellä, että esitys on monikielinen ja siten tarkoitettu joko kaikkia kolmea kieltä hallitseville tai niistä ja monikielisestä esityksestä kiinnostuneille. Kyltissä ei kuitenkaan suoraan kerrota, että esitys on monikielinen, vaan se selviää teatterin Internetissä olevilta kotisivuilta.

Kyltin symbolisen funktion tarkastelussa on syytä ottaa huomioon, että kielet on asetettu ylhäältä alaspäin seuraavan järjestykseen: Tornionlaakson teatterin nimi kerrotaan ruotsilla ja meänkielellä. Nimi on ensimmäisenä ja suuremmalla fontilla ruotsiksi, pienemmällä fontilla ja toisena meänkieleksi. Esityksen nimi annetaan vain meänkielellä, ja sen fontti on selvästi

suurempi kuin koko muun kyltin muut fontit. Esityksen kuvaus on kirjoitettu ruotsiksi, meänkieleksi ja saameksi, ja niillä kaikilla annetaan sama tieto. Tulkitsen kylttiä siten, että siinä annetaan meänkielelle korkein asema, sillä teatteriesityksen nimi ilmoitetaan kyltissä selvästi suurimmalla kirjainkokoalla meänkieleksi. Meänkielellä annetaan siis eniten tietoa, sillä ruotsiksi ei kerrota esityksen nimeä. Ruotsi on kuitenkin hierarkiassa saamen yläpuolella, sillä kuvauksista saamen osuus on viimeisenä. Saamalla ei myöskään kerrota yhteystietoja lippujen tilaamiseksi.

Kuvassa 12 on musiikkitapahtumaa mainostava kyltti asetettu osittain *Laestadius-uuppera*-kyltin päälle. Kyltistä on peitetty kokonaan saamenkielinen osuus ja lähes kokonaan lipputietoja ja eri järjestöjen tunnuksia esittävät kohdat. Toisen kyltin asettaja on siis käyttänyt hyväkseen mahdollisuutta peittää osan *Laestadius*-kyltistä. Kyltin asettaja on myös mahdollisesti tehnyt tietoisin ratkaisun peittäessään saamen kielen kohdan, mutta jättäessään meänkielen ja ruotsin näkyviin. Kyltin peittäjä on siis voinut ajatella, ettei saamen kieli ole tyypillisesti alueella kuultava tai käytettävä kieli ja siten ehkä myös kyltissä tarpeeton. Kyltin asettaja on toimillaan antanut ruotsia ja englantia sisältävälle kyltille näkyvämmän roolin *Laestadius*-kylttiin verrattuna ja asettanut etenkin saamen kielen muita kieliä heikompaan asemaan niin symbolisesti kuin informatiivisesti.

Kuva 11. Osittain peitetty *Laestadius-uoppera*.

Kuva 12. *Laestadius-uopperan* mainos.

4.3 Kadunnimien ja tienviittojen kielet

Kadunnimet ja tienviitat ovat aineistoni hankalimpia kylttejä niissä esiintyvien kielten ja annettavan tiedon määrän luokittelamisen vuoksi.

Kadunnimi-kyltin *Vuopiogatan* voi mielestäni ajatella olevan ruotsinkielinen, monenkielinen tai eri kielten yhdistelmä. *Vuopio* on alun perin saamea, ja *gatan* on ruotsinkielinen katua tarkoittava sana. Saamenkielinen *Vuopio* on Räisäsen (2005: 348) mukaan usein kapeasuisen joen kapea ja pitkä lahti. Sana on lainattu saamen kielestä ja tallennettu appellatiivina Peräpohjolan, Länsipohjan ja paikoin myös Pohjois-Pohjanmaan murteisiin. Kadunnimen voi luokitella ruotsinkieleksi siksi, ettei sillä ole ruotsin kielessä eksonyymiä. Se on periaatteessa myös yhdyssana, jonka loppuosa on ruotsinkielinen. Monenkieliseksi sen voi luokitella sillä perusteella, että se kuuluu useaan eri kieleen (myös meänkieli ja suomi), ja eri kielten yhdistelmäksi siksi, että paikannimessä yhdistyy kaksi eri kieltä: saamenkielinen *Vuopio* ja ruotsinkielinen *gatan*. Toisin sanoen kyltin nimi on yhdistelmä kahdesta eri kielestä. Yhtä ongelmallista on myös kyltin luokittelu joko yksi- tai monikieliseksi: ruotsinkieliseksi tai monenkieliseksi luokiteltuna se on yksikielinen, mutta hybridinä se voidaan luokitella monikieliseksi.

Myös paikannimien *Vittula* ja *Paskajänkkä* luokittelu on hankalaa. Nimet voisivat olla niin suomen kieltä kuin meänkieltä, sillä molemmat kielet ovat Pajalan virallisia vähemmistökieliä ja nimet ovat rakenteeltaan niiden mukaisia. Toisaalta niiden voi laskea kuuluvan myös monenkielisten ryhmään, sillä niistä käytettävä nimi on samanlainen vähintään kahdessa eri kielessä. Ruotsin kielessä *Vittulalle* ja *Paskajänkälle* ei tietääkseni ole eksonyymiä, vaan niistä käytetään suomen- tai meänkielistä muotoa.

Pajala, *Vittula* ja *Paskajänkkä* ovat tulleet tunnetuiksi Mikael Niemen vuonna 2000 ilmestyneestä teoksesta *Populärmusik från Vittula* eli *Populaarimusiikkia Vittulajänkältä*. Kirja ilmeistyi suomeksi vuonna 2001. Niemen teoksen vuoksi Pajalaan on myös pystytetty matkailijoita varten kyltit *Vittula* ja *Paskajänkkä*.

Olen päätenyt luokittelemaan kyltit tutkimukseni taulukoissa monenkielisiksi, sillä niissä esiintyvillä erisnimillä ei ole muissa kielissä omaa nimeä vaan ne on otettu käyttöön eri kielissä sellaisinaan. Mielestäni on tärkeää huomata *Vuopiogatan*-kyltin ja muiden samankaltaisten kylttien erilaiset tulkinta- ja luokittelumahdollisuudet, sillä niiden luokitteluperusteet ja -ratkaisut voivat vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin.

Mielenkiintoista on kuitenkin se, että paikkojen nimet ovat pysyneet monilta osin meän- tai suomenkielisinä eikä niille ole aina kehitetty omia nimiä ruotsiksi. Kadunnimessä *Vuopiogatan*

on säilytetty alun perin saamenkielinen sana, mutta tähän on liitetty ruotsinkielinen perusosa. Myös *Pajala* kuuluu niihin nimiin, joita ruotsalaiset pitävät ruotsinkielisinä, mutta joilla on etymologisesti suomalainen tai saamelainen alkuperä (Andersson ja Kangassalo 2003: 145). Dal Negro (2009) kirjoittaa, että etenkin paikkojen nimet ovat yleensä hyvin symbolisia ja osoittavat alueen poliittista valtaa. Yleensä juuri paikannimien symbolisen arvon vuoksi ne on pyritty kääntämään valtakielelle. Dal Negron mukaan näin on käynyt esimerkiksi Pohjois-Italiassa, missä kaikki saksankieliset nimet on korvattu italialaisilla nimillä. Pajala on tässä suhteessa Dal Negron huomioista poikkeava, sillä siellä paikannimet ovat säilyttäneet melko hyvin suomen-, saamen- tai meänkielisen muotonsa eikä niitä ole korvattu täysin ruotsinkielisillä nimillä. Tähän lienee vaikuttanut se, kuten jo luvussa 2.3.1 mainitsin Anderssoniin ja Kangassaloon viitaten, että Tornionlaaksossa on ollut jatkuvasti suomenkielistä asutusta ja monet nimistä on dokumentoitu varhaisessa vaiheessa. Myös 1980-luvun alusta alkanut etninen herääminen on mielestäni saattanut vaikuttaa meänkielisten (ja suomen- ja saamenkielisten) paikannimien säilymiseen, sillä se on saattanut vahvistaa alueen asukkaiden kielellistä ja kulttuurista identiteettiä entisestään.

5 LOPUKSI

5.1 Tutkimukseni tulokset kootusti

Olen tutkinut tässä työssäni sitä, millainen kielimaisema Pajalan kylteistä muodostuu. Olen myös yrittänyt saada vastauksia siihen, miten suomen kieli ja meänkieli näkyvät Pajalan kielimaisemassa ja mikä on niiden asema Pajalan kielimaiseman kielten hierarkiassa. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni ”Millaisen kielimaiseman Pajalan kyltit muodostavat?” olen saanut tulokseksi muun muassa sen, että Pajalan kielimaisema muodostuu seitsemästä eri kielestä. Näkyvin rooli on alueen valtakielellä eli ruotsilla. Suurin osa kylteistä sisältää ruotsia, ja se esiintyy yleensä kyltin ensimmäisenä kielenä. Myös valtaosa yksikielisistä kylteistä on ruotsinkielisiä. Tämä tulos on samansuuntainen mm. Backhausin (2006) ja Cenozin ja Gorterin (2006) tutkimusten kanssa. Tästä voi päätellä sen, että ruotsi on alueen käytetyin kieli tai että sen käyttämiseen kannustetaan eniten. Tulos ei mielestäni ole mitenkään yllättävä, sillä Pajala sijaitsee Ruotsissa ja maan valtakieli on ruotsin kieli.

Yllättävää oli sen sijaan vähemmistökielten suomen ja meänkielen esiintymisen vähyys verrattuna vieraaseen kieleen englantiin. Englanti esiintyy Pajalan kylteissä virallisia vähemmistökieliä useammin. Epävirallisissa kylteissä englantia esiintyy lähes kaksi kertaa enemmän kuin suomea tai meänkieltä. Virallisissa kylteissä englanti puolestaan esiintyy yhtä usein suomen kanssa. Englannin esiintyminen kielimaisemassa ei ole yllättävä, sillä mm. Backhaus ja Cenoz ja Gorter ovat aikaisemmin kiinnittäneet tutkimuksissaan huomiota englannin yleisyyteen eri paikkojen kielimaisemassa, mutta mielenkiintoista on sen sijaan sen ylivoimainen esiintyminen suomeen ja meänkieleen verrattuna. Kuten jo aikaisemmin tulososiossa mainitsin, englannin esiintymiseen vaikuttavat sen kansainvälinen asema ja kielestä muodostuva myönteinen mielikuva (Blommaert 2010 ja luennot 2009; Edelman 2009).

Tutkimustulosta englannin yleisyydestä Pajalan kielimaisemassa voi vääristää se, millä perusteiden olen tulkinut kyltit monikielisiksi. Kuten aineistoa ja analyysia käsittelevässä luvussa 3.3 kerroin, olen luokitellut kyltin monikieliseksi silloin, kun siinä esiintyy vähintään kahta eri kieltä. Monikieliseksi luokitteluun on riittänyt yhden sanan tai ilmauksen esiintyminen. Aineistossa esiintyy muutamia kylttejä, jotka päätyivät monikieliseksi niissä esiintyvän englanninkielisen Internet-osoitteen perusteella. Kylteissä varsinainen tieto on kuitenkin kerrottu muilla kielillä, yleensä ruotsilla. Mikäli olisin määritellyt monikielisen kyltin kriteerit tiukemmin, olisi myös englanninkielisten kylttien osuus vähentynyt ja sen määrällinen esiintyvyys olisi ollut

lähempänä suomen kieltä. Jos tekisin tutkimuksen nyt uudestaan, mieltäisin ja määrittäisin monikielisen kyltin kriteereitä tarkemmin juuri Internet-osoitteiden tms. osalta.

Yllättävä tulos tutkimuksessani on mielestäni se, että aineistossa ei esiintynyt yhtäkään englanninkielistä nimikylttiä. Tulos poikkeaa tältä osin aikaisemmista tutkimuksista, sillä kielimaisemissa esiintyy usein englanninkielisiä nimikylttejä kielen symbolisen arvon vuoksi (Blommaert luennot 2009; Edelman 2009).

Tärkeä tutkimustulos on myös se, että suomen kieli ja meänkieli esiintyvät yhdessä vain yhdessä mainoskyltissä. Tuloksen tekee mielenkiintoiseksi se, että Ruotsi tunnusti meänkielen viralliseksi vähemmistökieleksi vuonna 1999. Sosiolingvistikissa tutkimuksissa on yleisesti tiedossa, että kielet herättävät ihmisissä usein voimakkaitakin tunteita. Olisin siis ennalta odottanut, että ihmiset olisivat halunneet tehdä visuaalisessa ympäristössä, kielimaisemassa, meänkielen ja suomen kielen välille selvän eron korostamalla meänkielen olemassaoloa ja poikkeavuutta suomen kielestä. Pajalan kielimaisemassa niitä ei kuitenkaan yleensä käytetä samoissa kylteissä. Esimerkiksi virallisista kylteistä välittyy kuva, jonka perusteella olen tulkinnut, että meänkielisten oletetaan ymmärtävän joko suomea tai ruotsia.

Kielimaisemasta puuttuvat Ruotsin kaksi alueista riippumatonta virallista vähemmistökieltä, jiddişi ja romani. Kylttien välityksellä muodostuu siis kuva, ettei näitä virallisia kieliä käytetä Pajalassa eikä niillä saa kunnassa palveluita. Tuloksen perusteella voi olettaa, ettei Pajalan asukkaissa ole romanin- tai jiddişiinkielisiä tai heitä on hyvin vähän. Kylttien kirjoittajilla voi olla myös oletus, että romanin- ja jiddişiinkieliset osaavat alueen muita kieliä. Toisaalta on myös otettava huomioon, että omien havaintojeni mukaan näillä kielillä kirjoitettuja kylttejä ei esiinny juuri merkittäviä määriä muuallakaan.

Laestadius-uuppera ja *Vuopiohatan* kylttejä lukuun ottamatta kielimaisemassa ei ole saamea, vaikka Pajalan kunnan omat Internet-sivut mainitsevat Pajalan väestön yhdeksi alkuperäksi juuri saamelaiset. Kielen puuttuminen kielimaisemasta taas kertoo mielestäni siitä, ettei kunnassa ole saamenkielisiä tai että heidän oletetaan pystyvän käyttämään jotain muuta kieltä. Saamen kielen esiintyminen *Laestadius uuppera* -kyltissä saattaa selittyä esityksen yhdestä mukana olevasta teatteriryhmästä, Saamelaisten teatterista, ja sen halusta tuoda kieltään näkyviin. *Vuopiohatanissa* saamenkielinen *vuopio* esiintyy lähinnä lainasanana.

Alueelle vierasta kieltä saksaa sen sijaan esiintyy matkailuneuvonnan ikkunassa olevassa monikielisessä kyltissä. Havainto on mielestäni mielenkiintoinen siksi, että tämän perusteella voisi olettaa Pajalassa vierailevan paljon tai edes jonkin verran saksankielisiä matkailijoita. Saksaa ei kuitenkaan esiinny muualla kielimaisemassa. Kirkon ilmoitustaulussa esiintyy kuitenkin ranskaa, mutta se puuttuu matkailuneuvonnan kyltistä. Mielenkiintoiseksi tämän tekee

se, että tiekirjko on yksi kunnan matkailunähtävyyksistä. Tulkintani mukaan voisi siis olettaa, että matkailuneuvonnan ja kirkon kylteissä esiintyisi samoja kieliä. Saksa ja ranska esiintyvät kumpikin vain yhdessä kyltissä, joten niiden osuus kielimaisemassa jää vähäiseksi.

Kylteissä esiintyy mielestäni suhteellisen monta monenkielistä sanaa. Niiden esiintyminen selittynee kuitenkin siitä, että ruotsi kuuluu muun muassa englannin ja saksan kanssa germaaniseen kieliperheeseen, joten yhteisten sanojen esiintyminen ei ole kovin poikkeuksellista. Tulos yllättää minua ehkä siksi, etten ole oman ensimmäisen kieleni takia tottunut näkemään kovin usein yhteisiä sanoja muiden kielten kanssa. Jotain toista tutkijaa tulos ei ehkä yllättäisi.

Suurimmassa osassa monikielisistä kylteistä kaikki sama tieto annetaan kaikilla kielillä. Seitsemästä kyltistä viisi on virallista. Tulos on samansuuntainen Backhausin (2006) Tokio-tutkimuksen kanssa. Hän huomasi, että monikielisten virallisten kylttien kielet antavat usein saman tiedon kaikilla kielillä.

Sen sijaan kyltit, joissa valtakielellä on annettu enemmän tietoa kuin muilla kielillä, ovat Pajalassa yleensä epävirallisia. Vain yksi virallinen kyltti antaa valtakielellä enemmän tietoa kuin muilla kielillä, ja siinäkin vain kyltin otsikko (nähtävyyden nimi) ja nähtävyyden ylläpitäjä on annettu vain valtakielellä. Aineistossa on vain yksi virallinen monikielinen kyltti, jossa ei esiinny ruotsia. Kyltti on kirkon ilmoitustaululla oleva ilmoitus, jossa vierailijat toivotetaan tervetulleiksi kirkkoon. Ruotsinkielinen toivotus on kirjoitettu toiseen kylttiin. Epävirallisissa kylteissä on myös neljä kylttiä, joissa eniten tietoa annetaan vähemmistökielellä. Näistä kylteistä kaksi on *Laestadius-uupperan* mainosta.

Toisen kysymykseni ”Miten suomen kieli ja meänkieli näkyvät Pajalan kielimaisemassa?” avulla olen huomannut, että suomi esiintyy yhteensä yhdeksässä monikielisessä kyltissä: kolmessa mainoksessa, yhdessä nimikyltissä ja viidessä ilmoituksessa. Viisi kylteistä on virallisia. Tuloksista on pääteltävissä, että mikäli suomen kieli on päätetty kirjoittaa kylttiin, sillä annetaan joko enemmän tietoa kuin muilla kielillä tai saman verran tietoa kuin muilla kielillä. Mielestäni tulos on tärkeä, sillä se osoittaa sen, että suomen kieltä pidetään etenkin näissä kylteissä tiedonvälityksellisesti tärkeänä.

Suomen kieltä ei kuitenkaan käytetä symbolisena kielenä kylteissä, eli sen ei oleteta tulkintani mukaan viestittävän esimerkiksi samanlaista myönteistä mielikuvaa kuin englannin. On myös huomattava, että osa Pajalan kielimaiseman suomen kieltä sisältävistä kylteistä on peräisin Suomesta. Vaikka suomen kielellä annettaisiin sama määrä tietoa tai enemmän tietoa kuin muilla kielillä, on se päätynyt kyltin ensimmäiseksi kieleksi vain kahdesti. Kyltit ovat mainoksia ja ne lienevät peräisin Suomesta, sillä niissä mainostetaan Suomen puolella pidettäviä tapahtumia. Todennäköisesti järjestävä taho käyttää samoja mainoskylttejä sekä Suomessa että Ruotsin

suomen- ja meänkielisillä alueilla. Mielestäni on siis hyvin luonnollista, että näiden kylttien ensimmäisenä kielenä on suomi.

Meänkieltä esiintyy kielimaisemassa vain neljässä epävirallisessa kyltissä, joista se on peräti kolmessa kyltissä ensimmäisenä kielenä. Kaikki kyltit ovat mainoksia. Mielestäni on kuitenkin syytä huomata, että kaksi kylteistä esittää samaa teatterimainosta (kuvat 11 ja 12). Teatterimainoksissa meänkielellä kerrotaan enemmän tietoa kuin muilla kielillä. Sillä annetaan kuitenkin vain hyvin vähän lisätietoa suomeen ja ruotsiin verrattuna, sillä esityksen nimi kerrotaan vain meänkielellä.

Kahdessa muussa kyltissä meänkielellä annetaan joko vähemmän tietoa kuin muilla kielillä (kuva 4) tai kyltti on jäänyt epäselväksi. Näissä kahdessa kyltissä kielellä annetaan kuitenkin sellaista tietoa, mitä ei muilla kielillä kerrota. Molemmissa tapauksissa sillä kerrotaan tapahtuman nimi tai luonne. Tulkitsen tämän niin, että meänkieltä käytetään näissä kahdessa kyltissä lähinnä symbolista arvoa välittävänä kielenä. Sillä halutaan tuoda esiin esimerkiksi tapahtuman perinnettä tai alueen meänkielistä (tai monikielistä) perinnettä ja kielen olemassaoloa alueella. Mielenkiintoista on etenkin toisessa kyltissä (kuva 4) esiintyvän meänkielisen sanan *fästit* esiintyminen. Suomessa se luokiteltaisiin murre-sanaksi, mutta Pajalan kielimaisemaan tuotuna sana muuttuu meänkieliseksi.

Meänkielen virallinen vähemmistökielen asema tuo tuloksista esiin mielenkiintoisen ja merkittävän tuloksen sen suhteen, että Pajalan kielimaisemassa ei esiinny yhtäkään virallista kylttiä, jossa olisi meänkieltä. Tulos on merkittävä siksi, että meänkielisillä pitäisi olla oikeus ja mahdollisuus viranomaispalveluihin omalla kielellään. Viralliset tahot eivät kuitenkaan välitä **kielimaiseman kylteissä** tietoa meänkielisille heidän omalla kielellään tai sitten heidän oletetaan osaavan joko suomea tai ruotsia. Myös suomi puuttuu virallisista nimikylteistä, mutta se esiintyy eräissä ilmoituksissa. Mikäli oletus on, että meänkieliset osaavat suomea, tekevät viranomaiset (ja myös epävirallisten kylttien asettajat) mielestäni voimakkaan kielipoliittisen kannanoton suomen kielen ja meänkielen samuudesta. Tästä voi pahimmillaan herätä kysymys siitä, onko kieliä ylipäättään tarve edes erottaa toisistaan? Vastauksen löytämistä kysymykseen ei ainakaan helpota se, että epävirallisten kylttien perusteella edes suomenkielisillä ja meänkielisillä ei näyttäisi olevan suurta tarvetta kieltenvälisten erojen korostamiseen. Asia voi olla kuitenkin täysin toinen puhutussa kielessä, mutta kielimaisemasta välittyvä kuva ei tee mielestäni selvää eroa. Kuten jo aikaisemmin kerroin, mielestäni merkittävä tulos on se, että suomi ja meänkieli eivät juuri lainkaan esiinny yhdessä (yhtä poikkeusta lukuun ottamatta) samassa kyltissä.

Kolmanteen kysymykseni ”Millainen suomen kielen ja meänkielen asema on Pajalan kielimaiseman kielten hierarkiassa?” olen saanut seuraavanlaiset tulokset: suomen kieli asetetaan

virallisissa kylteissä, kuten kirjaston ja museon kylteissä, yleensä hierarkiassa toiseksi korkeimpaan asemaan heti ruotsin jälkeen. Poikkeuksena on matkailuneuvonnan kyltti, jossa suomelle annetaan korkein symbolinen asema. Suomi asetetaan kyltissä jopa valtakieltä ruotsia korkeammalle. Suomelle annetaan siis virallisissa kylteissä meänkieltä ja muita vieraita kieliä korkeampi asema, mutta se asetetaan hierarkiassa usein ruotsin alapuolelle.

Suomi puuttuu joistakin virallisista kylteistä kokonaan. Näissä kylteissä (esim. kirkon ilmoitus) yksi tulkintamahdollisuuksista on mielestäni se, että asettajataho ottaa kielen jättämisellä pois kantaa Pajalassa käytettävien kielten esiintymiseen. Puuttuminen voi myös viestiä siitä, ettei suomenkielisten (tai meänkielisten) uskota olevan yksikielisiä, vaan heidän oletetaan olevan joko monikielisiä tai edes ymmärtävän jotain muuta kuin ensimmäistä kieltään. Mikäli suomi esiintyy epävirallisissa monikielisissä kylteissä, se asetetaan virallisten kylttien tapaan ruotsin alapuolelle, mutta yleensä muiden kielimaisemassa esiintyvien kielten yläpuolelle.

Meänkielen asema on kielimaisemassa tulkintani mukaan suomen kieltä heikompi, sillä se ei esiinny lainkaan virallisissa kylteissä ja epävirallisissakin kylteissä suomea harvemmin. Etenkin virallisissa kylteissä kielten hierarkia ilmaisee myös kielten välillä olevia valtasuhteita. Viranomaiset ovat siis joko tietoisesti tai tiedostamattaan jättäneet meänkielen virallisten kylttien ulkopuolella. Sen puuttumattomuus on merkittävää etenkin siksi, että kylttien välittämän informatiivisen funktion perusteella Pajalassa ei käytetä tai ei ole saatavilla palveluita meänkielellä. Symbolista funktiota tarkastellessa meänkielen puuttuminen kylteistä asettaa sen selvästi heikompaan asemaan kuin esimerkiksi suomen tai englannin. Pajalassa vieraileville ihmisille välittyy kylttien kautta kuva alueella käytettävistä kielistä. Virallisten kylttien perusteella meänkieltä ei edes esiinny Pajalassa, joten vierailijoille jää kuva pääasiassa ruotsin- ja suomenkielisestä kunnasta, jossa on mahdollisuus saada palveluita myös englannilla, ranskalla ja saksalla, mutta ei meänkielellä.

Epävirallisissa kylteissä meänkielen asema on hieman parempi. Kielelle osoitetaan solidaarisuutta yhteensä neljässä mainoksessa. *Laestadius uuppera* -kylteissä (kuvat 11 ja 12) meänkieli nostetaan symbolisen funktion perusteella korkeimpaan asemaan ruotsin ja saamen yläpuolelle. *Fästtit*-kyltissä (kuva 4) sillä annettava tieto jää vähäiseksi ja symbolinen asema suomen ja englannin alapuolelle. Neljännessä kyltissä, *Römppäviikko* (kuva 5), kieli nostetaan tärkeään roolin tapahtuman nimestä (ja tässä tapauksessa myös luonteesta) kerrottaessa. Kielestä välittyy kylttien perusteella kuva kulttuuri- ja tapahtumakielenä, jonka asema ruotsiin, suomeen ja Englantiin on vähäinen. Virallisissa kylteissä se on hierarkiassa jopa saksan ja ranskan alapuolella. Meänkieli nostetaan epävirallisissa kylteissä kuitenkin saamen yläpuolelle, mutta ruotsin, suomen ja englannin alapuolelle.

5.2 Tutkimus ja sen onnistuminen

Tätä tutkimusta tarkasteltaessa on otettava huomioon, että olen poiminut aineistosta mielestäni tärkeimmät ja mielenkiintoisimmat tapaukset. Joku toinen tutkija olisi voinut valita toisin ja saada siten erilaisia tuloksia. Olen pyrkinyt tutkimusta tehdessäni pysymään puolueettomana ja saamaan aikaan mahdollisimman objektiivisen lopputuloksen. Kriittisen diskurssintutkimuksen tavoin en kuitenkaan usko täysin puolueettomaan tutkimukseen tai edes sen olemassaoloon (Pietikäinen 2000). Olen yrittänyt tuoda tutkimukseni tuloksia kirjoittaessa korostaa sitä, että aineistosta tehdyt havainnot ovat syntyneet oman pohdintani tuloksina.

Sosiolingvistikissa tutkimuksissa on yleisesti tiedossa, että kielet herättävät ihmisissä voimakkaitakin tunteita. Mielestäni on siis syytä huomata, että olen tutkinut työssäni oman ensimmäisen kieleni, suomen kielen, esiintymistä vähemmistökielenä. En kuitenkaan koe, että taustani suomen puhujana tai suomen kielen pääaineopiskelijana olisi haitannut tutkimukseni tekemistä. En toisaalta myöskään väitä, että sillä ei olisi ollut mitään merkitystä tulosten muotoutumisen kanssa.

Suomen kielen ja meänkielen välinen suhde, eli ovatko kielet eri kieliä vai onko meänkieli suomen kielen murre, ei herätä minussa vahvaa tunnetta puolesta eikä vastaan. Olen tämän tutkimuksen vuoksi ensimmäistä kertaa kosketuksissa meänkielen kanssa, sillä olen kotoisin ja asunut koko elämäni ajan alueella, jossa meänkieltä ei kuule. Minulla ei myöskään ole tietääkseni sukulaisia tai ystäviä meänkieliseltä alueelta, joiden kautta olisin päässyt kosketuksiin kielen kanssa. Mielestäni onnistuin siis pitämään henkilökohtaiset mielipiteeni hyvin erillään meänkieleen liittyvissä (kielipoliittisissa) kysymyksissä, sillä niitä ei juuri ole. Suomen kielestä tilanteeni on kuitenkin toinen, ja olen yrittänyt tutkimukseni aikana tiedostaa suhteeni siihen.

Työni myötäili aikaisempia kielimaisematutkimuksia, ja tutkimustulokseni olivat mielestäni monien aikaisempien tutkimusten tulosten tapaan melko kuvailevia. Cenoz ja Gorter (2008) ovat peränneet kielimaisematutkimuksiin kuvailevuuden sijaan lisää selittävyttä. Tutkimustulokseni ovat toki myös selittäviä, ja tältä osin avaavat Pajalan kielimaisemaa lukijalle, mutta olisin silti kaivannut selittävyttä enemmän, sillä mielestäni tutkijat ovat vaatimuksensa suhteen oikeassa. Kuvailevat kielimaisematutkimukset auttavat tutkijan hyvään alkuun monikielisyyden tarkastelussa, mutta jättävät tutkijansa tuloksineen puolitiehen eli vaikeuttavat tutkittavan kohteen syvällistä ymmärtämistä. Selittävät tutkimukset sen sijaan auttaisivat ymmärtämään paremmin mm. KM:n luonnetta, kielten välille muodostuvia suhteita ja ylipäätään koko tutkittavan alueen monikielisyyttä. Selittävät tutkimukset myös veisivät nuorta tutkimussuuntausta eteenpäin eli kehittäisivät sitä. Jos siis tekisin tutkimukseni nyt uudestaan, kiinnittäisin tältä osin

analyysivaiheessa ja tutkimustuloksia kirjoittaessani enemmän huomiota tutkimukseni selittävyteen. Toisaalta on kuitenkin muistettava tutkimukseni luonne: pro gradu. Opinnäytetyö on tieteelliseksi tutkimukseksi suppea, joten tutkimuksen rajat on vedettävä hyvin tiukoiksi. On myös muistettava, ettei kaikkea voi tutkia tai selittää yhdessä tutkimuksessa.

Olen soveltanut työssäni kielimaisematutkimusta pieneen kuntaan, Pajalaan. Aikaisemmat tutkimukset ovat käsitelleet lähinnä suuria kaupunkeja, kuten Tokiota tai Jerusalemia. Olen siis kokeillut, miten monikielisyyden tutkiminen onnistuu ja soveltuu pienen keskusta-alueen tutkimiseen, jossa sekä asukkaiden että kylttien määrä on vain hyvin pieni osa aikaisempien tutkimusten aineiston määrästä. Mielestäni KM-tutkimusta voi tutkimukseni perusteella soveltaa myös pieneen keskusta-alueeseen, sillä kylttien välityksellä saa arvokasta tietoa myös pienemmän alueen kielten välille muodostuvista suhteista, vähemmistökielten asemasta ja siitä, millainen kuva alueella käytettävistä kielistä muodostuu.

Hyödynsin tutkimuksessani genrejä ja niiden luokittelua. Suomen ja meänkielen tarkasteleminen ja jaottelemine genrejen avulla antoi tutkimuksessani hyvän kuvan siitä, missä ja miten kielet Pajalassa esiintyvät. Kielivalinnat eri genreissä kertovat mielestäni siitä, millainen niiden asema Pajalassa toimivien tahojen mielestä on ja miten he kieliä arvostavat: minne kielet on syytä laittaa, ja mistä ne voi jättää kokonaan pois. Perustelen väitettäni Spolskyn ja Cooperin (1991: 74–94) tutkimuksella siitä, mitkä syyt selittävät kielten esiintymistä tai puuttumista kylteistä. Heidän tutkimuksensa perusteella kylttiin päätyvän kielen valitsemiseen vaikuttaa muun muassa se, mihin kieleen tai kieliin kirjoittaja haluaa tulla samaistetuksi. Tätä Spolskyn ja Cooperin kolmatta sääntöä ohjailevat poliittiset ja sosiokulttuuriset tekijät. Toisen säännön perusteella kylttiin päätyviä kieliä ohjaavat taloudelliset tekijät eli se, mitä kieliä oletetut tai toivotut asiakkaat osaavat.

Hyödynsin tutkimukseni teoreettisessa taustassa myös kriittistä diskurssintutkimusta. Mielestäni se on vaikuttanut tapaani tarkastella sosiaalisen ja kielen välistä suhdetta. Vallan jakautuminen ja kielten asema on lähtöisin nimenomaan kylttien kirjoittajista, sillä Wodakin (2001) mukaan kielellä itsellään ei ole valtaa vaan sen valta perustuu vaikutusvaltaisten käyttäjiensä sille antamaan valtaan. Vaikutusvaltaiset käyttäjät ovat tässä kohdassa mielestäni juuri kylttien kirjoittajat, kylttien kielistä ja teksteistä päättävät viralliset ja epäviralliset tahot sekä yhteiskunnassa vallalla oleva asenne ja arvostus.

KM-tutkimukseni antoi mielestäni arvokasta tietoa Pajalasta ja sen kielistä. Etenkin suomen kielen ja meänkielen esiintymisen ja aseman selvittäminen oli mielestäni tärkeää jo pelkästään niiden välillä leijuva epäselvyyden vuoksi. Ymmärtääkseni tutkimukseni toi uutta tietoa kielten rooleista kunnan vähemmistökielinä. Mielestäni onnistuin saamaan tutkimuskysymyksiini melko

hyviä vastauksia. En usko täydellisen tutkimuksen olemassaoloon, niin kuin en usko objektiivisen tutkimukseenkaan. Haluan uskoa, että tutkimuksesta voi aina löytää parannettavaa, sillä juuri uusien asioiden huomaaminen tuo tutkimiseen mielenkiinnon.

Toivon, että tämän tutkimukseni tulosten avulla ihmiset saisivat tietoa suomen kielen ja meänkielen asemasta kielten hierarkiassa ja voisivat parantaa suomen ja meänkielen näkyvyyttä Pajalan kielimaisemassa – parantaa näkyvyyttä niin, että myös vähemmistökielillä kerrottaisiin edes tärkeiden viranomaispalvelujen saatavuudesta.

5.3 Kielimaisematutkimuksen jatko

Kielimaisematutkimusta Pajalasta ja muista pienistä kunnista olisi mielestäni tarpeellista jatkaa etenkin vähemmistökielten näkökulmasta. Tutkimusten avulla voidaan selvittää ja saada tärkeää tietoa vähemmistökielten asemasta ja sitä kautta kielipoliittisten tavoitteiden, kuten viranomaispalveluiden, toteutumisesta. Perustelen tätä sillä, että vähemmistöillä, siis myös kielillä, on usein vaarana jäädä valtaryhmien alle.

Jatkaisin Pajalan kielimaiseman tutkimista keskittymällä pajalalaisten kieli-identiteetin ja kielimaiseman välille muodostuvan suhteen tutkimiseen. Kielimaiseman ja identiteetin yhdistäminen tutkimuksessa veisi nuorta tutkimussuuntausta eteenpäin ja antaisi mielenkiintoisia tuloksia siitä, miten alueella asuvien ihmisten kielet ja kielimaiseman kielet kohtaavat toisensa arjessa. Tutkimuksessa voisi myös hyödyntää esimerkiksi ihmisten puheista välittyviä diskursseja: millaisina suomi ja meänkieli nähdään.

Mielenkiintoista olisi myös jatkaa monikielisyyden tutkimista Pajalan kielimaiseman kylteistä tekemällä samanlaisen tutkimuksen muutaman vuoden kuluttua. Tutkimusten tuloksia vertailemalla olisi mahdollista selvittää Pajalan kielimaisemassa tapahtuneita muutoksia, sillä meänkieli tunnustettiin viralliseksi vähemmistökieleksi vasta noin 15 vuotta sitten. Voi siis olla, että tunnustuksen myötä kielen aseman muuttuminen alkaa näkyä hiljalleen myös kielimaisemassa. Mielenkiintoiseksi tämän tekisi se, että genret ovat sosiaalisia ja kulttuurisia tapoja toimia ja niiden sekoittuminen ja muuttuminen ovat yhteydessä yhteiskunnan muutoksiin (Solin 2006: 90; Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 79–80). Olen selvittänyt tässä tutkimuksessa Pajalan kielimaisemassa kesällä 2008 vallinnut tilannetta. Kielimaisema muuttuu kuitenkin koko ajan, sillä eri toimijat voivat muokata sitä asettamalla uusia kylttejä tai poistamalla, peittämällä ja tarvelemällä vanhoja kylttejä.

LÄHTEET

- Andersson, P. - Kangassalo, R. 2003: Suomi ja meänkieli Ruotsissa. – Jönsson-Korhola, H. & Lindgren, A-R. (toim.): *Monena suomi maailmalla. Suomalaisperäisiä kielivähemmistöjä*. Sivut 30–163. Helsinki. SKS.
- Ann, J. 2001: Bilingualism and Language Contact. – Lucas, C. (toim.): *The Sociolinguistics of Sign Languages*. Sivut: 33–60. Cambridge. Cambridge U Press.
- Backhaus, P. 2005: *Signs of multilingualism in Tokyo: A linguistic landscape approach*. University of Duisburg-Essen.
- 2006: Multilingualism in Tokyo: A Look into the Linguistic Landscape. *International Journal of Multilingualism*. Vol. 3, No. 1, 2006.
- 2009: Rules and Regulations in Linguistic Landscaping: A Comparative Perspective – Shohamy, E. & Gorter, D. (toim.): *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery*. Sivut: 157–172. New York. Routledge.
- Ben-Rafael, E. - Shohamy, E. - Amara, M.H. - Trumper-Hecht, N. 2004: *Linguistic Landscape and Multiculturalism: A Jewish-Arab Comparative Study*. Tel Aviv. Tami Steinmetz Center for Peace Research.
- Blommaert, J. 2010: *A Sociolinguistic of Globalization*. UK. Cambridge University Press.
- 2009: luennot Jyväskylän yliopistossa 17.–18.3.2009.
- Burck, C. 2005: *Multilingual living. Explorations of Language and Subjectivity*. New York. Palgrave Macmillan.
- Cenoz, J. - Gorter, D. 2006: Linguistic Landscape and Minority Languages. *International Journal of Multilingualism* Vol 3, No. 1, 2006.
- 2008: Multilingualism and Minority Languages. *AILA Review*, Vol. 21.
- 2009: Language Economy and Linguistic Landscape. – Shohamy, E. & Gorter, D. (toim.): *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery*. Sivut: 55–69. New York. Routledge.
- Coulmas, F. 2009: Linguistic Landscaping and the seed of the Public Sphere. – Shohamy, E. & Gorter, D. (toim.): *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery*. Sivut: 13–24. New York. Routledge.
- Edelman, L. 2009: What's in a Name? Classification of Proper Names by Language. – Shohamy, E. & Gorter, D. (toim.): *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery*. Sivut: 141–154. New York. Routledge.
- Euroopan komissio 2009: Euroopan kielet – http://ec.europa.eu/education/languages/languages-of-europe/index_fi.htm?cs_mid=187 15.1.2010.
- European Charter on Regional or Minority Languages, ECT 148*. 1992. Council of Europe, Strasbourg.
- Fairclough, N. 1992: *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- 1995: *Critical discourse analysis*. London.
- 2001: Critical discourse analysis as a method in social scientific research. – Wodak, R. – Meyer, M.: *Methods of Critical Discourse Analysis*. Sivut: 121–138.
- 2003: *Textual Analysis for Social Research*. London. Routledge.

- Gogolin, I. 2002. Linguistic Diversity and New Minorities in Europe. Language Policy Division. DG IV – *Directorate of School, Out-of-school and Higher Education*. Strasbourg.
- Gorter, D - Cenoz, J. 2008: Knowledge about Language and Linguistic Landscape. – J. Cenoz & N. H. Hornberger (toim.): *Encyclopedia of Language and Education. Vol 6. Knowledge about Language*. Sivut 343–355.
- Hanauer, D. 2009: Science and the Linguistic Landscape: A Genre Analysis of Representational Wall Space in a Microbiology Laboratory. – Shohamy, E. & Gorter, D. (toim.): *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery*. Sivut: 287–301. New York. Routledge.
- Heller, M. 2007: Bilingualism as Ideology and Practice. – Heller, M. (toim.): *Bilingualism: a Social Approach*. Sivut: 1–24. New York. Palgrave Macmillan.
- Hirsjärvi, S. - Remes, P. - Sajavaara, P. 2004: *Tutki ja kirjoita*. Helsinki. Kustannus osakeyhtiö Tammi Helsinki / Dark Oy. 6.–9. painos
- Huebner, T. 2009: A Framework for the Linguistic Analysis of Linguistic Landscapes. – Shohamy, E. & Gorter, D. (toim.): *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery*. Sivut: 70–87. New York. Routledge.
- Hult, F. 2009: Language Ecology and Linguistic Landscape Analysis. – Shohamy, E. & Gorter, D. (toim.): *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery*. Sivut: 88–104. New York. Routledge.
- Jaakkola, M. 1969: Kielten erikoistuminen ja sen seuraukset Ruotsin Tornionlaaksossa. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia, nro 137. Helsinki.
- Jokinen, A. - Juhila, K. - Suoninen, E. 1999: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere. Vastapaino.
- Kallen, J. 2009: Tourism and representation in the Irish linguistic Landscape. – Shohamy, E. & Gorter, D. (toim.): *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery*. Sivut: 270–284. New York. Routledge.
- Kangassalo, R. 2000: Kohti ruotsinsuomea. – Määttä, N. & Sulkala, H: *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivinrantaan. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti I*. Sivut 93–107. Oulu. Oulun yliopiston Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja.
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2010: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus – www.kotus.fi 20.3.2010.
- Kuoppa, H. 2008: Situationen för minoritetsspråket meänkieli i Sverige. Institutet för språk och folkminnen; Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM), 2008 – <https://arto.linneanet.fi/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?BBID=1402446> 25.3.2010.
- Lainio, J. 2007: Spain and Sweden in the light of the European Council's Charter on Regional or Minority Languages. – Lainio, J. (toim.), *Spain and its languages – A comparative view on the regional and minority language policies and developments of Spain and Sweden*. Sivut 15–44. Rapporten från Finskt språk- och kulturcentrum, 7. Institutionen för humaniora, Mälardalens högskola. Reports from the Centre for Finnish Studies, 7. Department of Humanities, Mälardalen University.
- 2010: Luennot Jyväskylän yliopistossa 11.–14.1.2010.
- Landry, R. - Bourhis, R.Y. 1997: Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality. *Journal of Language and Social Psychology* 16 (1). Sivut 23–49.

- MacGillivray, L. - Saucedo Curwen, M. 2007: Tagging as a socially literacy practice. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. Sivut: 354–369. International reading association.
- Mantila, H. 2000: Illatiivin allomorfit meänkielen standardoimisen ongelmana. Määttä, N. & Sulkala, H.: *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivinrantaan. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti I*. Sivut 75–84. Oulu. Oulun yliopiston Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja.
- Myers-Scotton, C. 2006: *An Introduction to Bilingualism*. Multiple Voices, Blackwell Publishing 2006 Yhdysvallat.
- Mäntynen, A. - Shore, S. 2006: Johdanto. – Mäntynen, A, Shore, S. & Solin, A.: *Genre – tekstilaji*. Sivut: 9–41. Tietolipas 213. Helsinki. SKSK.
- Pajalan kunta 2009: Pajala – www.pajala.se 28.10.2009.
- Pietikäinen, S. 2000: Kriittinen diskurssintutkimus. – Sajavaara, K. & Piirainen-Marsh, A. (toim.): *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Jyväskylä. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.
- Pietikäinen, S. - Dufva, H. 2006: Voices in discourses: Dialogism, Critical Discourse Analysis and ethnic identity. *Journal of sociolinguistics* 10/2. Sivut: 205–224.
- Pietikäinen, S. - Mäntynen, A 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere. Vastapaino.
- Reh, M. 2004: Multilingual writing: A reader-oriented typology with examples from Lira Municipality (Uganda). *International Journal of the Sociology of Language* 170. Sivut 1–41.
- Romaine, S. 1989: Bilingualism. Sivut 29–31. New York, Basil Blackwell.
- 2004: The Bilingual and Multilingual Community. Teoksessa Bahtia, Tej K. & Ritchie, William C. (toim.): *The Handbook of Bilingualism*. 2. painos. Sivut 393–395. Yhdysvallat. Blackwell Publishing.
- Räisänen, A. 2005: Saamelaisjäljet Kuusamon ja Posion paikannimistöissä. *Virittäjä* 3/2005. Sivut: 336–356 http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2005_336.pdf. 25. maaliskuuta 2010.
- Scollon, R. - Scollon, S.W. 2003: *Discourses in Place: Language in the Material World*. London and New York. Routledge.
- Seppänen, J. 2001: *Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa*. Tampere. Vastapaino.
- Sinatra, R. 1986: *Visual Literacy Connections to Thinking, Reading and Writing*. Illinois.
- Solin, A. 2001: Genre ja intertekstuaalisuus. – Mäntynen, A, Shore, S. & Solin, A. (toim.): *Genre – tekstilaji*. Sivut: 72–95. Helsinki. Tietolipas 213. SKS.
- Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto 2010: Kielet maailmassa – [www.solki.jyu.fi/kielistakiinni/ docs/kielietmaailmassab6.htm](http://www.solki.jyu.fi/kielistakiinni/docs/kielietmaailmassab6.htm) 17.1.2010.
- Spolsky, B. 2004: *Language Policy*. Cambridge. Cambridge University Press.
- 2009: Prolegomena to Sociolinguistic Theory of Public Signage. – Shohamy, E. & Gorter, D. (toim.): *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery*. Sivut: 25–39. New York. Routledge.
- Spolsky, B. - Cooper, R.L. 1991: *The Languages of Jerusalem*. Oxford. Clarendon Press.
- Språkrådet 2010: Språkrådet-Internetsivusto – <http://www.sprakradet.se> 28.1.2010

- Thomas, J. 1995: *Meaning in interaction*. Sivut 149–180. London. Longman.
- Vaattovaara, J. 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki. SKS.
- van Leeuwen, T. 2001: *Semiotics and Iconography*. – van Leeuwen, T. & Jewitt, C. (toim.): *Handbook of Visual Analysis*. Sivut 92–118. London. Sage Publications.
- Wande, E. 2000: Etnisyys ja identiteetti – Tornionlaakson kielioalojen näkökulmasta. – Määttä, N. & Sulkala, H.: *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivinrantaan. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti I*. Sivut 30–52. Oulu. Oulun yliopiston Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja.
- Winsa, B. 1998: *Language attitudes and social identity. Oppression and revival of a minority language in Sweden*. Applied linguistics association of Australia.
- 2000: ”Murheet” ja ”kielet” diskursissa – Tornionlaakson kielikulttuurinen infrastruktuuri. – Määttä, N. & Sulkala, H.: *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivinrantaan. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti I*. Sivut 53–74. Oulu. Oulun yliopiston Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja.
- Wodak, R. 2001: What CDA is about – a summary of its history, important concepts and its developments. – Wodak, R. & Mayer, M. (toim.): *Methods of critical discourse analysis*. Sivut: 1–13. London. Sage.